

5.2.1.9. El marquès de Ciutadilla.

Del marquès de Ciutadilla (Ramon Maria de Sentmenat i Despujol¹³⁷, després també marquès de Sentmenat; 1829/22-2-1892) hem vist als capítols anteriors la seva condició de senador i de membre de la noblesa antiga catalana terratinent, la seva vinculació a l'IACSI i a l'APFUBZE, així com les seves aportacions doctrinals a la solidaritat d'interessos entre sectors econòmics en un front comú proteccionista. També hem vist en aquest mateix capítol, les seves vinculacions familiars amb altres membres de la noblesa terratinent catalana amb acta de diputat o de senador.

Va utilitzar el títol de marquès de Ciutadilla en vida dels pares; concretament, el seu pare se'l cedí quan Ramon Maria va ocupar el càrrec de diputat provincial, el 1867. Posteriorment, heretà els títols de marquès de Sentmenat, baró nominal de Sant Mori i Vilaür, varvassor de Torralla i senyor de la Quadra de Pallejà.

El seu pare, Joaquim Gassol i Sentmenat i de Vilallonga, marquès de Sentmenat, amb grandesa des de 1880, va ser senador vitalici en època isabelina. Morí el 24-6-1884, als 84 anys. Va ser vicepresident de la Junta d'Agricultura, cavaller maestrant de València, *gentilhombre de cámara de S.M.*, fundador i primer president de la JPAICB i fundador de l'IACSI.

El 1834 la família es refugià a l'estranger, fugint de les epidèmies i de la guerra civil. Igual que els fills d'altres famílies nobiliàries catalanes i que el marquès de Monistrol, Ramon Maria estudià al Col·legi dels Jesuïtes de Friburg.

Va viure durant un temps a Madrid. El 1856 es casà amb Inés Patiño y Ossorio, filla dels marquesos de Castelar. Posseïa la *Gran Cruz de Carlos III* i va ser, igual que el seu pare, *gentilhombre de cámara de S.M.* Era cosí germà per part de mare dels Despujol i Dusay. A més, la seva filla Pilar es casà amb Joaquim Escrivà de Romaní i Fernández de Córdoba, primer marquès d'Aguilar. El seu fill també va ser senador.

Era un dels més importants propietaris agraris i viticultors de Catalunya, amb propietats també a Castella. A finals de 1875, el seu pare apareix com el 37è principal contribuent de la província de Barcelona per territorial, amb propietats a Barcelona. La família percebia rendes, com a mínim, a Lleida, Sabadell, Terrassa, Girona i Bellcaire, alhora que tenia propietats urbanes a Barcelona i el seu Eixample. El marquès no va deixar de banda tampoc la seva participació en el món dels negocis, essent vocal del consell d'administració de LP (a banda d'accionista fundador) i del BCA. Era també accionista del CM i important inversor en Deute de l'Estat.

Igual que el seu pare, va ser un dels fundadors de l'IACSI, el 1850, corporació que presidí en dos mandats. Va ser també fundador de l'APFUBZE, el 1872, essent vicepresident segon de la seva primera Junta Directiva, posteriorment vocal i, a partir de maig de 1883, president, com a mínim fins 1884.

El 1876 passà a presidir l'Acadèmia Provincial de Belles Arts de Barcelona. Va ser també membre del jurat internacional de Belles Arts a l'Exposició Universal de Barcelona de 1888.

137. Sobre ell, veure INSTITUTO AGRÍCOLA CATALÁN DE SAN ISIDRO: *Apuntes necrológicos leídos en la Sesión solemne celebrada el día 15 de Mayo de 1892 al objeto de honrar la memoria del Excmo. Sr. Marqués de Sentmenat y de Ciutadilla*, 1892; MIQUEL Y BADÍA, F.: *Elogio del Excmo. Sr. D. Ramón de Sentmenat y de Despujol, Marqués de Sentmenat y de Ciutadilla, Presidente que fue de la Academia provincial de Bellas Artes de Barcelona leído en la sesión que celebró la misma el día 29 de Junio de 1892 por el académico ...*, 1892; SOLÀ: *L'èlit barcelonina ...*, p.507-510 (informacions sobre els marquesos de Sentmenat, l'avi i el pare); CAÑELLAS; TORAN: "Dominis socials ...", p.444-445.

Va ser diputat provincial per Vic entre novembre de 1866 i octubre de 1868, situant-se políticament entre els moderats. Durant el Sexenni, va ser novament diputat provincial, però ara per Sant Hipòlit de Voltregà, entre març i juny de 1871, i per Manresa, entre juliol i setembre de 1872, apareixent com a monàrquic conservador.

Participà activament en la Restauració dels Borbons, essent president del grup nobiliari de la LOS. Va ser alcalde de Barcelona el 1875, data en què rebé oficialment Alfons XII, al seu retorn de l'exili.

Va ser senador per Barcelona a diverses Corts: les de 1879-81, 1884-86 i 1891-92. El 1881 també va obtenir acta de senador, essent aprovada pel Senat després de diversos inconvenients legals, però no va arribar a prendre possessió del seu escó. Va tenir un gran pes dins del conservadorisme català dels inicis de la Restauració. Igual que altres dels parlamentaris catalans vistos fins aquí, el 1883 va ser un dels fundadors i vicepresident del CCLB. Se situaria en la seva línia més independent i conservadora, propera al *Diario de Barcelona*. De fet, en algun moment el marquès havia mostrat la seva adhesió personal a Martínez Campos, pel seu paper de pacificador de Catalunya, però afirmant que no havia volgut seguir-lo a la fusió liberal. Diu al respecte al Senat: *he tenido que decirle que no podía seguirle, que no le abandonaba, porque es él quien nos abandona*¹³⁸.

El maig de 1879, després d'aconseguir la seva primera representació parlamentària, ofereix al FPN i al FPE els seus serveis de senador electe proteccionista. Com a senador, s'interessà sobretot pels temes relacionats amb les demandes de les corporacions econòmiques catalanes. A les Corts de 1879-81, primeres en les que obté acta de senador, protagonitza una interpel·lació al Govern sobre crisi de la indústria llanera a Catalunya, alhora que s'interessa per la marina mercant i que presenta exposicions de l'APFUBZE (recordem que n'era directiu) i de l'AAPM. Fora de les sessions, assisteix el maig de 1880 a una reunió de parlamentaris de les províncies de Barcelona i Girona, per escoltar una comissió de surers, al mateix temps que forma part de la comissió de treball creada. D'altra banda, el novembre de 1879 intervé a la informació oral sobre indústria llanera, reclamant en el seu discurs la solidaritat d'interessos entre sectors econòmics i ressaltant la unanimitat aconseguida a Catalunya en la demanda de proteccionisme¹³⁹.

En la mateixa línia argumental, intervé a la manifestació proteccionista de l'IFTN d'abril de 1881. De fet, la seva mateixa presència a l'acte, reforçava la idea d'unanimitat a Catalunya que es volia donar, en tant que representant de la propietat. En la seva intervenció, el marquès parlà de proteccionisme per als cereals i dels falsos avantatges per als vins en els acords comercials previstos.

Va tenir també alguna relació amb l'ANCB, assistint a dues juntes extraordinàries, l'una el gener de 1881 i l'altra el novembre de 1884, convocades per analitzar el projecte de modificació del dret diferencial de bandera inclòs al discurs de la Corona i afers del moll de Barcelona, respectivament.

El març de 1881 el FPE el nomena soci de mèrit, per la seva participació en la informació aranzelària. El setembre del mateix any, el marquès ofereix a aquesta corporació els seus serveis de senador electe proteccionista (recordem que finalment en aquestes Corts no pren possessió del seu escó).

---

138. DSS, legislatura de 1879-80, 7-6-1880, núm 138, p.2252, intervenció dins la proposició del comte de Casa-Galindo de vot de confiança al govern per què continuï exercint el seu càrrec.

139. Veure COMISIÓN ESPECIAL ARANCELARIA: *Información sobre las consecuencias ...*, tom 2, p.431-437.

A les Corts de 1884-86 es mostra menys actiu. De fet, no pren possessió del seu escó fins alguns mesos més tard de la constitució del Senat i ho fa amb motiu del *modus vivendi* amb Gran Bretanya, tema en el que intervé (però sols per al·lusions personals). A les Corts de 1891-93 es mostra encara menys actiu (recordem que mor el febrer de 1892).

De caràcter molt catòlic, va fer donacions a la Basílica de la Mare de Déu de Montserrat.

5.2.1.10. Fèlix Macià i Bonaplata.

De Fèlix Macià i Bonaplata (Barcelona, 1831/1892; Albertí proposa 1891), hem vist als capítols precedents la seva participació a diverses empreses, molt especialment al FMSJA, així com la seva vinculació a les corporacions industrials i la seva condició de diputat.

El 1862 va ser pensionat per la Diputació Provincial de Barcelona per què anés a l'Exposició Universal de Londres, per estudiar-ne els avenços tècnics, particularment en química. D'aquest viatge en redactaria una memòria (1864).

Era descendent de la família d'industrials Bonaplata. El 1871 va ser accionista fundador de *Brocca y Cia.*, societat creada com a constructora ferroviària, encarregada principalment de la construcció del ferrocarril de Sant Joan de les Abadesses. Macià, enginyer de professió, apareix vinculat al projecte des de temps enrera, ja que el seu pare n'havia estat un dels primers promotors. Dirigió les mines *El Veterano*, de Sant Joan de les Abadesses, i després passà a ser concessionari de la projectada línia fèrria de Granollers a Vic. En el moment de constituir el FMSJA, Macià apareix com el més important accionista, essent gerent de la companyia entre 1877 i 1881 i vocal des de 1881 a 1883. Va ser també directiu de la MTM.

Va iniciar la seva trajectòria parlamentària essent diputat per Vic, a les Corts de 1872-73. En aquestes Corts es mostra molt poc actiu, intervenint sols amb motiu de la defensa de la seva pròpia acta de diputat per Vic. Políticament se situava al PR de Ruíz Zorrilla.

Va ser directiu del FPN i fundador de l'IFTN, així com vicepresident de la Lliga de Contribuents de Barcelona. L'abril de 1876, és un dels directius del FPN que es mostra partidari de demanar que Barcelona sigui el punt de sortida dels vapors filipins, afer detonant de l'escissió del FPE. El maig de 1877, es trasllada a Madrid per entrevistar-se amb el ministre de Foment per afers del FMSJA, comptant amb el suport explícit de la Junta Directiva del FPN. El març de 1879, és un dels representants del FPN a la comissió que es trasllada a Madrid a rebre Martínez Campos, al seu retorn de Cuba. Va ser soci fundador de la UBCP, el 1876.

Va ser diputat per Puigcerdà a les Corts de 1879-81, 1881-84, 1884-86 i 1886-90. Tot i la seva procedència radical, a les Corts de 1879-81 vota amb la majoria conservadora, si bé posteriorment se situa en sintonia amb el PL.

Després de la seva elecció de 1879, ofereix en persona a la Junta Directiva del FPN els seus serveis de diputat electe proteccionista. Durant aquestes Corts de 1879-81 es mostra poc actiu, centrant la seva atenció en temes relacionats amb els ferrocarrils, tals com les carreteres afluent, alhora que formava part de comissions parlamentàries relatives al tema.

El març de 1881, igual que altres parlamentaris catalans vistos fins aquí, assisteix a la Junta Directiva extraordinària de l'IFTN, convocada davant del temor a una política

aranzelària lliurecanvista del nou Govern liberal. Macià fa en aquesta assemblea propostes relatives a propaganda proteccionista¹⁴⁰.

A les Corts de 1881-84, dedica també força atenció als temes relacionats amb el ferrocarril, formant part de diverses comissions parlamentàries, destacant la d'autorització per a la construcció del tram Sant Martí de Provençals-Llerona, tema d'especial interès per al FMSJA. A la legislatura de 1881-82, intervé breument amb motiu del tractat de comerç amb França i presenta una esmena als pressupostos generals de l'Estat, secció despeses de Governació, demanant l'acabament de la línia telefònica Pons-Puigcerdà, per La Seu d'Urgell. A la de 1882-83, presenta diverses esmenes al projecte de primeres matèries, alhora que fa una defensa de l'IFTN, del que se'n reclama soci fundador, de les acusacions d'inconseqüència rebudes durant aquest debat. Intervé també en el debat sobre el Codi de Comerç, amb el primer torn contra la totalitat i signant una esmena de Bosch i Labrús. Al pressupost del Ministeri de la Guerra, presenta una esmena demanant incloure una indemnització als pobles de la Cerdanya, pels serveis prestats durant la guerra carlina. S'interessa també per la llei d'auxili i subvenció als canals i pantans de regatge.

A més de la seva activitat a les sessions del Congrés, el març de 1882 el trobem a una reunió a l'IFTN, amb assistència de fabricants i de parlamentaris catalans, en la que es tracta dels temes de la contribució industrial, el tractat de comerç amb França i la base 5ena. El mateix mes, i ja a Madrid, forma part d'una comissió de diputats catalans creada per analitzar el tractat de comerç amb França, reunint-se amb Sagasta. Amb motiu de la llei de primeres matèries, té contacte regular amb el FPE i sobretot amb l'IFTN, al que demana instruccions respecte l'afer, esmentat més amunt, de les acusacions rebudes en el transcurs del debat.

A la legislatura de 1884-85, primera de les Corts de 1884-86, novament s'interessa pels ferrocarrils, tot i que en menor grau. Presenta una addició al projecte de *modus vivendi* amb Gran Bretanya, però no pot defensar-la ja que durant el debat al Congrés ha de marxar precipitadament a Barcelona, per afers de família. És també un dels signataris de l'esmena de Bosch i Labrús a la llei de forces navals de la nació, en la que es demanava que tot el procés de construcció de vaixells es fes en empreses nacionals.

A la breu legislatura de 1885-86, és un dels signataris de l'addició de Bosch i Labrús al projecte d'autorització per prorrogar els tractats de comerç.

Molt menys actiu es mostra a les Corts de 1886-90. El febrer de 1890 renuncia al càrrec de diputat per incompatibilitat amb el d'alcalde de Barcelona, que exercí entre gener i juliol de 1890.

Va ser vocal de la comissió organitzadora de l'Exposició Universal de Barcelona de 1888. Presidí del CL el 1891.

5.2.2. Els professionals liberals.

Dins d'aquest grup, ja hem tingut ocasió de veure les figures de Víctor Balaguer i Cirera i de Manel Duran i Bas. A les planes següents, veurem la resta de personatges, fins sumar els 31 parlamentaris als que se'ls pot considerar com a *professionals liberals*, sempre tenint en compte les dificultats d'adscripció socioprofessional de cada personatge, donada la varietat d'activitats que acostuma a desenvolupar. Tenen una presència més clara al Congrés que no pas al Senat. Partint de la base que aquest grup de professionals liberals és el que presenta

---

140. Veure AFTN, IFTN, "Actas" núm 1, 17-7-1879/12-9-1881, sessió de 3-3-1881.

un grau més elevat de personatges que tenen la política com a una de les seves activitats principals, a diferència dels altres grups, aquest apartat dedicat a ells s'ha dividit internament en dos grans blocs, a partir de la filiació política dels parlamentaris: els que figuren en agrupacions polítiques de centre i d'esquerra i els que ho fan en agrupacions de dretes, englobant dins d'aquests dos blocs totes les famílies polítiques vistes al quadre 5.4.

5.2.2.1. Professionals liberals d'agrupacions polítiques de centre i d'esquerra.

Dins d'aquest bloc, i a banda de Balaguer, trobem en primer lloc la figura de Rius i Taulet, que si bé centrà la seva actuació política en la dimensió municipal, cal valorar aquí en el seu paper de cap dels constitucionals primer i liberals després de la província de Barcelona. A continuació, ve un grup de personatges importants dins d'aquest sector polític, que tenen com a denominador comú haver donat un pas significatiu en les seves respectives trajectòries polítiques i parlamentàries a partir del Sexenni Revolucionari, de la mà de Víctor Balaguer. Es tracta de Josep Maluquer, Antoni Ferratges, Pere Antoni Torres i Frederic Pons. A ells caldria afegir Albert Quintana i Pere Collaso, als que trobarem dins del grup de propietaris. Un altre personatge a tenir en compte, és Teodor Baró, si bé, a diferència dels anteriors, no va tenir representació parlamentària al Sexenni. La resta de membres d'aquest grup, tenen menys pes polític dins d'aquest sector. Es tracta de Joaquim Marin, nebot de Balaguer i que aconseguí representació parlamentària en diverses ocasions; Vicente de Romero, a qui hem vist al capítol dedicat a les corporacions econòmiques per la seva presència destacada a les societats econòmiques d'amics del país, i que també se situa en l'òrbita de Balaguer, a qui segueix a l'escissió a la ILD i al seu retorn al PL; Marià de la Pau Graells, del que cal fixar-se més en la seva carrera científica i en els càrrecs que en aquesta condició ocupà, que no pas en el seu pes polític; Marià Maspons, conegut pel seu paper en el *Memorial de Greuges*; Francesc d'Assís Madorell i Josep Mas, que són caps locals del partit a Vilafranca del Penedès i a Manresa, respectivament; completen el grup Isidre Boixader i Josep Ramoneda.

A) Francesc de Paula Rius i Taulet.

Francesc de Paula Rius i Taulet¹⁴¹ (Barcelona, 22-1-1833/Olèrdola, 27-9-1890) era fill de Ramon Rius i Roca, de Tàrrrega i sastre d'eclesiàstics, i de Teresa Taulet, de Barcelona. Es llicencià en Dret a Barcelona el 1858. Es casà amb Elvira Rius i Nogués, de Vilafranca del Penedès, que morí de part en tenir la primera filla, Sofia. Es casà en segones noces amb la germana de la primera dona, Dorotea, de qui va tenir dos fills, Frasquita i Manel. El 1871 va rebre la condecoració de *Comendador de número de Isabel la Católica*. Després de l'Exposició Universal de Barcelona de 1888, li fou atorgat el marquesat d'Olèrdola.

Treballà una temporada a la sastreria del pare i des de 1858 exercí com a advocat. El 1866 publicà el seu discurs en defensa del capellà de Sant Pere d'Avinyonet. Abans del

141. Sobre ell, veure SERRATE (KECTER), José María: *Las cinco autoridades de Barcelona. Apuntes biográficos por Don ... Redactor del "Diario Mercantil". Estudios sobre la Exposición Universal celebrada en Barcelona el año 1888 y publicados en "El Diario Mercantil"*, 1888; *Homenaje al Excmo. Señor. D. Francisco de Paula Rius y Taulet. Reseña del banquete ofrecido el día 16 de diciembre de 1888 al Excmo. Sr. D. Francisco de Paula Rius y Taulet por los señores concejales del Excmo. Ayuntamiento Constitucional de Barcelona con ocasión de haberse acordado colocar el retrato del dignísimo Presidente de la misma corporación municipal en la Galería de Catalanes Ilustres*, 1888; *Catalanes ilustres ...*; GARCÍA VENERO, Maximiano: *Rius y Taulet. Veinte años de Barcelona (1868-1888)*, MCMXLIII; JARDÍ, Enric: *1.000 famílies catalanes*, 1977; TARIN: *Rius i Taulet*; JANUÉ: "La participació ...", p.463.

Sexenni, va ser jutge municipal del districte dels Afores. Va ser professor auxiliar a la Facultat de Dret de Barcelona el 1860. Va tenir també alguna participació als consells d'administració d'algunes companyies. Així, el 1883 és president del *Ferrocarril directo de Barcelona, Rubí, Esparraguera, Montserrat, Igualada, Agramunt, Seo de Urgel y Francia*. Va ser també president del primer Consell d'Administració del *Banco Ibérico* (1881), alhora que president de *La Integridad*, societat de contra-assurances, i de la *Compañía General de Tranvías*.

De procedència progressista, al Sexenni va ser regidor de l'Ajuntament de Barcelona, alcalde interí i alcalde titular el 1872, aconseguint la cessió de la Ciutadella. En fraccionar-se la coalició de partits liberals que havien donat suport a la revolució, se situà en el sector constitucional. El 1872 apareix com a vicepresident del CLB. Dimití de l'alcaldia en proclamar-se la República, el 1873. Després del cop de Pavía de 1874, tornà a ser alcalde durant tot aquest any.

A la Restauració, va ser novament alcalde de Barcelona entre maig de 1879 i febrer de 1884 (per les eleccions de maig de 1879, maig 1881 i maig 1883 i pel nomenament governatiu de març de 1881), entre maig i juliol de 1885 (per les eleccions de maig de 1885) i entre desembre de 1885 i desembre de 1889 (pel nomenament governatiu de desembre de 1885 i l'elecció de maig de 1887). Com a alcalde, va completar l'enjardinament de la Ciutadella, va enderrocar la resta de la muralla de mar, va urbanitzar diversos passeigs i places de l'Eixample, va fer construir la rasa pel carrer d'Aragó per a l'enllaç dels ferrocarrils, va edificar el cementiri del Sud Oest, va dinamitzar el creixement urbanístic cap la falda de Montjuïc, va promoure la construcció d'edificis com el Palau de Justícia i mercats públics, va reformar el clavegueram, va instal·lar l'enllumenat elèctric, va sostenir els Jocs Florals, va finançar l'Acadèmia de Ciències, va crear l'Escola de Música, la banda municipal, el laboratori microbiològic i l'Institut d'Higiene. S'interessà també per eixamplar la xarxa de tramvies i d'escoles municipals, així com per l'agregació dels municipis del pla de Barcelona, alhora que va ser el principal impulsor de l'Exposició Universal de Barcelona de 1888.

A més, va ser diputat per Barcelona a les Corts de 1876-79 i de 1879-81 i senador electe per Barcelona, el 1886. El 1881 Sagasta el nomenà fiscal del Consell d'Estat, però ell preferí treballar al municipi de Barcelona. Igualment, el 1886 renuncià al seu escó de senador per Barcelona per poder continuar desenvolupant la seva tasca com a alcalde de la ciutat.

A la Restauració, milità al PC, després PLF i PL, essent-ne la principal figura a Catalunya, llevat de Víctor Balaguer. Rius i Taulet apareix durant aquests anys i fins 1884 com a president de l'organització provincial de Barcelona d'aquest sector polític. Presidí també durant uns anys el CLB. A l'escissió de la ILD de 1882, es mantingué dins del partit. Com a directiu del partit, intervé als banquets oferts per aquest a Balaguer el maig de 1879 i d'octubre de 1880.

Si com a polític va donar prioritat a la seva actuació municipal, com a parlamentari s'interessà pels temes relacionats amb el municipi. En aquest sentit, caldria destacar la seva esmena al projecte de Constitució de 1876, relativa a l'administració local, o l'esmena a la llei de reforma de la legislació de 1870 d'ajuntaments i diputacions provincials, en la que proposava que la facultat d'agregar municipis a les grans ciutats, ja vigent en el cas de Madrid, fos extensiva a tots els municipis amb més de 75.000 habitants. Va protagonitzar

també una interpel·lació al ministre de Foment sobre els esdeveniments del gas a Barcelona¹⁴².

D'altra banda, a finals de novembre i principis de desembre de 1881, va presidir la comissió de l'Ajuntament de Barcelona que es traslladà a Madrid per gestionar l'afer de l'enllaç dels ferrocarrils dins la ciutat.

Rius i Taulet té també relació amb les corporacions econòmiques i les seves demandes. El 1876, és vocal de la primera Junta Directiva de la UBCP. Després de les seves dues eleccions com a diputat, el 1876 i el 1879, els ofereix els seus serveis de diputat electe proteccionista: el 1876, per carta, a l'IIC i el FPN i el 1879, en persona, al FPN. En diverses ocasions participa en reunions de corporacions, convocades per a temes diversos. El febrer de 1881, junt amb altres liberals catalans i en el context del temor de les corporacions econòmiques a un gir lliurecanvista del nou Govern liberal, s'entrevista amb el ministre d'Hisenda, Camacho, per demanar-li que no apliqués rebaixes aranzelàries, alhora que s'interessava també a Madrid pels resultats de la informació llanera. El març de 1882 presideix una sessió extraordinària de l'Ajuntament de Barcelona, en la que s'aprova per unanimitat una exposició contrària al tractat de comerç amb França i el pas d'una comissió a Madrid, aspectes que ja hem pogut veure al capítol dedicat a les corporacions.

Era també soci de la SEBAP i formà part d'una comissió encarregada d'analitzar la legislació de mines, en la part referent a concessions mineres d'aigües subterrànies.

B) Josep Maluquer i de Tirrell.

Josep Maluquer i de Tirrell¹⁴³ (Balaguer, 17-8-1833/Barcelona, 24-6-1916) era fill de Josep Maluquer, que va ser alcalde de Barcelona entre 1841 i 1843, i de Joana de Tirrell, de Barcelona. Estudià Dret a Barcelona. Posseïa la *Gran Cruz de Isabel la Católica* i la *Encomienda de Carlos III*. El seu germà Eduard fou nombroses vegades diputat i senador i president de la Diputació Provincial de Barcelona el 1888; era cosí de Joan Maluquer i Viladot, també diversos cops diputat.

Va ser durant uns anys fiscal de l'Audiència de Barcelona. Dirigió la revista *El Derecho* de 1866 a 1869. El 1868 va ser secretari de l'AJLB. El 1870 va ser interinament fiscal de l'Audiència de Barcelona. A la Restauració hi ocuparia definitivament diversos càrrecs. Junt amb Duran i Bas, fou soci fundador del comitè de Savigny. També era membre del Col·legi d'Advocats de Madrid.

Va escriure alguns treballs jurídics: *Guía del Síndico en el orden judicial* (1863), *Recopilación de los artículos del reglamento provisional para la administración de justicia de 26 de setiembre de 1835 en cuanto se refieren al procedimiento criminal de la Real Jurisdicción ordinaria* (1867), *Ley provisional reformada para la aplicación del Código penal* (1868), *Manual de reformas introducidas en el Código Civil desde 1864 hasta 1 de Julio de 1875* (1875).

Al Sexenni, va ser diputat per Castellterçol a les Corts de 1871-72 i de 1872 (segones). A la Restauració, va ser senador per Lleida ja des de les primeres Corts i fins 1881 (1876-77,

142. Sobre aquesta intervenció, veure RISQUES: "Un exemple ..."

143. Sobre ell, veure CAÑAMAQUE: *Los oradores ...*; SEGOVIA: *Figuras ...*; ELÍAS DE MOLINS: *Diccionario biográfico ...*; SÁNCHEZ DE LOS SANTOS, Modesto: *Las Cortes españolas. Las de 1907, 1908*; SÁNCHEZ DE LOS SANTOS, Modesto; REDONDELA, Simón de la: *Las Cortes españolas. Las de 1914, 1914*; JARDÍ: *1.000 families ...*

1877-79, 1879-81), essent nomenat aquest any senador vitalici, càrrec del que prendria possessió el setembre. Políticament va ser constitucional i després liberal¹⁴⁴.

Maluquer va ser un parlamentari actiu. Des del seu lloc de senador, participà en els primers anys de la Restauració en alguns debats de grans temes, com ara la Constitució de 1876 i la llei d'imprensa. A més, s'interessà pels temes jurídics (Codi Penal, garanties constitucionals, procediments civil i criminal, establiment dels tribunals col·legiats i del judici oral i públic, establiment del jurat en matèria criminal, jurament dels senadors). En aquest sentit, cal destacar la seva participació en els debats sobre el Codi Civil, en els que es mostrà partidari de la continuïtat del Dret Civil català i demanà que els jutges de primera instància fossin catalans (els seus discursos a favor del Codi Civil català —els de 1885 i els de 1889— varen ser editats en volums col·lectius). Mostrà una especial sensibilitat pels temes penitenciaris i de concessió d'indults per delictes polítics. Dedicà també la seva atenció als temes relacionats amb interessos locals de Lleida, molt especialment el ferrocarril del Pirineu Central. S'interessà en diverses legislatures pels pressupostos generals de l'Estat, formant part en algunes ocasions de la comissió del Senat i intervenint amb la idea general que calia incrementar el pressupost de Foment i retallar el de Guerra. Es mostrà actiu igualment en temes de l'interès de les corporacions econòmiques catalanes, com ara la legislació relativa a l'Eixample de Barcelona, a les colònies agrícoles i a la política aranzelària. En aquest terreny, la seva actuació més destacada va ser en el projecte de primeres matèries, en el que va practicar intensos treballs per evitar la inclusió dels estams; d'acord amb les corporacions industrials, va negociar amb el ministre d'Hisenda i amb el president de la comissió del Senat una atenuació de les taxes previstes per a aquesta partida.

Fora de les sessions, participà en nombroses reunions de parlamentaris catalans per temes diversos: punt de sortida dels vapors filipins, crisi industrial a Catalunya, ferrocarril del Noguera Pallaresa, tractat de comerç amb França, base 5ena, alhora que formava part de comissions de treball sorgides d'aquestes reunions. Com s'ha vist al capítol dedicat al món dels negocis, és un dels parlamentaris assistents a l'assemblea de 1880 a Tremp, destinada a activar els treballs favorables a la línia ferroviària del Noguera Pallaresa.

A més dels seus càrrecs parlamentaris, el 1872 ocupà el càrrec de sotssecretari de Gràcia i Justícia. El 1871 i el 1874 va ser membre del Tribunal de Comptes. El juny de 1879 va ser nomenat ministre suplent de l'esmentat Tribunal, no acceptant el càrrec per incompatibilitat amb el de senador. L'abril de 1881 va ser nomenat fiscal del contenciós del Consell d'Estat, encarregant-se de la secció d'Hisenda i d'Ultramar. A finals de 1885, amb el nou Govern Sagasta, refusà alguns oferiments de càrrecs. El 1899 el retrobem al Consell d'Estat, cessant el març de l'any següent per la reforma d'aquest organisme. El maig de 1899 va ser nomenat vocal de la Comissió de Reformes Socials.

Va ser secretari de la SEBAP. Amb posterioritat al període aquí estudiat, va ser vocal de la Junta Directiva de la LA i de la comissió permanent de l'IACSI a Madrid, representant aquest darrer al CSAIC.

---

144. Ramon Grau i Margarida Nadal, el situen equivocadament com a conservador. GRAU, Ramon; NADAL, Margarida: *La unificació municipal del pla de Barcelona 1874-1897*, 1997, p.40.

C) Antoni Ferratges i Mesa.

Antoni Ferratges i Mesa¹⁴⁵ (Santiago de Cuba, 12 o 13-5-1840¹⁴⁶/Barcelona, 21-2-1909) era fill de Ferran Ferratges, establert a Santiago de Cuba i dedicat al comerç, i de Magdalena Mesa. El 1850 passà a Barcelona, on ingressà al Col·legi dels Escolapis. Es llicencià en Dret a la UB. Ferratges va ser moltes coses alhora, igual que altres personatges de l'època: polític, advocat, directiu d'empreses i propietari agrari i immobiliari.

El 1864 va ser tresorer del *Centro de tenedores catalanes de obligaciones del ferrocarril de Córdoba*. El 1865 i anys següents, és conseller de la CCHBFF i de la SFAVT. A la Restauració, va ser conseller del FMCM i d'altres companyies de ferrocarrils i tramvies, sobretot al període posterior a l'aquí estudiat, com la TBF, la SFAVT, el FMSJA, el *Ferrocarril de Zaragoza al Mediterráneo*, el tramvia de Barcelona a Badalona, el *Tranvía del Norte de Madrid* i el *Tranvía de Valladolid a Medina de Rioseco*. Va figurar també als consells d'administració del *Banco Militar* i del *Banco Hispano-Francés*.

Era propietari agrari a Mont-Roig (Baix Camp) i immobiliari a Madrid. El 1891 adquirí dues finques urbanes a Barcelona. Va fer fortes inversions en bitllets hipotecaris de Cuba, títols del Deute i Tresor de Filipines. Tenia interessos econòmics a Cuba, sobre els que no hi ha una informació més concreta. El 1889 va prendre possessió del marquesat de Mont-Roig, que agafava el nom de la població on tenia la casa pairal. Posseïa la *Gran Cruz de Isabel la Católica*.

Es vinculà molt jove al PPR. Va formar part de *La Corona de Aragón*, amb Víctor Balaguer, en la que va publicar articles polítics. Igual que Balaguer, formà part també de la redacció de *La Montaña de Montserrat*. El 1866 participa a un míting progressista a Barcelona i ha d'exiliar-se fins 1867. Entre 1866 i 1867, va ser secretari del comitè provincial progressista de Barcelona. Participà a la revolució de 1868.

Al Sexenni, va ser diputat provincial per Barcelona entre desembre de 1868 i març de 1871 i vocal de la Junta Provincial d'Instrucció Pública. El 1869 és diputat per Vic (recordem que encara no existia el districte de Granollers). A les següents eleccions, les de 1871, surt diputat per Granollers, repetint també a les de 1872. Formava part de la coalició monàrquica liberal i quan aquesta es fragmenta, passà al PC. A la legislatura de 1871-72, és secretari de la Mesa del Congrés i cap el final de la legislatura, sotssecretari de la Presidència del Consell de Ministres.

El gener de 1871 se l'anomena governador civil de Castelló, però abans de prendre possessió del càrrec, se l'anomena de Girona. L'abril següent, dimiteix, per incompatibilitat amb el càrrec de diputat.

A la Restauració, surt repetides vegades diputat per Granollers. El 1881 és també diputat electe per Santiago de Cuba, optant per Granollers; de fet, jura l'acta de diputat per Granollers, però sense renunciar a l'escó cubà. Dimiteix d'ambdós escons quan ocupa el càrrec de director general del Deute, el febrer de 1883, tornant a ocupar l'escó de Granollers el desembre del mateix any. Hi ha un breu període, entre 1887 i 1888, en què ha de cessar novament del seu càrrec de diputat, aquest cop per incompatibilitat amb el seu nomenament

145. Sobre ell, veure ALFARO: *Fisonomía de las Constituyentes ...; Los diputados pintados ...*; FERNÁNDEZ DE LOS RÍOS: *La asamblea constituyente ...; Galería de representantes ...*; CALCAGNO, Francisco: *Diccionario biográfico cubano*, 1878; SÁNCHEZ DE LOS SANTOS: *Las Cortes ... 1907; Las Cortes Españolas. Las de 1910, 1910*; SABATER: *Diccionario biográfico ...*

146. Segons les fonts, hauria nascut el 1839, 1840 o 1841; adopto les dades de CALCAGNO: *Diccionario biográfico ...*

nobiliari. En elecció parcial, surt electe pel seu districte el seu germà Joaquim, que no arriba a prendre possessió del càrrec. Va ser senador per Zamora entre 1889 i 1890 i per Barcelona entre 1896 i 1898. És novament diputat per Granollers el 1898, cessant el maig de 1898, per prendre possessió d'una senadoria vitalícia.

Com a parlamentari, s'interessà sobretot en la tramitació de ferrocarrils i carreteres, així com en alguns temes d'interès local català i en temes cubans. L'octubre de 1881 participà activament en la constitució de la DC, essent un dels diputats que proposà que aquesta es declarés oficialment proteccionista.

El 1884 va ser vocal de la JCDF. El febrer de 1885, va ser nomenat cap de secció de la secretaria de la Presidència del Consell de Ministres, essent interinament sotssecretari l'octubre de 1886. Va ser també membre del Consell d'Instrucció Pública.

Va ser delegat del Govern a les exposicions universals de Barcelona i de Chicago. Als anys noranta, va ser membre de la *Junta de Aranceles de Cuba*. A les darreries de la seva vida política, va passar al sector maurista.

Va realitzar algunes obres de beneficiència, destacant les que va protagonitzar a l'Hospital de la Santa Creu i a l'Asil Naval de Barcelona. Va ser tresorer de l'AB el 1881 i vocal el 1882.

D) Pere Antoni Torres Jordi.

Pere Antoni Torres Jordi¹⁴⁷ (Tarragona, 1844/L'Espluga de Francolí, 1901) va fer els seus estudis al Seminari Conciliar de Tarragona i a l'Institut d'ensenyament secundari de Palma de Mallorca. El 1874 es casà amb Francesca Umbert i Gil, cunyada de Frederic Pons (a qui veurem a continuació).

A més de la seva activitat política, Torres va ser escriptor, periodista i advocat. Com a literat, es dedicà sobretot a la producció teatral, gairebé tota ella en català, llevat de la seva primera obra, *El infante de Aragón* (1864), en castellà. Així, va escriure diverses comèdies: *Desitjar lo que no es vol* (1886), *La flor del camp* (1898), *Lo mas de l'Abella* (sense data coneguda); el gruix de la seva producció teatral, però, el formen els drames: *La clau de casa* (1873), *La Verge de la Roca* (1874), *La llàntia de plata* (1876), *Lo full de paper* (1878), *Lo combat de Trafalgar* (1885), *L'alcalde de Vilaplana* (1886), *Mestre Feliu* (1888), *L'Hereu Jordi* (1898). Va escriure també un parell de sainets: *Un cove de figas* (1873) i *Del ball al bany* (1880). És seva també la loa o peça breu *Los dos genios* (1873) i l'obra (no classificada) *L'encuentro de Constantí* (1876). El 1873, apartat de la política per la instauració de la República, dóna una forta embranzida a la seva producció literària, alhora que proposava a Víctor Balaguer crear un nou teatre a Barcelona, completament orientat a la producció en català¹⁴⁸.

Com a poeta, admetia plenament el mestratge de Balaguer. Així, en carta de 1873, li confessa que *en poesía soy soldado de las filas en que V. es capitán*¹⁴⁹. Igual que Balaguer, es relacionà amb els poetes occitans. Va ser nomenat *Majoral del Felibritge*. Entre la seva

---

147. Sobre ell, veure *Los Diputados pintados ...*; ELÍAS DE MOLINS: *Diccionario biográfico ...*; RUÍZ Y PORTA, Juan: *Tarraconenses ilustres. Apuntes biográficos*, 1891.

148. BMVB, Epistolari Víctor Balaguer, part inèdita, carta de Pere Antoni Torres Jordi a Víctor Balaguer, datada a Barcelona, 16-8-1873.

149. BMVB, Epistolari Víctor Balaguer, part inèdita, mateixa carta.

producció poètica, cal esmentar *El 29 de Septiembre. Canto épico*. Va escriure també l'assaig *Carta al Sr. D. Mariano Rius* (1866).

Com a periodista, va fundar a Tarragona els diaris *La Prensa* i *La Opinión*, aquest darrer dirigit per ell i òrgan del PC. Col·laborà a la *Crónica de Cataluña*, de Barcelona i dirigit *La Vanguardia* el 1882.

No hi ha constància de la seva activitat com a advocat. Sí, en canvi, d'una certa participació seva en companyies ferroviàries: concretament, era membre del consell d'administració del CFTPC. Als anys noranta, va constuir uns xalets a L'Espluga de Francolí, que llogava a estiuejants.

Va iniciar la seva carrera política el 1865, ocupant el càrrec de secretari del comitè democràtic de Tarragona. Per la seva participació a fets polítics (probablement els moviments insurreccionals de Prim), va preferir exiliar-se, però va ser detingut a la frontera i deportat a Canàries, d'on s'evadiria. Amb la revolució de 1868, retornà a Catalunya i tot seguit va ser secretari dels governs civils de Lleida (1869-70) i d'Alacant (1870-71). L'abril de 1871 substitueix Ferratges com a governador civil de Girona. El 1872 és diputat electe per Tremp, però no arriba a prendre possessió del seu escó. Després del cop d'estat de Pavía de 1874, seria governador civil de Màlaga i després de Granada. Se situa políticament al PC.

A la Restauració, va ser repetits cops diputat: per Tarragona (1879-81), per Gandesa (1881-84), per Torroella de Montgrí (1888-89), per Puigcerdà (1893-95) i per Valls (1896-97). Com a diputat, va ser al període estudiat un veritable especialista en la tramitació de demandes de les companyies ferroviàries, sobretot catalanes. Com ja es deia al capítol dedicat al món dels negocis, en una sola legislatura arribà a formar part de 14 comissions parlamentàries de temes relacionats amb demandes de companyies. A banda d'això, s'interessà per temes locals de Tarragona i pels de política aranzelària i hisendística.

Un dels seus treballs parlamentaris més coneguts és el vot particular que presentà en el projecte de restitució de la base 5ena. La DC havia nomenat candidats propis a la comissió, però sols Torres guanyà a la seva secció. Després de llargues negociacions amb Sagasta i amb el ministre d'Hisenda, Camacho, aconseguí un text de transacció que, no obstant, no agradà a part dels diputats catalans i, menys encara, a les corporacions industrials catalanes. Així, per exemple, el *Fomento de la Producción Española*, s'hi refereix dient: *En las votaciones trascendentales los diputados proteccionistas han marchado hasta ahora siempre unidos; estábale reservado al Sr. Torres, que se llama también proteccionista, el privilegio de introducir divisiones en las filas de los defensores del trabajo nacional*¹⁵⁰. I el *Centro Industrial de Cataluña*, afirma: *El señor Torres se ha lucido. Su nombre figurará entre las clases obreras y artesanas de Cataluña al lado de los catalanes renegados como Figuerola, Carbó y otros burócratas*¹⁵¹.

A la legislatura de 1881-82, va ser vicepresident de la DC i, igual que Ferratges, és un dels diputats que proposa que la Diputació es declari proteccionista. Va formar part de diverses comissions de treball dels diputats catalans (base 5ena, marina mercant i llei de relacions temporals amb les Antilles).

Va ocupar també altres importants càrrecs: director general de Beneficència i Sanitat (1882 i 1883), governador civil en comissió de València (desembre de 1885) i en propietat de

150. *Fomento de la Producción Española*, núm. 307, 3-6-1882, p.386.

151. *Centro Industrial de Cataluña*, núm. 10, 16-6-1882, article "El último debate en el Congreso de diputados sobre el restablecimiento de la Base 5ª de nuestro arancel, y el voto particular del señor Torres diputado catalán", p.181.

Navarra (1888), cap de secció a la Presidència del Consell de Ministres (1886) i interinament sotssecretari (octubre), secretari del Govern General de Cuba (1889) i alcalde de Tarragona. El 1881 se l'anomenà membre de la Junta de construcció de la presó de Barcelona.

Junt amb Rafael Cañellas i Gallisà fou un dels màxims dirigents del PL a la província de Tarragona. *La Época* de Madrid el definia el 1882 com *señor de Tarragona y tierras circunvecinas*¹⁵². El maig de 1879 intervé en nom dels constitucionals de Tarragona al banquet ofert pel PC de Barcelona a Balaguer, alhora que acompanya aquest al seu viatge a Tarragona. Els seus germans Pere i Antoni també foren diputats per Tarragona (1886-88) i per Gandesa (1886-90), respectivament.

E) Frederic Pons i Montells.

Frederic Pons i Montells (Barcelona, 1838/Madrid, 1902) era nebot del també polític liberal Marià Pons i Espinós, que veurem a l'apartat dedicat als sectors burgesos, alhora que emparentava amb Torres, com acabem de veure. Va ser polític, escriptor, advocat i periodista. Va ser magistrat de l'audiència de Madrid. Col·laborà a diverses publicacions de Barcelona i Madrid, dirigint a la primera d'ambdues ciutats el setmanari *La Bomba*. Es pot esmentar el seu treball "Estudios sobre la patria potestad antigua y moderna" (*Revista de España*, 1876). Són seves les obres teatrals en català *Un barret de pega* (1874), *L'arrenda caixals* (1876) i *Les dues Tereses* (1877).

Pons havia militat al PPR en època isabelina. Al primer tram del Sexenni, va militar a la coalició de partits monàrquics liberals, situant-se en el sector constitucional quan aquella es fragmentà. Durant aquest període, va ser vicepresident del CLB. El 1872 va estar a la secció de Foment del Govern Civil de Barcelona. Va ser diputat per Vic a les segones Corts de 1872. Amb la proclamació de la República, en un primer moment es mostrà partidari que el partit mantingués la seva activitat dins del nou règim, però després apostà pel retraïment; de fet, rebutjà la proposta de Balaguer de reorganitzar el partit i ocupar-ne la direcció a Barcelona i, fins i tot, es donà de baixa del *Círculo*¹⁵³. Després del cop de Pavía, però, passa a ser cap de la secció de Gràcia i Justícia del Ministeri d'Ultramar, essent Víctor Balaguer el ministre. Encara el gener de 1875, va ser nomenat oficial major del Ministeri d'Ultramar i el gener de 1892, director general de Gràcia i Justícia del mateix.

A la Restauració, va ser diputat, primer constitucional i després liberal, per Tarragona (1881-82), per Castellterçol (1883-84) i per Tortosa (1886-90). Com a diputat es mostrà poc actiu al període analitzat. L'octubre de 1881 participà en la creació de la DC, essent ell un altre dels diputats que demanà que aquesta es declarés proteccionista. Els seus discursos de 1889 a favor del Codi Civil català varen ser editats en un volum col·lectiu.

F) Teodor Baró i Sureda.

Teodor Baró i Sureda¹⁵⁴ (Figueres, 1842/Malgrat, 1916) va intervenir en els camps del periodisme, de la literatura, de la pedagogia i de la política. Com a periodista, es va iniciar com a corrector del periòdic liberal barceloní *La Crónica de Cataluña*, que més endavant

---

152. *La Época*, 11-4-1882, article "¿Hay crisis o no hay crisis?"

153. BMVB, Epistolari Víctor Balaguer, part inèdita, carta de Frederic Pons a Víctor Balaguer, datada a Barcelona, 14-4-1873.

154. Sobre ell, veure ELÍAS DE MOLINS: *Diccionario biográfico ...*; BASTINOS: *Españoles ...*; PLA CARGOL: *Biografías de gerundenses ...*; SABATER: *Diccionario biográfico ...*

passaria a dirigir (probablement el 1869). Posteriorment s'incorporà al *Diario de Barcelona*, essent primer corresponsal i col·laborador a Madrid, després redactor a Barcelona i finalment director (1906); continuà amb la línia de Mañé i Flaquer. Realitzà col·laboracions literàries a *La Mañana* de Madrid, periòdic proper a Víctor Balaguer.

Com a escriptor, Baró va produir obres de molt divers gènere en català i en castellà: teatre, amb comèdia, drama i musical, narrativa, poesia, biografia i divulgació.

A la seva producció teatral hi predominen les comèdies: *Amor con amor se paga* (1867), *¡Qui de sa casa no's cuida ...! o ¡Quien mucho abarca ...!* (1867), *A so de tabals* (1871), *No es tot or lo que llu* (1872), *Lo secret del nunci* (1873), *En busca de agua* (1873), *Lo joch dels disbarats* (1884), *La escaleta del costat* (1887), *L'olla de grills* (1887), *Lo senyor Matxaca* (1888), *El senyor secretari* (1896), *L'apotecari de Malgrat* (1896), *L'Auca del Fadri Barber* (1897), *Lo senyor batlle* (1898), *Sureda y Cía* (1899), *La neboda* (1900). Escriví també alguns drames: *La guerra civil* (1867), *Lo general "No importa"* (1896) i *La Tramontana* (1900), alguns sainets: *Lo gech d'en Migranya* (1867), *La estació de la granota* (1897) i *Un pati de vehinat* (1900), el primer d'ells amb música de Nicolau Manent, i un musical: *Pardalets al cap* (1871). Deixà alguns treballs teatrals inèdits: *La casa sens govern* (1886), *Bernat* (1895), *El mal fill* (1901), *Fill ingrát o el cor de ferro* (1903), *¡Fals amich!* (1906).

La seva producció narrativa la féu en castellà i inclou novel·la, relats breus i contes infantils: *Un cuento de amor* (1864), *La aldea de San Lorenzo* (1872-73, amb diverses edicions posteriors), *La paz del alma* (1874), *Amor y gloria* (1875), *La sábana* (1876), *Gou y Guau* (1876), *Un drama en la aldea* (2 vols., 1878), *Luz y tinieblas* (1879), *Cuentos del Hogar* (1883, amb successives edicions), *Veladas de invierno. Historia, cuentos y fábulas* (1885, amb altres edicions), *Cuentos y novelas* (1887), *Aventuras de un ochavo* (1888; inclou els títols *Se dice*, *La batalla de las Navas de Tolosa*, *Periquito*, *La dicha*, *El Mosquito*), *Juan Alcarreño* (1889), *Tesoros del corazón. Cuentos para niños* (1892), *Aventuras y coscorrónes* (1895), *Flores y frutas. Cuentos para niños* (1895), *Cuentos del Ampurdán* (1896), *Golondrinas. Cuentos para la infancia* (1908), *En la costa* (sense data coneguda), *Sor Marta o los ángeles en la tierra* (sense data coneguda).

Té algunes composicions poètiques en català: *Tres flors de la caritat. Poesias catalanas* (1867, escrit junt amb Francisco de Nuño Marsal Mas) i *Lo poema del cor* (1895), dedicat a la seva difunta esposa.

En l'apartat biogràfic escrigué "La literatura y la imprenta" (1905, dins de *Catalanes ilustres, su vida y sus hechos*) i *Arte dramático español contemporáneo. Bosquejo de autores y artistas que han sobresalido* (1914, junt amb Antoni J. Bastinos i Ramon Parés). Com a obra més divulgativa té *La Tierra Catalana. Narraciones, Fiestas, Costumbres, Excursión por Cataluña* (1905, junt amb Sebastià Farnés, Josep Ma. Folch i Torres i Ramon Pomés).

El 1902 ingressà a la RALBL. L'acte de recepció oficial es va realitzar el 23 de novembre, pronunciant Baró un discurs titulat "El periodismo" i essent contestat per Guillem Maria de Brocà. D'altra banda, el 1913 va pronunciar-hi el discurs de contestació al d'ingrés de Gaietà Soler, amb el títol "Investigación del dato psicológico en los estudios de historia". Aquests discursos eren editats per l'Acadèmia. Va ser també corresponsal de la *Real Academia Española*.

A més dels contes infantils vistos anteriorment, va escriure nombrosos manuals d'ensenyament, sobretot d'història, i també exercicis de lectura. A la següent relació

s'esmenta la primera edició d'aquestes obres (o la primera de la que es té constància), però cal tenir en compte que la majoria varen tenir successives edicions i ampliacions: *Historia de España* (1876), *Páginas de la Historia de España* (la 2a edició és de 1880), *El mundo. Repertorio de conocimientos útiles para ejercicios de lectura graduada de impreso y manuscrito* (1882), *Compendio de Historia de España* (1883), *El buen maestro. Historias, cuentos y fábulas* (1885), *Historia universal en cuadros amenos e instructivos. Obra ilustrada con 110 gravados*, *Edad Antigua* (1902), *Compendio de historia universal* (1907). Va escriure també el treball "La locomoción" dins de l'*Enciclopedia de la Juventud* (publicada a part el 1878 amb el títol *Primeras necesidades del hombre. La locomoción. Ilustrado con 30 gravados*).

Durant el Sexenni, va formar part del bloc monàrquic liberal; en escindir-se aquest, va passar al PC. El 1873, ja amb la República, censurà la inactivitat del partit i es mostrà partidari de reorganitzar el comitè provincial i de concórrer a les eleccions¹⁵⁵. A diferència dels anteriors, no va obtenir representació parlamentària durant el Sexenni. A la Restauració, va ser diputat per Barcelona (1881-83 i 1884-86), per Ginzo de Limia (Orense, 1887-90) i per Figueres (1893-95).

Com a diputat, s'interessà al període estudiat pels temes de política aranzelària, intervenint activament contra els projectes de tractat de comerç amb França, restitució de la base 5ena i *modus vivendi* amb Gran Bretanya. La seva intervenció dins de la interpel·lació de Romero Robledo sobre indústria i comerç de Madrid (incidents per les protestes contra el nou reglament i taxes de la contribució industrial), va generar força polèmica a Barcelona: Baró es referí en aquesta ocasió als fets de Barcelona, i especialment a la reunió del Teatre Novedades, dissolta pel governador civil, tot negant la participació dels industrials i afirmant que havien estat obra dels conservadors, en unió amb partits extrems (de l'esquerra); la seva intervenció va ser contestada per un manifest, signat per 506 comerciants, industrials i fabricants de Barcelona, en el que s'afirmava l'assistència d'aquests sectors econòmics a l'acte i es desvinculava aquest de qualsevol intencionalitat política¹⁵⁶.

L'octubre de 1881, va intervenir activament en la constitució de la DC, formant part de dues comissions de treball (base 5ena i tractat de comerç amb França). Als mesos següents, acompanyà la comissió d'obrers arribada de Catalunya per oposar-se a l'esmentat tractat en la seva entrevista amb la comissió parlamentària que tractava aquest tema; ell i altres parlamentaris catalans s'entrevistaren amb Sagasta, pel mateix. L'abril de 1882, ell i Balaguer s'entrevistaren amb el ministre de la Governació sobre l'afer Soriano, que hem vist al capítol dedicat a les corporacions econòmiques. El febrer de 1882 forma part d'una comissió de diputats catalans encarregada d'estudiar el projecte de derogació de la base 5ena, en la seva relació amb el *modus vivendi* amb Gran Bretanya.

El gener de 1883, cessà del seu càrrec de diputat per ocupar el de governador civil de Màlaga. El juliol del mateix any, passa a ocupar el mateix càrrec a Sevilla i el desembre de 1885, després del retorn dels liberals al govern, de La Corunya. Va ser també director general de Beneficència i Sanitat (1886-87) i delegat d'ensenyament primari. El 1887 va ser nomenat vocal de la comissió oficial creada per analitzar les causes de la crisi agrària i ramadera, que ja ens ha anat apareixent en les biografies d'altres parlamentaris.

---

155. BMVB, Epistolari Víctor Balaguer, part inèdita, cartes de Teodor Baró a Víctor Balaguer, datades a Barcelona, 13 i 23-4-1873.

156. *Diario de Barcelona*, 25-3-1882, p.3766-3767.

Políticament se situava al PC i després al PLC i PL. Als primers anys de la Restauració, va ser vocal de la Junta Directiva del PC de la província de Barcelona, després CPFB. En un primer moment, se situà al sector més esquerrà del partit, manifestant fins i tot el 1882 el seu rebuig a les vacil·lacions del Govern Sagasta en aplicar les reformes liberals promeses a l'oposició. En carta a Balaguer, d'abril de 1882, afirma: *De nuestra situación como partido no hay que hablar, dándonos por muy satisfechos si no se habla de nosotros. No hay un constitucional en Barcelona que se atreva a defender al Gobierno, y lo más a que nos atrevemos es a suspirar cuando de Sagasta se habla y murmurar: ¡Parece imposible! Si no viene la crisis, si no se robustece la situación con nuevos ministros, si no se suavizan asperezas, el partido constitucional deberá ocultarse por ocultar el rubor de su vergüenza*¹⁵⁷. Posteriorment, aniria evolucionant cap a postures conservadores. De fet, el mateix 1882 no s'escindeix del partit en la ILD, sinó que es manté dins del PL. Cal ressaltar també el seu caràcter molt catòlic.

Baró adoptà també una línia ideològica clarament proteccionista. Així, el trobem present al cicle de conferències organitzat pel FPE el curs de 1880-81 amb el nom de *Conferencias sobre artes y oficios*, editades com a llibre; Baró hi pronuncià el desembre de 1880 una amb el significatiu títol de "Por qué somos proteccionistas". Publicà també a *El Eco de la Producción* una sèrie d'articles anomenats "Ellos y nosotros", en els que entrava en la polèmica entre proteccionistes i lliurecanvistes, al·ludint especialment a l'estil dels segons, en base a insults i desautoritzacions¹⁵⁸. El mateix any publicà un altre article: "Observaciones económicas"¹⁵⁹. Va intervenir també en diversos actes proteccionistes: el banquet de les corporacions industrials de Barcelona ofert als parlamentaris catalans electes (maig 1879), el míting proteccionista de l'IFTN (abril 1881), el de Girona (juny 1881) i el de Vic (juliol 1881). En les seves intervencions, en tant que director de la *Crónica de Cataluña*, als banquets oferts pels constitucionals (després liberals) catalans a Balaguer el maig de 1879 i l'octubre de 1880, al·ludeix novament als seus plantejaments proteccionistes.

El novembre de 1879 va intervenir a la informació aranzelària oral sobre la indústria llanera. El febrer de 1881, ell i altres liberals catalans es desplacen a Madrid, per conferenciar amb el nou ministre d'Hisenda, Camacho, i plantejar-li l'alarma causada a Catalunya per les gestions dels lliurecanvistes, que demanaven l'aplicació immediata del lliurecanvi. En aquesta mateixa qüestió, el març següent va participar a la Junta Directiva extraordinària de l'IFTN, que ja hem vist en el cas d'altres parlamentaris, proposant multiplicar els treballs proteccionistes. El juny de 1882 va realitzar gestions per a l'IFTN a Madrid en el tema de la contribució industrial.

Va ser vocal de la primera Junta Directiva de la UBCP, el 1876. Era soci de la SEBAP i soci honorari del CIC, que va donar suport a la seva candidatura a les eleccions de 1884. Va tenir també alguna relació amb l'ANCB. Va fundar un asil per a invàlids.

G) Altres parlamentaris.

Joaquim Marin i Carbonell era nebot de Víctor Balaguer, per part de la seva esposa. La mà protectora de l'oncle es troba al darrera de la seva relativament llarga carrera

157. BMVB, Manuscrits núm. 360/13; carta de Teodor Baró a Víctor Balaguer, amb membre de *La Crónica de Cataluña* i datada a Barcelona, 9-4-1882.

158. *El Eco de la Producción*, núm. 19, 1-1-1881 i següents.

159. *El Eco de la Producción*, núm. 38, 16-10-1881, p.605-609.

parlamentària. Va ser diputat per Berga a les Corts de 1881-84, 1884-86, 1886-90 i 1893-95 i sols electe el 1896. Com a diputat, va ser poc actiu. Políticament, seguí la mateixa trajectòria que Balaguer: liberal-fusionista, esquerrà i liberal. L'octubre de 1889 ocupà el càrrec de governador civil d'Albacete, que desenvoluparia sols mes i mig.

Va tenir una certa relació amb les corporacions econòmiques. El març de 1882 va practicar algunes gestions davant del governador civil de Barcelona, arran de la dissolució de la reunió del Teatre Novedades esmentada més amunt. L'estiu d'aquest mateix any, participà al banquet dels naviliers del Maresme i el novembre de 1884 a la Junta General extraordinària de l'ANCB.

Vicente de Romero y Baldrich¹⁶⁰ (Sevilla, 1836/Barcelona, 1891) s'instal·là a Catalunya el 1855. Per part de mare, tenia família a l'Alt Camp. Va viure, com a mínim al període estudiat, a Gràcia. A més de la seva activitat política, Romero va ser advocat, historiador i viticultor.

El desembre de 1881 va presidir l'acte inaugural del Congrés Català de Jurisconsults, celebrat a la UB, en la seva condició de president de la comissió organitzadora i de la SEBAP, impulsora de l'acte. Va escriure el treball *Habitaciones para obreros. Formación de pequeños capitales. Cómo los obreros pueden ser propietarios de sus casas*, que presentà a un congrés a Blois, França. L'*Association Française pour l'Avancement des Sciences* va editar-ne una versió francesa el 1884. Com a historiador, va ser un expert en temes heràldics. Va escriure també un extens treball sobre la Inquisició. D'altra banda, va ser secretari de la Junta Inspectorada del *Crédito Hipotecario Mercantil* (CHM) i president de la societat *Mútua de Depósitos y Amortizaciones*.

Va ser un únic cop diputat, concretament per Gràcia a les Corts de 1881-84. Liberal-fusionista, seguí Balaguer al seu pas a la ILD. El 1884 va fer gestions per ocupar el districte de Valls, en mans del *cunero* esquerrà García Oliver, en el cas que aquest acceptés un lloc a Filipines, sense que finalment es produís aquesta vacant. Com a diputat, s'interessà clarament pels temes de política aranzelària. El 1886 va presentar-se com a candidat liberal oficial pel districte d'Igualada, essent derrotat, amb tupinada inclosa, per Bartomeu Godó, que es presentava com a membre del sector dissident del partit.

Va ser president fundador del *Gremio de Propietarios de la Villa de Gràcia*. Va ser secretari de la SEBAP, com a mínim entre 1876 i 1880, i president entre 1880 i 1881, essent ponent de la comissió que elaborà l'informe de l'entitat a la informació aranzelària sobre la indústria llanera (febrer 1878), de la que elaborà un dictamen sobre la crisi econòmica i mesures per atenuar-la (novembre 1879) i de la que estudià la legislació de mines, referent a concessions mineres d'aigües subterrànies (juny 1880). Va ser també fundador i directiu de la SEGRAP i soci honorari del CIC.

El 1879 va escriure el fullet *La cuestión de los trigos*, en el que analitzava la situació de greu competència dels blats estrangers, demanant solucions proteccionistes¹⁶¹. Aquest treball es reproduí a parts a *La Mañana*¹⁶². També publicà en aquest diari, a partir de maig de 1879, una sèrie d'articles anomenats "Trabajo y no teorías". D'altra banda, en la seva intervenció al

---

160. Sobre ell, veure TOMÁS Y ESTRUCH, Francisco: *Don Vicente de Romero. Tributo a la memoria del fundador y primer presidente de la Sociedad Económica Gracense de Amigos del País leído en la sesión solemne de 4 de junio de 1892*, 1892.

161. Sobre els seus plantejaments ideològics, veure ROCA GARCÍA: *Escritores proteccionistas ...*, p.956-970.

162. *La Mañana*, núm. 17-6-1879 i següents.

banquet dels liberals de Barcelona ofert a Balaguer l'octubre de 1880, censurà la política aranzelària del PLC i reclamà solucions proteccionistes.

A més de la seva relació amb les societats econòmiques d'amics del país, va mantenir relació amb les corporacions industrials. Va intervenir a la manifestació proteccionista de l'IFTN de juny de 1881 i a la del FPE del mateix mes, presidint l'acte organitzat al Teatre Espanyol (recordem que eren cinc actes simultanis). Ja hem vist al capítol dedicat a les corporacions, la relació amb l'IFTN de cara a l'elecció del senador corporatiu de la SEBAP. El novembre de 1881 assistí, en la seva condició de diputat, a una reunió de la comissió de defensa de l'IFTN, per demanar instruccions en la campanya contra la restitució de la base 5ena¹⁶³. El març següent, el trobem a una reunió extraordinària de les juntes Directiva i Consultiva de l'IFTN per analitzar el reglament de la nova contribució industrial. El juny de 1882, és rebut per comissions de fabricants i d'obrers a la seva arribada a Barcelona i vitorejat per la seva oposició a la base 5ena; va ser conduït al CIC, on va pronunciar un discurs, i posteriorment participà a l'homenatge fet a Mataró, que ja hem vist anteriorment.

El 30-10-1881, presideix la reunió, feta a Gràcia, d'alcaldes i comissionats de pobles del pla de Barcelona, convocada per analitzar el projecte d'agregació a Barcelona.

Va ser comptador de l'AB el 1880 i vocal el 1881.

Marià de la Pau Graells i Agüera¹⁶⁴ (Barcelona, 24-1-1809/Madrid, 1899), estudià a Barcelona les carreres de medicina i de ciències, la segona sota la direcció del seu pare, doctorant-se d'ambdues carreres. Va ser *Comendador de la Orden de Carlos III* i *Comendador de la Orden Portuguesa de Cristo*.

Va iniciar la seva extensa carrera científica i docent com a professor auxiliar de física i química. Va ser durant uns anys metge director dels banys de la Puda de Montserrat. El 1835 exercí de professor d'entomologia i també de zoologia i taxidèrmi a la Reial Acadèmia Catalana de Ciències Naturals i Arts. El 1837 passà a Madrid, on ocupà un càrrec al *Museo de Ciencias Naturales*. El 1843 exercí a aquesta ciutat una càtedra universitària d'anatomia comparada i una altra de fisiologia, alhora que dirigia el *Museo de Historia Natural*.

Als seus primers anys d'investigador, va escriure diverses memòries: *Calendario de Flora o épocas de florecencia de algunas plantas bajo el clima de Barcelona* (col·laboració a una obra de Pere F. Monlau de 1831), *Informe sobre la aparición del Rhynchites betulei en las viñas del Vallés y medios de destruirlo* (memòria presentada a la SEBAP i editada el 1835), *Memoria sobre los insectos que atacan a los olmos, álamos y moreras de los paseos interiores y extramuros de esta ciudad y medios de destruirlos* (llegida a l'Acadèmia de Ciències Naturals i Art de Barcelona el 1835 i no editada).

Va ser un dels promotors del retorn de la Universitat a Barcelona, des de Cervera. Va ser membre del Consell d'Instrucció Pública; en optar pel seu càrrec de catedràtic, excepcionalment se'l feu membre honorari d'aquell.

Fou un dels fundadors de la *Société Entomologique de France*. Era corresponsal o membre de nombroses corporacions científiques internacionals: de la reial acadèmia de ciències de Lisboa, de l'acadèmia germànic-leopoldina de tafaners de la natura i de les acadèmies de ciències de Siracusa, Estrasburg, Milà, Màlaga i Barcelona. Era soci de la societat imperial d'agricultura de Moscou, de la del departament de l'Alt Garona, de la

163 AFTN, IFTN, "Comunicaciones", núm 4, 31-5-1881/17-11-1881, sessió de 17-11-1881.

164. Sobre ell, veure IGLÉSIES, Josep: *La crisi agrària de 1879/1900: la fil·loxera a Catalunya*, 1968.

d'aclimatació francesa i suïssa per al desenvolupament de la ciència. Va desenvolupar nombroses missions oficials de caire internacional: comissari del Govern espanyol per estudiar a diversos països europeus tractaments contra la fil·loxera, delegat espanyol al congrés de Lausana, que presidí, entre altres. El 1879 viatjà per Portugal per estudiar l'evolució de la fil·loxera. Escriví alguns treballs sobre la seva activitat internacional: *Excursión forestal por los Imperios de Austria y Rusia verificada en 1864* (1864), *Exposiciones internacionales de pesca y acuicultura de Arcachón y Boulogne-sur-Mer* (1867, en col·laboració amb Cesáreo Fernández), *Estudios y observaciones sobre los establecimientos piscícolas y ostrícolas de la bahía de Arcachón*.

Va fer nombroses prospeccions de les zones costaneres per encàrrec del Govern espanyol o per iniciativa pròpia. El 1869 estudià la zona de El Ferrol. El 1880 recorregué la costa atlàntica espanyola, també per encàrrec del Govern, fent observacions de cara a les possibilitats pesqueres. Fruit de les seves prospeccions, edità algunes obres: *Catálogo de los moluscos terrestres y de agua dulce observados en España* (1846), *Catálogo de los peces de las costas de Cataluña* (1869), *Exploración científica de las costas del Departamento Marítimo del Ferrol, verificada por orden del Almirantazgo en el verano de 1869* (1870).

Des del seu lloc de vocal de la *Comisión Central de Pesca* introduí a l'estat espanyol la piscicultura i l'ostreïcultura. Són seus els treballs al respecte *Manual práctico de piscicultura* (1864), *Reglamento para la ostricultura en España, presentado a la Comisión permanente de pesca* (1866), *Acuicultura. Estudios y observaciones sobre los establecimientos piscícolas, ostrícolas, de crustáceos, etc. de Arcachón, Concarneau y otros. Memoria* (1887). Els seus textos serviren de base per a les reglamentacions legals de 1876 i 1885. Va fundar la primera factoria piscícola espanyola. També edità, amb notes seves, el treball inèdit de Cabrera *Ictologia ibérica. Memoria de los peces de Andalucía* (1887).

Dedicà també molta atenció a l'entomologia. Al seu treball *Descripción de un lepidóptero nuevo*, de 1852, que ampliaria en posteriors articles, presentava un lepidòpter desconegut fins aleshores, al que anomenà *Graellsia Isabellae*. Escriví alguns treballs, en castellà i en francès: *Noticie sur les metamorphoses de la Chelonia Latreilii*, *Observation sur la cause de l'apparition des cebrions*, *Notice sur divers faits qui confirment la propriété veoineux du Latrodecus mamignatus*, *Description d'un nouvelle espèce du genre Desytes*, *Influencia de una temperatura baja en la metamorfosis de los insectos, y por consiguiente en su aparición*.

Escriví alguns treballs de zoologia: *Memoria sobre la aclimatación, domesticación y preparación de animales útiles a nuestro país* (1855), *Zoología de los animales vertebrados* (1877), *Teorías, suposiciones, discordancias, misterios, complicaciones e ignorancia sobre cuestiones biológico-ontogénicas y fisiológicas en los Anfibios* (1887), *Fauna mastodóntica ibérica* (1897), *Noticia sobre los restos fósiles de una especie de elefantes descubierta en los cerros de San Isidro del Campo*. I sobre botànica: *Indicatio plantarum novarum* (1854), *Ramillete de plantas españolas escogidas* (1859).

Arribà a ser el degà dels professors espanyols. Presidí el Congrés de Ciències Naturals de Barcelona de 1888. Va ser un dels fundadors de *la Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales*, el 1847, essent-ne posteriorment el vicepresident. Era membre de les societats econòmiques d'amics del país de Barcelona i de Saragossa. Té una enorme producció, que es pot afegir a la seva extensa bibliografia, de conferències i discursos a aquestes entitats i altres.

El 1874 va ser vocal fundador del primer CSAIC. Des d'aquest organisme, lluità contra la progressiva invasió de la península per la fil·loxera, promovent cordons sanitaris, viviers de ceps americans i empelts d'aquests amb els del país. Respecte les campanyes contra la fil·loxera, varen tenir molt èxit els seus treballs *Instrucción para reconocer las viñas y descubrir en ellas la Phylloxera Vastratix* (1877), *Prontuario filoxérico* (1879) i *La phylloxera vastratix* (1881). Aquest darrer era un treball voluminós, que incloïa un atlas. Pronuncià també discursos sobre el tema. L'octubre de 1882 va participar al congrés fil·loxèric de Saragossa, en la seva condició de membre de la CCDF¹⁶⁵.

S'interessà per la rehabilitació del jardí botànic de Madrid. Escriví al respecte *El Jardín Botánico y Zoológico de Madrid, paseo instructivo y recreativo para todos*, que incloïa gravats divulgatius. També és seu el treball *Aplicación de la Historia Natural al Arte militar. Las palomas en la guerra*, recull de les conferències que pronuncià el 1876 a l'*Ateneo del Ejército y de la Armada*.

Va escriure articles llargs al *Boletín de la Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales*, *La Marina Española* i *Progresos de las ciencias exactas, físicas y naturales*, així com als butlletins d'algunes de les societats internacionals a les que estava adherit. També col·laborà el 1870 a *La América*, el quinzenari madrileny dirigit per Víctor Balaguer.

Era soci de la SEBAP i membre de la comissió permanent a Madrid d'aquesta corporació i també de la SEGRAP. L'IACSI seguí amb molt interès la seva activitat contra la fil·loxera i també el CAC, del que n'era soci de mèrit.

Va ser senador per la SEBAP a les Corts de 1881-84 i per Barcelona entre 1887 i 1890. Liberal. Ocupà diversos càrrecs governamentals relacionats amb la seva activitat científica. En la seva activitat com a senador, queda ben reflectida la seva trajectòria científica, generalment en forma de precs i preguntes als ministres corresponents, i dedicant potser una atenció especial al tema de la fil·loxera. S'interessà també en els grans temes de política aranzelària, mostrant-se en perfecta sintonia amb els desitjos de les corporacions industrials. El 1882 va intervenir a les reunions dels senadors catalans, convocades amb motiu del tractat de comerç amb França i la base 5ena.

Marià Maspons i Labrós¹⁶⁶ (Granollers, 23-4-1840/Barcelona, 12-5-1885) es llicencià en Dret el 1864, pronunciant el discurs *Cómo en caso de necesidad debe procederse al nombramiento de obispo auxiliar*. Es doctorà en Dret Civil i Canònic. Era germà dels escriptors i folkloristes Francesc i Pilar.

Va ser directiu de l'AJLB i membre del CAB. Col·laborà a *Lo Gay Saber*, *La Renaixença* i al *Diario de Barcelona* i va ser mantenidor dels Jocs Florals de Barcelona. Pel que respecta a la seva vinculació al món de l'empresa, va ser president de la *Sociedad de Tranvías de Barcelona* i del *Banco Franco-Español*.

Va ser membre de les comissions de recepció del príncep Alfons, a la seva entrada a Barcelona el gener de 1875, i diputat provincial per Caldes de Montbui entre gener de 1875 i març de 1877, situant-se en aquests primers anys com a conservador. Des d'aquest lloc, s'interessà per l'agregació a Barcelona dels pobles del seu pla. Va ser diputat per Granollers a les Corts de 1876-79 i de 1879-81. *La Mañana* el considera el 1880 com a membre del

165. Sobre els seus treballs contra la plaga de la fil·loxera, veure IGLÉSIES: *La crisi ...* (tot el llibre); PAN-MANTOJO: *La bodega ...*, p.127.

166. Sobre ell, veure CENTRE CATALÀ: *Sessió necrològica á la bona memoria de en Marià Maspons y Labrós celebrada per acort del Consell General la vetlla del dia 27 de Novembre de 1885, s/a.*; JARDÍ: *1.000 families*, 1977.

sector polític afí a Martínez Campos i que, com a tal, entra a la fusió liberal¹⁶⁷. Com a parlamentari, s'interessà pels temes jurídics, d'interès local de Barcelona i de política aranzelària. Cal destacar potser la seva interpel·lació al Govern de 1878 pel conflicte del gas a Barcelona i aldarulls a Barcelona i Manresa¹⁶⁸.

Va ser soci fundador de la UBCP, el 1876. També, soci de mèrit del FPE, corporació amb la que va tenir alguna relació, així com amb l'ANCB. El 1885 presidí la comissió que redactà el *Memorial de Greuges* i que el presentà al rei¹⁶⁹. Va ser secretari de l'AC el 1869 i de l'AB el 1871.

Francesc d'Assís Madorell i Badia (?/ Barcelona, 1891) és un altre dels personatges liberals que inicien la seva trajectòria parlamentària al Sexenni, en estreta relació amb Víctor Balaguer, si bé a la Restauració no va tenir una carrera política tan significativa com la dels parlamentaris esmentats anteriorment. A més de la seva activitat política, va ser escriptor i comerciant. Els seus germans Jaume i Manel es dedicaven a l'ensenyament.

Va escriure la sarsuela *Un novio en dos personas* (1854), l'obra *La urbanidad en verso* (1863) i *Tributos del corazón, o Manual de Felicitaciones en verso; con otras poesías adecuadas a los usos de la sociedad* (1864). Aquesta darrera obra va conèixer successives edicions i ampliacions.

Al Sexenni, milità a la coalició de partits monàrquic-liberals, essent membre del comitè local de Vilafranca del Penedès. Va ser diputat al Congrés per aquest districte a les segones Corts de 1872, repetint a les de 1881-84, ja com a diputat liberal. Com a diputat va ser poc actiu, centrant els seus treballs a les comissions de ferrocarrils. Va ser també regidor de l'Ajuntament de Barcelona.

Josep Mas i Martínez és, igual que l'anterior, un cap local del partit. Advocat. Va ser diputat provincial per Manresa entre març de 1877 i setembre de 1878 i entre aquesta data i desembre de 1882 i diputat liberal al Congrés per Manresa a les Corts de 1881-84. Com a diputat va ser molt poc actiu; la *Crònica de Catalunya* destaca el seu trasllat a Madrid, per combatre el tractat de comerç amb França, tot i trobar-se convalescent d'una llarga malaltia¹⁷⁰. Va presidir l'AAPM i va ser vocal de la comissió organitzadora de la manifestació proteccionista de Manresa de maig de 1881, en la que va ser un dels oradors¹⁷¹. Va tenir una certa relació amb l'IFTN.

Isidre Boixader i Solana¹⁷² era enginyer. Va ser diputat liberal per La Seu d'Urgell a les Corts de 1881-84 i de 1886-90. A la legislatura de 1884-86, reclama l'acta d'aquest districte al Congrés, però finalment l'obté José Porrua. El 1891 es presenta també per La Seu, però davant de l'encasellament de Ramón Martínez de Campos, retira la seva candidatura i la presenta per Solsona, on és derrotat pel també liberal Miquel Agelet. El 1893 es presenta novament per La Seu, essent derrotat per Martínez Campos, ja fix al districte, però sols per un marge d'onze vots. Encara el 1901, opta a una senadoria per Lleida, sense èxit. Com a diputat va ser poc actiu al període estudiat. A la legislatura de 1881-82 va ser secretari per Lleida a la DC i membre de la Comissió de Pressupostos.

---

167. *La Mañana*, 23-5-1880.

168. Sobre aquesta intervenció parlamentària, veure RISQUES: "Un exemple ..."

169. Sobre el seu paper en el *Memorial de Greuges*, veure CAMPS I ARBOIX, Joaquim: *El Memorial de Greuges* [sic], 1968, p.19, 27, 29 i 57.

170. *Crònica de Catalunya*, 7-5-1882, ed. matí; la notícia es refereix a dies o setmanes anteriors.

171. Sobre els seus plantejaments ideològics, veure ROCA GARCÍA: *Escritores proteccionistas ...*, p.796

172. Sobre ell, veure MIR: *Lleida ...*

Josep Ramoneda i Nonés era advocat i propietari. Va ser diputat liberal per Sant Feliu de Llobregat a les Corts de 1881-84 (pren possessió del càrrec el 1882) i de 1886-90. Com a diputat es mostrà molt poc actiu al període analitzat.

5.2.2.2. Professionals liberals d'agrupacions polítiques de dreta.

Dins d'aquest bloc, i a banda de Duran i Bas, trobem en primer lloc Albert Bosch, personatge amb una llarga carrera política i parlamentària, que culmina amb una senadoria vitalícia, a més de ser un dels pocs polítics catalans que ocupà una cartera ministerial. Trobem després Joaquim Maria Paz, personatge també amb una trajectòria parlamentària molt llarga i vinculat a les corporacions econòmiques catalanes. Josep Maria Planas i Casals, germà del cap conservador català dels anys noranta i ell mateix diputat en repetides ocasions. Teodor González és un cap local dels conservadors al Sud de Catalunya. Ramon Soldevila i Enrique Vivanco tenen en comú haver estat constitucionals durant el Sexenni i ser conservadors lleidatans a la Restauració; a Enrique Vivanco, que també fou cap local dels conservadors a Lleida, cal afegir-li els seus germans Jenaro i Manuel. De Juan Magaz destaca el fet d'haver estat ininterrompudament durant vint-i-cinc anys el senador corporatiu de la UB. El comte de Bañuelos, diplomàtic de professió, va culminar la seva carrera política amb una senadoria vitalícia. L'escriptor i periodista Nil Maria Fabra, conegut per ser el fundador de l'agència de notícies que duu el seu cognom, és un altre membre d'aquest grup, que queda completat per quatre advocats: Joaquim Valentí, el duc d'Almenara Alta, Ròmul Moragas i Narcís Pagés.

A) Albert Bosch i Fustegueras.

Albert Bosch i Fustegueras¹⁷³ (Tortosa, 26-12-1848/Madrid, 13-5-1900) era fill de Miquel Bosch, cirurgià de Martorell, i d'Antonia Fustegueras, de Tortosa. Va realitzar els seus estudis secundaris a Madrid, iniciant després les carreres d'Enginyeria de Camins, Canals i Ports, de la qual es llicencià, de Ciències Exactes, de la que es doctorà, i de Dret, de la que es llicencià en les especialitats de Dret Civil i Canònic. Tenia la condecoració de *Caballero de la Real Orden de Carlos III*.

Va ser professor de física matemàtica a la UCM. Va escriure algunes obres de matemàtiques i d'astronomia: *Estudios trigonométricos* (1875, publicats primer a la revista de la UCM) i *Manual de astronomía popular* (1896). És autor també dels treballs *Elementos de fisiología para el estudio de esta asignatura en los institutos de 2ª enseñanza* (1882) i *La agricultura española en el siglo XIX* (sense data coneguda).

Va ser professor síndic de l'*Academia de Jurisprudencia y Legislación* i acadèmic de la *Real Academia de Ciencias Exactas. Físicas y Naturales*. Alguns dels seus discursos a l'*Academia* es publicaren: *Aplicaciones de las matemáticas a las ciencias morales y políticas* (1890), *Las ciencias aplicadas al arte de la guerra* (sense data coneguda).

El 1876 presidí l'*Academia Jurídica*, iniciant el curs amb el discurs *Noción de Estado*, publicat el mateix any com a fullet. El 1882, junt amb altres lletrats, va elaborar un informe per encàrrec de la CT, en el que s'analitzava el plet sostingut per aquesta amb el marquès de Campo per a la concessió del servei de vapors-correus a les Antilles.

173. Sobre ell, veure: SOLSONA y BASELGA, Conrado: *Semblanzas de políticos*, 1887; ELÍAS DE MOLINS: *Diccionario biográfico ...*; SABATER: *Diccionario biográfico ...*; AINAUD: *Ministres catalans ...*

A diferència d'altres parlamentaris catalans vistos fins aquí, la seva vinculació amb les corporacions econòmiques se centrà amb les madrilenyes. Era soci de la SEMAP des de 1869. El 1875 en va ser vicepresident i el 1876 i 1877, secretari, mentre que als anys noranta va ser-ne el president. Essent vicepresident, va escriure *El Centenario. Apuntes para la historia de la Sociedad Económica Matritense*. Va dirigir la revista de la societat i el 1889 publicà un volum amb els seus discursos pronunciats en ella¹⁷⁴. A iniciativa seva es crea el 1876 a Tortosa la *Sociedad Económica Dertosense de Amigos del País*.

D'altra banda, publicà també els seus discursos pronunciats al CUMM: *Conferencia sobre el ocio y los impuestos de la democracia moderna* (1890) i *De las artes aplicadas a la industria* (1895, volum col·lectiu), així com el pronunciat al *Fomento de las Artes: La educación de la clase obrera en su relación con la política* (1897).

Va ser diputat per Roquetes entre 1878-79 i a les Corts de 1879-81; senador per la SEMAP, el 1881; diputat per Roquetes a les Corts de 1881-84; per Albacete a les de 1884-86; senador per la SEMAP a les de 1886-90; diputat per Roquetes a les de 1891-93 (fins 1892) i senador vitalici, a partir de gener de 1892. El 1891 surt electe simultàniament per Roquetes, senador per la SEMAP i alhora rep un nomenament de senador vitalici. Farà la següent combinació: al Senat deixa l'escó per la SEMAP, per optar pel vitalici, però no pren possessió del càrrec immediatament sinó que jura el càrrec de diputat per Roquetes; pren possessió finalment de la senadoria vitalícia el 16 de gener de 1892, cessant en el càrrec de diputat el 28 de gener de 1892, per incompatibilitat entre ambdós. Com a parlamentari, va intervenir en els grans temes de l'època, com a membre del PLC.

El març de 1880 va ser nomenat cap superior d'administració de la Direcció General d'Establiments Penals, càrrec en el que hi romandria sols un mes. En prendre possessió del càrrec, va dimitir del seu escó de diputat, essent reelegit després. El gener de 1882 passa a formar part d'una comissió oficial, depenent del Ministeri d'Ultramar, encarregada d'estudiar les mesures necessàries per canalitzar l'arribada d'immigrants a les colònies espanyoles. El febrer de 1883 se l'anomena vocal de la comissió central espanyola de l'Exposició Colonial d'Amsterdam. L'agost de 1884 és nomenat delegat especial del Govern per al servei sanitari del País Valencià i, després, sotssecretari del ministeri de la Governació. El novembre de 1884 despatxa interinament els afers de la Direcció General de Beneficència i Sanitat. El febrer següent, torna a ocupar-se de la sotssecretari de Governació i després s'encarraga interinament de la Direcció General de Correus.

Va ser alcalde de Madrid el 1885 i, novament, entre 1891 i 1892. Essent alcalde el 1885, publicà el treball *Memoria de las medidas adoptadas para contener la invasión del cólera en 1885*. La seva gestió municipal, però, fou molt combatuda. Va ser també membre del *Consejo Superior de Sanidad*. Va ser ministre de Foment entre març i desembre de 1895. El seu nomenament va motivar una manifestació contrària de 60.000 madrilenys.

Políticament conservador, el 1886 s'afegí al grup dissident de Romero Robledo. Va ser un dels principals dirigents conservadors de la província de Tarragona, però actuant des de Madrid. El 1889 aplegà en un volum els seus discursos polítics.

---

174. BOSCH Y FUSTEGUERAS, Alberto: *Discursos pronunciados por el Excmo. Sr. D. ... Se publican por la Real Sociedad Económica de Amigos del País*, 1869.

Dins del grup de parlamentaris catalans aquí analitzat, Bosch i Fustegueras és un dels personatges amb una carrera política i parlamentària més significativa, destacant la seva presència ininterrompuda a Congrés o Senat entre 1878 i la seva mort, el 1900.

B) Joaquim Maria Paz i Casanovas.

Joaquim Maria Paz i Casanovas (Terrassa, ?/ Barcelona, 1900) combinà molt diverses activitats: polític, economista, escriptor, advocat, propietari i directiu d'empreses. Va treballar a l'Audiència de Barcelona i va ser membre del CAB. Posteriorment obrí un bufet d'advocat a Madrid. Amb el seu casament, va afegir diverses propietats a les que ja tenia. Als anys seixanta, va ser vocal del consell d'administració de la RCCRE i posteriorment passà a ser-ne el president. Presidí també les societats CCHBFF, FMCM i la CEFE.

En època isabelina, va ser diputat per Manresa als períodes 1859-63, 1863-64, 1864-65, 1865-66 i 1866-68. Al Sexenni, va mantenir un voluntari retraïment polític, mostrant-se partidari d'una restauració dels Borbons. El 1875 és un dels personatges que reben Alfons XII a la seva entrada a Barcelona. A la Restauració, va ser senador per Barcelona entre 1876 i 1877 i per la SEBAP a les Corts de 1877-79, 1879-81, 1884-86 i 1891-93; el 1896 seria senador electe per la mateixa, sense arribar, però, a prendre possessió de l'escó.

Com a parlamentari, s'interessà al període estudiat pels temes jurídics i d'interès local català, així com per una varietat de temes en sintonia amb les demandes de les corporacions econòmiques catalanes. Fora de les sessions, va practicar també diverses gestions. Així, l'abril de 1876 ell i altres senadors catalans conferencien amb el ministre d'Ultramar sobre els vapors filipins i el seu punt de sortida; el maig de 1878 presidí una reunió a Barcelona dels parlamentaris catalans que es trobaven en aquesta ciutat, amb motiu del conflicte del gas; el mateix mes va participar a la reunió, aquest cop a Madrid, de parlamentaris de províncies marítimes, alhora que formava part de la comissió de treball creada.

El 1883 va ser un dels fundadors del CCLB, passant a presidir la seva comissió econòmica. Era membre del CC.

Va ser membre de la comissió de la Junta d'Aranzels encarregada d'estudiar la reforma aranzelària de 1869, emetent vot particular. També va formar part de la comissió especial aranzelària creada el 1878, per obrir una informació sobre les conseqüències de les reformes de 1869; el febrer de 1881 en dimití, junt amb altres vocals catalans, en ser rebutjat llur vot particular. Va ser membre de la JCAV entre 1876 i 1881; el 1879 ell i altres vocals catalans dimiteixen, però finalment retiren la dimissió.

Va tenir molta relació amb les corporacions econòmiques catalanes, sobretot en la seva condició de membre de la JCAV i comissions aranzelàries. En primer lloc, cal esmentar la SEBAP, societat a la que representà en diverses ocasions al Senat: n'era membre i va participar en les dues comissions que el 1878 elaboraren els informes de la corporació a la informació aranzelària sobre indústria llanera i sobre marina mercant. Presidí la UBCP, essent també vocal de la seva primera Junta Directiva, el 1876. La seva relació va ser especialment intensa amb l'IIC, després IFTN, corporació per a la que va practicar diverses gestions; fins i tot, el juny de 1877, l'IIC li plantejà ser el seu representant fix a Madrid. Va intervenir a diversos actes proteccionistes: al banquet de les corporacions industrials als parlamentaris catalans electes el 1879, acte en el que intervé en nom dels senadors

catalans, al míting proteccionista de l'IFTN d'abril de 1881 i al de Girona del juny següent. Va participar també a reunions de l'ANCB, convocades per analitzar les demandes del sector.

C) Josep Maria Planas i Casals.

Josep Maria Planas i Casals¹⁷⁵ (Barcelona, 1846/1923) era fill de Josep Planas, de Sant Feliu de Guíxols i excedentari del Tribunal de Comerç, i de Narcisa Casals, de Barcelona. El seu germà Manel va ser un important polític conservador, diputat i senador i, als anys noranta, cap dels conservadors catalans.

Josep Maria era advocat, professor i polític. El 1874 va ser nomenat registrador de la propietat a Sigüenza. Va ser catedràtic de Dret Civil a la UB durant 40 anys. Va presidir l'AJLB. El 1895 fundà i dirigí la *Revista de Jurisprudencia de Cataluña*. Va publicar diversos treballs, que recullen les seves explicacions acadèmiques i els seus discursos a l'AJLB i en actes universitaris. Alguns títols són: *Memoria sobre las fuentes de conocimiento y métodos de enseñanza de la asignatura ampliación del derecho civil y códigos españoles* (1873), *La Jurisprudencia en sus relaciones con la Legislación civil* (1895), *Apuntes de derecho civil* (1901 i 1902-03), *Derecho civil español común y foral* (1902).

Va ser diputat per Vilafranca del Penedès entre 1880-81 i a les Corts 1884-86; per Barcelona, a les de 1891-93; i per Arenys de Mar, a les de 1893-95, 1896-97, 1898-99 i 1899-1901. Com a parlamentari, s'interessà als anys aquí analitzats sobretot pels temes jurídics i, en segon lloc, pels aranzelaris. Els seus discursos de 1885 a favor del Codi Civil català varen ser editats en un volum col·lectiu. El 1885 formà part d'una comissió de parlamentaris catalans creada amb motiu del *modus vivendi* amb Gran Bretanya.

El 1883 va ser un dels fundadors i vocal de la Junta Directiva del CCLB, tot situant-se en el seu sector més canovista, proper al diari *La Dinastía*. Col·laborà amb aquest diari, així com amb *La Publicidad*.

D) Teodor González Cabanne.

Teodor González Cabanne¹⁷⁶ (Tortosa, 10-11-1837/19-2-1910) realitzà els seus estudis de batxillerat a Tortosa i Castelló. Posseïa un comerç a Tortosa.

Entre 1860 i 1866 realitzà les seves primeres col·laboracions polítiques a la premsa local, vinculant-se al PM. El 1867 fundà el periòdic *El Dertosense* i l'any següent el quinzenari *El Correo del Ebro*. El 1866 va ser diputat provincial. Francesc Mestre, a la seva biografia del personatge, destaca amb l'ampul·lositat pròpia de l'època com a tasca fonamental de la seva gestió, la proposició per suprimir el cognom *Expósito* als nens de la Casa de la Misericòrdia¹⁷⁷. A un altre nivell, s'interessà per l'ampliació dels regatges i de la xarxa de camins.

El juny de 1868 participà a una reunió de tots els diputats provincials de les quatre províncies catalanes, feta al Palau de la Generalitat i sota la presidència de Dalmases, per

---

175. Sobre ell, veure ELÍAS DE MOLINS: *Diccionario biográfico ...*; MALUQUER I VILADOT: *Les meves noces d'or ...*; JARDÍ: *1.000 famílies ...*

176. Sobre ell, veure MESTRE I NOÉ, Francesc: *Biografía del gran patrici tortosí Don Teodoro González i Cabanne escrita per a la "Zuda"*, 1918; BAYERRI RAGA, Josep: *Teodoro González i la Tortosa de la Restauració a través de la premsa (1875-1902)*, 1996.

177. MESTRE I NOÉ: *Biografía del gran patrici ...*, p.8.

aprovar un pla de finançament d'una xarxa de carreteres. Ell actuà com a secretari, junt amb Leandre Ribot, de Manresa i, a més, va rebre l'encàrrec de gestionar a Madrid el finançament de la xarxa, amb èxit. El juny de 1868 passà a ser vocal de la Junta Provincial d'Instrucció Pública. Amb la revolució de 1868, va ser cessat dels seus càrrecs.

Adoptà molt aviat una postura favorable a la Restauració dels Borbons. Durant l'any 1874, amb el Govern sortit del cop d'estat de Pavía, va tenir un plet judicial per la seva participació en uns aldarulls a Tortosa, de caire veïnal. Se'l va jutjar en rebel·lia i, amb el cop d'estat de Martínez Campos, el seu cas és sobreseït automàticament i surt del seu amagatall. Es va traslladar a Barcelona per rebre Alfons XII.

A la Restauració, passà a ser un dels caps del PLC al sud de Catalunya, potser una mica tapat per l'existència de Bosch i Fusteguerras a Madrid. Aviat viatja a Madrid, on s'afilià al recent creat *Círculo Conservador* de la ciutat. Gestionà, entre altres coses, una excedència per als tortosins cridats a fer el servei militar. El maig de 1875 és nomenat per reial decret diputat provincial.

A les primeres eleccions de la Restauració, el gener de 1876, presentà candidatura per Tortosa, essent derrotat pel general Manuel Salamanca y Negrete. Pocs dies després, González i Salamanca tenen un incident pels carrers de Tortosa, que acaba en bufetades i proposició de duel, que no reeixí per la intervenció del marquès de Montoliu, aleshores president del CCPT. El març de 1876 és cessat del seu càrrec de diputat provincial, com a resultat de les pressions de Salamanca davant del ministre de la Governació. Al debat sobre les actes de diputats realitzat al Congrés, Salamanca defensa la seva elecció per Tortosa, tot llençant durs atacs contra González i els seus mètodes, que seria replicat poc després per aquest mitjançant un fullet, que duu data de 8-8-1876.

El març de 1877 passa a ser regidor de l'Ajuntament de Tortosa, interessant-se aquest cop sobretot per la construcció del nou mercat. El 1879 esdevé alcalde, realitzant diverses obres públiques d'envergadura, com ara l'enderrocament de la muralla, l'eixample o el canal de l'esquerra de l'Ebre. Per a aquest darrer tema, s'entrevistarà personalment amb Cánovas, el març de 1879. Amb data de 28-8-1879, edità el primer número del setmanari *La Verdad*.

El 1881, amb el nou Govern Sagasta, és destituït de l'alcaldia pel governador civil. Sobre el seu setmanari també recauria prohibició algunes vegades, adoptant aleshores altres noms, en la línia de l'anterior, per poder sortir al carrer, tals com *Lluvia de verdades* o *Más verdades*.

A les eleccions de 1884, fetes altre cop sota Govern conservador, surt diputat per Tarragona, deixant el districte de Tortosa en mans de Carlos Martín Murga i treballant ambdós conjuntament. D'altra banda, l'alcaldia de Tortosa passava a mans del seu germà Josep. Com a diputat, va tenir alguna participació en els temes d'interès de les corporacions catalanes (*modus vivendi*, Dret Civil), junt amb altres més d'interès local, destacant la seva oposició al projecte ferroviari Val de Zafán-St. Carles de la Ràpita.

El 1891, amb un altre Govern conservador, surt diputat per Tortosa, mentre un altre germà seu, Juli, passa a ser alcalde de la ciutat. L'1-7-1892 publica el fullet *Apuntes sobre el proyecto de presupuesto francés en relación con nuestros vinos*. El 1893 va aconseguir l'aprovació d'un projecte de llei per substituir el pont de barques de Tortosa per un de ferro. A les eleccions de març d'aquest any, es va presentar pel districte de Roquetes, però la fracció dissident, comandada a la zona per Bosch i Fusteguerras, va presentar una altra candidatura

conservadora, que li restà vots, sortint finalment electe el ministerial Vicente López Puigcerver.

El març de 1895, va a Madrid per entrevistar-se amb Cánovas, tot protestant pel nomenament ministerial de Bosch i Fustegueras. No sols no tingué èxit, sinó que Bosch el represalià políticament, alhora que instigava judici contra els seus germans. El 1899, amb el Govern Silvela-Polavieja, viatja novament a Madrid, per gestionar la seva candidatura. Surt novament diputat per Tortosa. A la campanya electoral, pronunciaria el seu primer discurs en català. El 16-4-1899 surt indemne d'un atemptat en el que moriren quatre amics polítics seus. Aquest mateix any, funda el museu de la ciutat. L'any següent escriuria el fullet *Documentos relativos a la R. Compañía de Canalización y Riegos del Ebro*.

A les eleccions de 1903 seria derrotat per Primitivo Ayuso. Es retira aleshores de la política activa, alhora que clausurava el seu òrgan *La Verdad*. Posseïa la *Real Orden de Isabel la Católica*.

E) Altres parlamentaris.

Ramon Soldevila i Claver¹⁷⁸ (1828/1908) era advocat i membre del Col·legi d'Advocats de Lleida. Entre 1856 i la revolució de 1868, ocupà càrrecs a l'Ajuntament i a la Diputació Provincial de Lleida, essent membre de la UL. Amb la revolució de 1868, es declarà partidari del nou Govern provisional. El 1874 va ser alcalde de Lleida, situant-se políticament en el PC. A la Restauració, però, va ser un dels caps conservadors de Lleida. Als anys noranta se situà al sector Silvela.

Va ser diputat per Lleida a les Corts de 1876-79, 1879-81, 1884-86 i 1896-97. A les eleccions de 1891, va ser derrotat pel comte de Torregrossa. Com a diputat, es mostrà força actiu, interessant-se en primer lloc pels temes jurídics i també per algunes qüestions d'interès per a les corporacions econòmiques i locals lleidatanes. El març de 1878, formà part d'una comissió permanent de parlamentaris catalans, creada per fer un seguiment del tema de la crisi industrial a Catalunya, i d'una altra comissió, en aquest cas representant els diputats per Lleida, creada per analitzar les reclamacions dels naviliers catalans.

Participà a l'assemblea de Tremp de 17-8-1880 pel tema del ferrocarril del Noguera Pallaresa. El 1889 va ser un dels membres de la comissió catalana encarregada de redactar l'avantprojecte de llei sobre legislació civil a conservar dins del nou Codi Civil espanyol, en representació del Col·legi d'Advocats de Lleida.

Enrique Vivanco y Menchaca¹⁷⁹ té en comú amb Soldevila el fet d'haver estat políticament constitucional al darrer tram del Sexenni, per passar a ser conservador a la Restauració, ambdós a les comarques de Lleida. Enrique era fill de Manuel Vivanco y León i de María Menchaca y Mateos. Ell i els seus germans no eren originaris de Catalunya, però tots ells es domiciliaren a Lleida. A més dels seus germans Jenaro i Manuel, que veurem tot seguit, hi ha també dos germans més: Gerardo, que va ser diputat provincial i Emilio, que va ser diputat per Balaguer entre 1896 i 1897.

El 1872 va ser cap de Foment del Govern Civil de Lleida, essent ja constitucional. El 1873 es desplaçà a la localitat de Trinidad, a Cuba, per gestionar la partició de capital del nebot del

---

178. Sobre ell, veure, MIR: *Lleida ...*

179. Sobre ell, veure, MIR: *Lleida ...*

duc de la Torre, estant-s'hi alguns mesos. A la Restauració, va ser diputat per Les Borges a les Corts de 1876-79, votant amb els conservadors. Com a diputat va ser poc actiu.

Va ser secretari de primera classe d'alguns governs civils i alcalde-corregidor de Jerez de la Frontera. Va ocupar diversos governs civils: Lleida (1880, 1884 i 1895), Zamora (1890), Sevilla (1891), Màlaga (1892) i Guipúscoa (1900).

Va ser també diputat provincial pel districte de Lleida-Borges, el 1903. Va ser secretari de la mesa a la reunió del Teatre Novedades de Barcelona de març de 1882, a la que s'ha al·ludit anteriorment, celebrada amb motiu de la contribució industrial i dissolta pel delegat del governador civil.

Jenaro Vivanco y Menchaca, germà de l'anterior, era advocat criminalista, essent des de 1911 degà del Col·legi d'Advocats de Lleida. Des de 1899 va ser director de la Caixa d'Estalvis de Lleida. El 1877 va ser vicepresident de la comissió permanent de la Diputació Provincial de Lleida. Era un dels principals dirigents del PLC a la província de Lleida. Va ser diputat per Les Borges a les Corts de 1884-86 i 1891-92. Igual que el seu germà, com a diputat es mostrà poc actiu. El 1910 presidí *la Juventud Conservadora de Lérida*; des d'aquest lloc es negà a donar suport sistemàticament als *encasellats* governamentals.

Manuel Vivanco y Menchaca (Sevilla, 26-9-1834/ ?), germà dels anteriors¹⁸⁰ era funcionari de l'Estat des de 1849. Treballà als governs civils de Sevilla, Càceres, Cadis, Barcelona, València i Madrid. Va ser director del BE de Sevilla el 1882 i en altres moments dels de Canàries i Alacant. Va fer col·laboracions a diverses publicacions periòdiques. És autor del treball *la Reforma Electoral. Ley electoral para Diputados a Cortes y concejales* (1907, junt amb Luís San Martín). Tenia les condecoracions de *Comendador de Isabel la Católica* i *Cruz de beneficencia de primera clase*.

Va ser diputat per Les Borges a les Corts de 1879-81, cessant del càrrec el gener de 1881, per incompatibilitat amb el seu nomenament de delegat del BE. Votava amb els conservadors i, igual que els seus germans, es mostrà poc actiu com a diputat. Va ser també diputat per Balaguer a les Corts de 1899-1901 i novament per Les Borges, a les de 1903-05. Va ser governador civil de Segòvia (1877), de Màlaga (1890) i de Barcelona (1891).

Juan Magaz y Jaime (Calatayud, 1823/ ?, 26-10-1901) era metge. El 1894 va ser nomenat marquès de Magaz. Exercí la càtedra de Física i Química Mèdica a la UB. El 1852 va editar un programa de les seves lliçons sobre aquesta assignatura. El 1855 va inaugurar el curs acadèmic 1855-56, amb un discurs contundent titulat *Manera de educar la intel·ligència sin permitir que se extravíe y de conducir los sentimientos del corazón sin dejar que se corrompan. Misión de los representantes y amigos de las ciencias en la civilización*. Entre 1869 i 1870 publica un *Tratado elemental de fisiología humana*, en dos volums, premiat per la *Real Academia de Medicina*, que tindria força èxit i que es reeditaria diversos cops. Va ser vocal de la Junta Directiva de l'AB el 1873.

A partir de 1875, passa a desenvolupar la càtedra de Fisiologia a la UCM, on hi roman fins el 1892, jubilant-se definitivament el 1894. Fou degà de la facultat de Medicina. El 1888 ingressà a la *Real Academia de Medicina*, pronunciant com a discurs d'ingrés el titulat "La medicina científica y racional debe tener por base la verdadera fisiología". És autor del treball *Descripción de un nuevo aparato para descubrir el arsénico en todas las substancias que lo*

180. Sobre ell, veure SEGOVIA: *Figuras ...*

tienen (1855) i també del fullet *Diferentes clases de pauperismo y su influencia en la sociedad*, que recull la conferència que pronuncià el 1856 a la SEBAP.

D'altra banda, el 1859 és secretari de la SCGC. El 1881 és vocal suplent del primer consell d'administració de la CFDMZB. El 1896 va ser nomenat marquès de Magaz. Posseïa les condecoracions de *Gran Cruz de Carlos III* i de *Gran Cruz de Isabel la Católica*. El seu germà José va ser nomenat director general de Contribucions el juliol de 1877.

A les primeres Corts de la Restauració amb el nou sistema electoral per al Senat vigent, el 1877, va ser escollit senador per les universitats de Barcelona i de Valladolid, optant per la primera. Seria ininterrompudament senador per aquesta, fins la seva mort, el 1901, sumant 11 Corts i 24 anys d'exercici del càrrec. Políticament conservador. Pel que fa al període analitzat, s'interessà com a senador pels temes relacionats amb l'ensenyament i amb la medicina, així com pels d'interès local català. Fora de les sessions, l'agost de 1877 el trobem gestionant afers de l'interès per a la TBF i el FMSJA al Ministeri d'Hisenda, i el novembre de 1884, tramitant encàrrecs de l'Ajuntament de Barcelona davant del Govern. A la tardor de 1881, representà els senadors catalans a les reunions de la DC.

El 1874 se l'anomena inspector general d'instrucció pública, essent membre del Consell del mateix ram durant molts anys. El desembre de 1894 se l'anomenà vocal del Consell d'Estat, mantenin-s'hi també força anys.

El **comte de Bañuelos** (Miquel dels Sants Bañuelos i Traval¹⁸¹) (Tortosa, 1816/Biarritz, 25-2-1906) destacà com a diplomàtic. Entre 1846 i 1896 va exercir destins diplomàtics a França, Itàlia, Estats Units, Constantinoble, Portugal i Alemanya. El títol nobiliari li fou atorgat el 1867. Va ser també *Gentilhombre de Cámara de S.M.*: i obtingué les condecoracions de *Gran Cruz de Carlos III* i *Gran Cruz Isabel la Católica*, alhora que posseïa nombroses condecoracions d'altres països.

En època isabelina, va ser sotssecretari del Ministeri d'Estat (1862) i secretari del Congrés (1863). Va ser diputat per Tortosa a les Corts de 1846-48, 1859-63 i 1864-65 i electe per Tarragona el 1866. Membre del Consell d'Estat, dimití en produir-se la revolució de 1868. A la Restauració, va ser senador per Tarragona entre 1876 i 1877 i vitalici a partir d'aquesta data. Com a senador, va tenir períodes de menys activitat, segons el seu destí diplomàtic; quan es trobava a Madrid i exercia el càrrec, s'interessava per temes força diversos i era freqüent trobar-lo a les comissions parlamentàries dels acords comercials amb altres països. Votava amb els conservadors. El 1876 és nomenat vocal de la JCAV, mentre que el 1883 se l'anomena novament (de la creada el 1882).

Nil Maria Fabra i Deas¹⁸² (Blanes, 20-2-1843/Madrid, 1903) era fill de Gil Fabra i Illas, nascut a Barcelona i jutge de primera instància de Figueres, i de Maria Deas. S'instal·là a Madrid de jove. Com hem vist anteriorment, era cosí de Camil Fabra, personatge que veurem a l'apartat dedicat als sectors burgesos.

Fabra destacà com a periodista i escriptor. Entre 1859 i 1860 va escriure als periòdics madrilenys *El Amigo del Comercio*, *El Boletín Comercial*, *La Civilización*, *La Verdad* i *La Bolsa*. El 1860 és corresponsal de guerra del *Diario de Barcelona* a la guerra de Prússia amb Àustria. El 1865 exerceix de corresponsal al País Basc de *La Época* de Madrid i del *Diario de Barcelona*. El mateix any, fundà l'agència de notícies que després esdevindria Agència

---

181. Sobre ell, veure SEGOVIA: *Figuras ...*; PRÚGENT: *Los hombres ...*; SÁNCHEZ DE LOS SANTOS; REDONDELA: *Las Cortes ... 1914*.

182. Sobre ell, veure PLA CARGOL: *Biografías ...*

Fabra, associada a l'*Havas* de París i a la *Reuter* de Londres. El gener de 1866 fa de corresponsal del *Diario de Barcelona* a Madrid. Publica alguns treballs a *El Museo Universal*. El juliol de 1866 ha d'exiliar-se, per delictes d'impresament i fa treballs de corresponsal a diversos països. El 1867 publica *Alemania e Italia en 1866*, com a recull de notícies de la guerra entre Itàlia i Àustria. El 1870 és corresponsal de guerra del *Diario de Barcelona* a la guerra franco-prussiana. El 1870 fa algunes col·laboracions literàries a *La América*, quinzenari madrileny dirigit per Víctor Balaguer. El 1872 introduí els coloms missatgers per substituir el telègraf, tallat per la guerra. Entre 1884 i 1887 col·laborà a *La Ilustración Española y Americana*. Entre 1886 i 1887 dirigí *El Correo de Ultramar*.

És autor de diversos treballs literaris, sempre en castellà: *Poesías* (1860), *Amor y astucia* (comèdia, 1860), *Las máscaras* (sarsuela, 1860), *La Batalla de Pavía* (cant èpic, 1861), *Balls Park* (novel·la, publicada el 1870 al periòdic *La América*), *Por los espacios imaginarios* (recull d'articles, 1885), *Cuentos ilustrados* (1895), *Presente y futuro. Nuevos cuentos* (1897). Escriví l'obra pedagògica *Compendio de geografía universal* (1867) i les de tema social *El problema Social* (1890, amb altres autors, sèrie d'articles publicats inicialment a *La Ilustración Española y Americana*) i *La cuestión social* (1891). Va fer també algunes traduccions.

El 1888 adquirí una part de la societat industrial *Sucesora de Fabra y Portabella*. Tenia propietats immobiliàries a Madrid i representava en aquesta ciutat algunes societats estrangeres.

Va ser diputat per Castellterçol a les Corts de 1876-79 i senador per Alacant a les de 1891-92. Votava amb els conservadors. Com a diputat, es va mostrar poc actiu, centrant el seu interès en alguns temes d'interès local català. El juny de 1878, ell i altres parlamentaris catalans acompanyen la comissió de la TBF i del FMSJA en la seva entrevista amb el ministre d'Hisenda, per parlar de l'esmena de Florejachs a la llei de pressupostos, que volia incloure ambdues companyies en els beneficis de la llei de 1876 d'avenç reintegrable a les companyies afectades per la guerra carlina.

Joaquim Valentí i Fontrodona era advocat. El 1858 es doctorà en Jurisprudència a Madrid. Al període estudiat, apareix com a directiu del *Banco Nacional de Fomento*, societat d'assegurances.

Va ser diputat provincial per Terrassa, entre novembre de 1866 i octubre de 1868, com a membre de la UL, i entre juny de 1871 i juliol de 1872, com a monàrquic liberal. A la Restauració, va ser diputat conservador per Mataró a les Corts de 1876-79, 1879-81 i 1884-86. Com a diputat es va mostrar poc actiu, centrant la seva atenció en alguns temes de l'interès de les corporacions catalanes, generalment en forma de presentació d'exposicions o de signatura d'esmenes, més que no pas en intervencions directes.

Valentí era soci del FPN, del FPE, de l'IACSI i de la SEBAP, corporacions per a les que practicà gestions a Madrid. També va fer gestions per a l'IIC, en temes com el segell de vendes (1876), la reforma aranzelària (1877) i el nomenament de vocals catalans a la JCAV. Com ja s'ha vist al capítol dedicat a les corporacions, formà part des d'octubre de 1879 de la comissió especial aranzelària creada per analitzar la situació de la indústria llanera i de la marina mercant; l'abril de 1881 dimití del càrrec, per palesar la seva disconformitat amb el nomenament d'Albacete com a president, ja que aquest era l'autor del dictamen que va

motivar la dimissió dels altres vocals catalans¹⁸³. Va ser també soci fundador de la UBCP, el 1876.

El duc d'**Almenara Alta** (Josep Maria Martorell i Fivaller; Ciutadella, 1843/?, 1886) era fill de Gaví de Martorell i Martorell, tercer marquès d'Albranca, diputat i senador diverses vegades i senador vitalici en època isabelina. La seva mare era Maria Mercè Bernardina de Fivaller, dotzena marquesa de la Lapilla, amb grandesa d'Espanya, novena marquesa de Monasterio, setena marquesa de Paredes i filla dels segons ducs d'Almenara Alta. El seu germà Ricard, que agafà el títol de marquès de Paredes, també serà diputat per Balaguer (1891-93) i per Maó (1884-86). Ell estudià Dret a la UCM. Posseïa diverses condecoracions.

El duc era advocat. Va ser professor de l'*Academia Matritense de Legislación y Jurisprudencia* (AMLJ). Amb els germans Pidal y Mon va fundar el 1866 *La Cruzada* i després la *Revista Científica*.

Monàrquic i catòlic, al Sexenni es mostrà favorable a la Restauració dels Borbons. Aconseguida aquesta, va ser diputat per Maó a les Corts de 1876-79 i de 1879-81 i per Balaguer, a les de 1884-86. Políticament se situà als sectors ultracatòlics, fent costat als conservadors en algunes votacions. Com a diputat, es mostrà poc actiu, centrant la seva atenció en temes d'interès local balear i català. Presidí la primera assemblea general de la *Juventud Católica* i era membre de l'*Asociación Católica*.

Ròmul Moragas i Droz¹⁸⁴ (Barcelona, 3-1-1836/1886) destacà com a jurista. Va ser jutge de primera instància al partit judicial d'Arenys de Mar i jutge de pau al districte de Sant Bertran de Barcelona. El 1861 accedí a un lloc com a auxiliar segon de la Direcció General del Registre de la Propietat i el 1866 passà a auxiliar primer. El 1867 entrà a treballar per al Ministeri de Gràcia i Justícia. El 1869 fou nomenat sotsdirector del Registre de la Propietat i del Notariat i el desembre de 1874, registrador de la propietat de Barcelona. Va ser vocal de la comissió consultiva per a la reforma dels aranzels notariais i vocal de diversos tribunals d'oposicions. Era membre del Col·legi de Notaris de Barcelona. D'altra banda, va ser directiu de la societat *La Vitícola de la Corona de Aragón* (CA), societat d'activitat en el sector vitivinícola que posseïa 600 kms² a la vorera del Cinca i que va fer contractes d'arrendament similars a l'emfiteusi.

El 1859 la SEBAP —societat que presidiria més endavant— va premiar el seu treball *Memoria sobre las colonias agrícolas*, que es publicà el mateix any. Dirigí la *Gaceta del notariado* i la *Gaceta de registradores y propietarios*. És autor d'alguns treballs jurídics: *Legislación hipotecaria o recopilación concordada de la Ley de hipotecas, reglamento, instrucción, consultas evacuadas por la Dirección General del registro de la Propiedad y Reales disposiciones dictadas hasta 1º de Enero de 1868* (1868), *Novísima ley de Enjuiciamiento Civil y Mercantil, reformada con arreglo a la Unificación de fueros* (1871, amb successives ampliacions), *Novísima legislación hipotecaria* (amb Julián María de Pardo, la 2a edició és de 1872). El 1873 publicà també *Legislación orgánica del notariado y del poder judicial en las islas de Cuba y Puerto Rico*.

Va ser diputat per Sort a la legislatura de 1876-77. Va intervenir molt poc a la cambra, votant amb els conservadors.

---

183. Sobre els seus plantejaments ideològics, veure ROCA GARCÍA: *Escritores proteccionistas ...*, p.1052.

184. Sobre ell, veure ELÍAS DE MOLINS: *Diccionario biográfico ...*

Narcís Pagès i Prats¹⁸⁵ (Palamós, ?/? , 5-3-1887) era advocat, propietari, literat i historiador. Va ser assessor de marina a la província de Girona. Col·laborà a la *Revista de Gerona*, *Semanario de Palamós*, *Ilustración Española y Americana*. Presidí el certamen de 1882 de l'Associació Literària de Girona, amb el discurs *Los pagesos de remensa*, publicat el mateix any. Escriví articles sobre la codificació espanyola i sobre la història de Palamós.

Va ser diputat conservador per Torroella de Montgrí a les Corts de 1879-81. Com a diputat, s'interessà pels temes jurídics.

5.2.3. Els diversos sectors burgesos.

A l'apartat dedicat als deu parlamentaris clau, ja hem vist sis personatges que entrarien de ple dins d'aquest grup: Josep Ferrer i Vidal, Pere Bosch i Labrús, Manel Girona i Agraful, Ferran Puig i Gibert, Frederic Nicolau i Condeminas i Fèlix Macià i Bonaplata. Al seu costat, trobem una bona colla de parlamentaris, ja que aquest grup és el més nombrós, sovint amb activitats molt diversificades, pel que aquí se'ls classifica per la que es pot considerar com a principal.

Podem esmentar en primer lloc quatre personatges que completarien els membres de l'anomenat *grup català* que tenen representació parlamentària. Es tracta del marquès de Comillas, veritable impulsor d'aquest grup, d'Evarist Arnús, de Jaume Girona i de Ramon Estruch. Tots ells, junt amb els ja vistos anteriorment, tenen representació al Senat, amb una part significativa de senadories permanents. Ve a continuació un grup de personatges del món dels negocis, que trobem presents als consells d'administració de companyies molt diverses, especialment de ferrocarrils i de finances. Són Pau Turull, Francesc Gumà, Frederic Marçet, Antoni Borrell, els germans Roger i Vidal (Tomàs i Antoni), Joaquim Cabirol i Gustau de Bofill. Els industrials tèxtils són un altre grup molt clar, amb personatges com Camil Fabra, Josep Sert, Bartomeu Godó, Antoni Sedó, Eduard Reig, Josep Puig i Llagostera, Josep Bosch i Carbonell i Joaquim Planas i Borrell. Manel Henrich, Josep Garcia Oliver i Josep Florejachs representen activitats industrials en altres sectors. Finalment, hi ha un grup de comerciants, entre els que trobem els Cañellas (Rafael i Tomàs), Joan Fabra i Floreta, Marià Pons i Espinós i Eduard Gasset.

5.2.3.1. Altres membres del *grup català*.

A) El marquès de Comillas.

La figura del marquès de Comillas (Antonio López y López)¹⁸⁶ (Comillas, Cantàbria, 15-1-1817/Barcelona, 16-1-1883) ens ha anat apareixent reiteradament als capítols anteriors, especialment al capítol quart, en el que s'analitza el grup empresarial comandat per ell. També hem vist les connexions familiars del marquès amb els Güell i, indirectament, amb els Ferrer i Vidal, a través dels matrimonis entre els respectius fills.

185. Sobre ell, veure ELÍAS DE MOLINS: *Diccionario biográfico ...*; PLA CARGOL: *Biografías de gerundenses ...*

186. Sobre ell, veure, PRÚGENT: *Los hombres ...*; *Homenaje nacional a la memoria del Excmo. Señor D. Antonio López y López primer Marqués de Comillas fallecido en Barcelona el día 16 de Enero de 1883*, 1883; *Homenaje que la ciudad de Barcelona tributó a la memoria del Excmo. Sr. D. Antonio López y López, marqués de Comillas*, 1883; [MESTRES, José O.]: *Monumento levantado en esta ciudad y dedicado al Excmo. Sr. D. Antonio López y López*, 1884; BRU: *La verdadera vida de Antonio López*, 1885; BASTINOS: *Españoles ...*; IZARD: "Dependencia ..."; SOLÀ I PARERA: *L'èlit barcelonina ...*; McDONOGH: *Good Families ...*; RODRIGO: *Empresa, política ...*, p.118-133.

Era fill d'una família d'*hidalgos* agraris, però molt pobres. El 1819 mor el seu pare a Cadis, on havia anat a treballar. Igual que ell, s'establí durant un període breu de temps en aquesta ciutat, treballant de dependent. El 1837 passà a Cuba, on establí un *baratillo*, mena de botiga d'objectes varis d'escassa qualitat. El local que va llogar per obrir la seva botiga, era propietat dels Bru, una família catalana establerta a Cuba, que el 1849 torna a Catalunya. El 1850 ell també es desplaça a Catalunya, presentant-se als Bru com un ric home de negocis, quan en realitat no ho era. Aconsegueix així casar-se amb la filla, Lluïsa, i el pare li dóna plens poders per administrar les seves propietats cubanes. Retorna a Cuba, on reclama als deutors dels Bru una liquidació immediata. Amb els diners obtinguts, crea *A. López y Cía.*, companyia de navegació que introduí el primer vaixell espanyol d'hèlix, i dedicada al comerç, bàsicament al tràfic d'esclaus —ja il·legal en aquells moments— comprant-los a Santiago de Cuba i venent-los a L'Havana. Tenia també alguns *ingenios* sucres.

El 1856 s'estableix a Barcelona, a casa dels banquers *indianos* Vidal i Quadras. Coneix un moment d'ensorrament gairebé total dels seus negocis. Segons Francesc Bru, el seu cunyat, en aquest context falsificà el testament del seu sogre, recentment mort, així com el d'una tia, apoderant-se de la fortuna dels Bru i refent-se econòmicament¹⁸⁷.

Creà una línia comercial marítima entre Alacant i Marsella. El 1861 obtingué per a la seva companyia el transport del correu amb les Antilles, eixamplant-lo el 1877 a altres parts d'Amèrica. Fou un dels fundadors del CM, el 1864, essent-ne directiu entre 1864 i 1881 i president entre aquesta data i la seva mort, el 1883.

A la Restauració fou el principal impulsor del *grup català* de finances. El 1876 va ser un dels creadors del BHC, que hem vist anteriorment; en seria el president fins a la seva mort.

Amb la seva línia de vapors, transportà tropes espanyoles a Cuba. Els seus vapors feien la línia Barcelona-Cadis, amb escala a València, Alacant i Màlaga, i una altra de Cadis a les Antilles i ports de l'Amèrica Llatina. El 1878 obrí unes drassanes a Cadis, que comptaven amb l'únic dic privat de l'estat. El 1881 fundà i presidí la CT, a partir de la seva línia de vapors.

Amb els germans Girona, controlava el BC. Va ser fundador del BHE i del CHM. El 1881 fundà i presidí la CGTF. Comprà la conca minaire d'Aller i hi creà la *Compañía Hullera Española*, que facilitava a la CT el carbó per als seus vapors.

Participà també en companyies ferroviàries. Era un dels principals accionistes i vicepresident del *Norte* (abans havia estat important accionista i directiu de la CFZPB). Tenia participació en les companyies FAGL i CFLRT. Era també un important propietari immobiliari a Madrid i agrari a la província de Càceres. En el moment de la seva defunció, tenia previst obtenir un monopoli sobre els tabacs, a canvi de fortes compensacions econòmiques al Govern, així com una fusió bancària entre el BHC, el BB, el CM i el BC.

Va mantenir una amistat personal amb Alfons XII i la família reial, que varen estiuejar al seu palau de Sobrellano, a Comillas, els anys 1881 i 1882. El 1878 li fou atorgat el marquesat i el 1881 la grandesa d'Espanya. Posseïa les condecoracions de *Gran Cruz de Isabel la Católica* i *Real Orden de Carlos III*.

El 1871 va ser vicepresident del CHUB i membre fundador de la LN. El 1873 participà en la LOS. Va ser diputat provincial pel districte tercer de Barcelona, entre març de 1874 i gener de 1875, i pel districte sisè, entre aquesta data i març de 1877. Políticament era conservador,

---

187. Veure BRU: *La verdadera vida ...*

però sense gaire vinculació al partit. El juny de 1882 va prendre possessió d'una senadoria permanent, en la modalitat de dret propi, en tant que gran d'Espanya. No va exercir el seu càrrec de senador, llevat de la discussió del tractat de comerç amb França, en què assistí al Senat, tot i estar malalt, per votar-hi en contra. Recordem que era soci protector de l'IFTN.

De caràcter molt catòlic, finançà la construcció del seminari de Comillas. Féu de mecenes de mossèn Jacint Verdaguer, a qui col·locà a la CT, corresponent el poeta tot dedicant-li *L'Atlàntida*.

El diari *El Diluvio* emprengué una dura campanya contra ell, acusant-lo d'especulació i de frau en les seves operacions comercials, a costa de la guerra de Cuba, del Tresor de l'illa i dels petits accionistes. El seu cunyat, Francesc Bru dugué contra ell una no menys dura campanya, que continuà després contra el seu fill Claudio, segon marquès de Comillas. En morir, l'Ajuntament de Barcelona li dedicà un homenatge i un monument, conegut popularment com *El Negro Domingo*, enderrocat el 1936 i restablert el 1939.

B) Evarist Arnús i de Ferrer.

Evarist Arnús i de Ferrer¹⁸⁸ (Barcelona, 21-3-1820/2-12-1890) també ens ha anat apareixent als capítols precedents, tant per la seva important activitat financera, com per la seva vinculació a algunes corporacions econòmiques. Era fill d'Andreu Arnús, comerciant establert a Barcelona que morí essent ell encara molt jove, i de Vicenta de Ferrer. La seva família, els Arnoux, procedia de França. El seu avi, un notari francès fugitiu de la revolució francesa, s'establí a Girona, catalanitzant el cognom.

El 1846 es casà amb Rita Comas i Cañas, que morí aviat. El 1850 es tornà a casar, aquest cop amb Balbina Oliveras i Comerma, d'una família de la plana de Vic, amb qui tingué dos fills: Emili i Andreu, aquest darrer mort als nou anys.

La mort prematura del pare, el va dur a treballar com a ajudant d'arxiver a l'Ajuntament de Barcelona. El 1843 s'inicià al món de la borsa, aprofitant el moment d'auge. En un primer moment, treballà com a col·laborador d'altres corredors i el 1845 s'establí pel seu compte. El 1846 fou admès al cos dels corredors reials de canvi (agent de canvi i borsa). El 1852 fundà la seva pròpia casa de banca, especialitzada en inversions borsàries, des de la que operava també a les borses de Madrid i París, i que ja a la dècada dels seixanta arribaria a ser una de les principals de Catalunya. El 1864 obrí oficines a un edifici que havia fet construir al passatge d'Escudillers-Còdols, conegut com a passatge del Rellotge. S'interessà també força pel tipus d'operacions amb obligacions ferroviàries i en canvi sempre defugí les operacions de crèdit. Aprofità la *febre d'or* per fer profitosos negocis.

El 1860 va ser un dels fundadors del Casino Mercantil, anomenat *el Borsí*; es tractava d'un centre privat, amb contractació limitada als socis. El 1881 passà a ser-ne president honorari

El seu primer home de confiança, Josep Garí i Cañas, era nebot o cosí de la seva primera dona. Posteriorment incorporà Manuel Arnús i Fortuny, fill del seu germà Manuel,

188. Sobre ell, veure RAMÓN DE SAN PEDRO, J.M.: *D. Evaristo Arnús, banquero barcelonés. Bosquejo biográfico del personaje y del ambiente bursátil y bancario de su época*, 1952; CABANA, Francesc: *Bancs i banquers a Catalunya*, 1972, "La febre d'or del 1881 i els seus protagonistes", *Història del Banc de Barcelona (1844-1920)*, 1978, *Fàbriques i empresaris. Els protagonistes de la revolució industrial a Catalunya*, 1992-1994 "La banca catalana", 1996, *La burgesia ...*; IZARD: "Dependencia ..."; SOLÀ I PARERA: *L'èlit barcelonina ...*; ROSÉS VENDOIRO, Joan Ramon; SOLÀ PARERA, Àngels: "Un banquer de la Restauració: Evarist Arnús i Ferrer (1820-1890)", 1992.

metge hidroterapeuta. En canvi, el seu fill Emili Arnús i Oliveras restà al marge del negoci, sense que se'n sàpiguen els motius.

Pel que fa a les activitats de la Banca Arnús, en destaquen tres línies d'actuació (a més de la inversió immobiliària d'Arnús, garantia de les altres operacions): inversions en borsa, préstecs i participacions a societats.

Passà a ser propietari agrari amb la desamortització. D'altra banda, ja des de 1859 comença a invertir en propietats immobiliàries i terreny urbanitzable a l'Eixample. Posseïa edificis i terrenys a Barcelona i l'Eixample. A finals de 1875, apareix com el 31è principal contribuent per territorial a la província de Barcelona, amb cases a Barcelona (Casc Antic i Eixample) i terrenys a Badalona i Anglesola i a llocs diversos del Maresme i del Vallès. Adquirí una participació a unes salines de Sigüenza (Guadalajara) i posseïa dues cases a París, ciutat on tenia una sucursal.

Formà part del *grup català* de finances. Des de 1887 fins a la seva mort, fou vocal de la Junta Directiva del BB. Va ser un important accionista fundador del CHM, del BHC i de la CGTF, alhora que accionista del CM. Sembla que també participà a la creació de la societat explotadora de les mines de carbó d'Aller, a Astúries.

Era copropietari de l'empresa de transports *Martínez y Cía.*, de les indústries *La Industrial Algodonera*, *La Porcelona*, *La Industrial Lanero-Algodonera* i *La Industrial Quincallera*, del TFEMB, del *Crédito Marítimo* i de *La Propietaria del Bolsín S.A.* Directiu fundador del CCA, el 1883, societat que es proposava l'acabament i explotació de l'esmentat canal.

El seu nebot, Manel Arnús i Fortuny, s'incorporà el 1883 a la Junta Directiva del BHC; més endavant fundaria el *Banco Arnús-Garí*. El seu germà Manel va ser director dels banys de la Puda de Montserrat i de Panticosa i obrí a Madrid el primer establiment d'hidroteràpia amb un caire científic. Evarist posseïa el balneari de Betelu, a Navarra. Després de la seva mort, el seu nebot Manel Arnús i Fortuny i el fill de López, Claudio López Bru, varen casar-se amb les germanes Josefa i María Gayón Barrie, filles d'un antic soci cubà de López.

Posseïa diverses condecoracions i, igual que Manel Girona, rebutjà un títol nobiliari. Tenia amistat personal amb Sagasta, que solia instal·lar-se a casa seva quan visitava Barcelona. També tenia relació amb la família reial: Alfons XII havia anat a fer cures al seu balneari de Betelu, i el 1888, amb motiu de l'Exposició Universal de Barcelona, la reina regent i el futur Alfons XIII s'instal·laren a la seva Torre Arnús de Badalona durant dos dies.

En un primer moment, adoptà postures properes a la UL. Amb la proclamació de la República de 1873, participà en els treballs de l'alta burgesia catalana a favor de la Restauració. Així, seria un dels impulsors de la LOS. A la Restauració, primer va estar amb els conservadors; el 1879 apareix com un dels directius del CCLBA organitzador de la candidatura conservadora per a les eleccions d'aquest any. Després, però, s'afegiria al PL, probablement el 1881.

Va ser diputat provincial per Badalona en diverses ocasions, que comprenen el període febrer 1874/desembre 1881. Va ser senador per Barcelona a les Corts de 1881-84 i vitalici, a partir de març de 1887. Com a senador, va intervenir en molt poques ocasions i per a temes molt concrets: igual que el marquès de Comillas, es desplaça expressament a Madrid per votar contra el tractat de comerç amb França; s'interessa també per algun projecte que afectava directament els seus interessos, com ara el de supressió del 10% de recàrrec addicional als bitllets de ferrocarril.

Fou el primer promotor del *Casino Mercantil* de Barcelona, el 1860. Era soci del FPE, IFTN, APFUBZE, IACSI i UBCP. Formava part del *Fomento de la cría caballar de España*. El 1888 va ser vocal de la Junta de construcció de la presó de Barcelona. Fou un dels promotors de l'Exposició Universal de Barcelona de 1888. Fundà el Teatre Líric de Barcelona el 1881. El 1848 entrà al CL, que presidí el 1878. Actuà també com a mecenes cultural. Va ser membre fundador, el 1859, de l'*Asociación de Amigos de las Bellas Artes*, que tenia com a objecte ajudar els artistes del moment. Va mantenir una actuació de beneficiència. Creà l'Asil de la Caritat de Barcelona, ciutat que el féu fill honorífic; sobre aquest asil, edità un fullet. Va presidir també la Casa de la Caritat de Barcelona.

C) Jaume Girona i Agrafel.

Jaume Girona i Agrafel¹⁸⁹ (Barcelona, 25-7-1826/Madrid, 3-10-1907; Albertí proposa la mort a Barcelona), també ens ha anat apareixent, especialment per la seva participació en negocis amb el seu germà Manel, a qui hem vist entre els deu personatges clau del grup de parlamentaris aquí analitzat. Era, per tant, fill d'Ignasi Girona, natural de Tàrraga i propietari d'una petita casa de banca, i de Rita Agafel, de Barcelona.

Jaume emprengué gran quantitat de negocis. Va obtenir la concessió del Canal d'Urgell. Finançà amb el seu germà la construcció del ferrocarril Barcelona-Saragossa. Amb el marquès de Vinent i Rafael Cabezas creà el BC, que presidí. Fundà també el BHE, el BHC, en el que figuraria en el consell d'administració, la CGTF (membre del comitè de Madrid), el CGF i la *Sociedad de Altos Hornos de Vizcaya*. Va ser vicepresident de la societat *Duro-Felguera*. Va tenir participació a la MFC. Era propietari d'immobles a Madrid.

Va ser diputat per Berga entre 1863 i 1864, senador per Puerto Rico entre 1882 i 1884, per Lleida entre 1884 i 1886, i igual que el seu germà, senador vitalici, prenent possessió el març de 1891. Políticament conservador. Com a parlamentari, es mostrà poc actiu al període analitzat. El 1882 se l'anomena vocal de la Junta Consultiva de la Moneda.

Cedí una finca seva a Carabanchel per establir-hi el correccional de Santa Rita. Va ser membre de la Junta organitzadora del mil·lenari de Montserrat.

D) Ramon Estruch i Ferrer.

De Ramon Estruch i Ferrer¹⁹⁰ (Barcelona, 14-3-1816/Figueres, 25-1-1816), hem vist als capítols anteriors la seva intervenció en companyies ferroviàries i financeres. Era fill de Josep Estruch, esparter, i de Mariana Ferrer, ambdós de Barcelona. El 1871 Balaguer li aconseguí la *Gran Cruz de Carlos III*.

Ja el 1852, apareix com a membre del consell d'administració del ferrocarril de Barcelona a Mataró. Invertí en accions d'empreses ferroviàries i construí trams de ferrocarril i de carreteres. El 1874 és un dels primers administradors de la sucursal a Barcelona del BE. A finals de 1875 apareix com el 50è principal contribuent de la província de Barcelona per territorial, amb propietats a Barcelona, Cornellà, L'Hospitalet de Llobregat, Sant Boi de Llobregat i El Prat de Llobregat.

189. Sobre ell, veure SÁNCHEZ DE LOS SANTOS: *Las Cortes Españolas ...* 1907; IZARD: "Dependencia ..."; MIR: *Lleida ...*; McDONOGH: *Good Families ...*

190. Sobre ell, veure SOLÀ I PARERA: *L'èlit barcelonina ...*; MARÍN: "El cacique ...".

Va ser president del FMSJA des de la seva fundació, el 1877, fins a la seva mort, el 1884. El seu discurs pronunciat amb motiu de l'acabament de la línia de Sant Joan s'edità en forma de fullet¹⁹¹. Va ser vocal del consell d'administració del BHC des de 1880 fins a la seva mort, del BVC, de la SCGC, el 1878 i el 1883, del primer consell d'administració del CCA, president honorari de la SFEBL i important accionista fundador de la CGTF. Tenia interessos a Cuba.

Va ser diputat per Molins de Rei, entre 1864 i 1865, per Manresa, entre 1865 i 1866 i senador per Barcelona, a les segones Corts de 1872. A la Restauració, repetí com a senador per Barcelona al primer Senat de 1876-77, així com als de 1877-79 i 1879-81. Com a senador, es mostrà poc actiu, interessant-se molt directament pels afers de la companyia per ell presidida, el FMSJA: el juny de 1878 ell i altres parlamentaris catalans acompanyen la comissió de la TBF i del FMSJA a conferenciar amb el ministre d'Hisenda sobre l'esmena de Florejachs als pressupostos, que pretenia incloure aquestes companyies en els beneficis de la llei de 1876 d'avançament reintegrable; a més, ell va conferenciar particularment amb el ministre i amb la comissió del Congrés que entenia en aquest afer.

En època isabelina, fou moderat i a la Restauració, conservador. No obstant, i igual que Ferrer i Vidal, al Sexenni treballà al districte de Vilanova per a l'elecció de Balaguer com a diputat.

Era soci del FPE, SEBAP, CHU i UBCP. El 1883 va ser president de la UFUBZE. Va participar a la informació naviliera provincial de la JPAICB i va participar en algunes reunions del FPE i de l'ANCB. Era soci fundador del CL, entitat que presidí els anys 1875, 1877 i 1881.

5.2.3.2. Altres homes de negocis (finances i ferrocarrils).

A) Pau Turull i Comadran.

Igual que els anteriors, la figura de Pau Turull i Comadran¹⁹² (Sabadell, 1837/7-9-1892) ens ha anat apareixent als capítols anteriors, en la seva condició d'home de negocis i d'industrial, així com en la seva relació amb les corporacions industrials. Els seus avantpassats ja havien fundat una indústria de panys a Sabadell al segle XVI, però és el seu pare, Pere Turull, qui concentra l'important poder econòmic que caracteritzà la família Turull al període estudiat. Pere Turull posseïa importants interessos al sector industrial tèxtil, comerç de la llana, propietat urbana i rural i accions en borsa. Es pot dir que la majoria dels grans industrials de Sabadell depenien d'ell, pels crèdits que els havia prestat, sobretot amb l'assortiment de la llana. El 1859 fundà la Caixa d'Estalvis de Sabadell.

En morir Pere Turull el 1869, el seu fill Pau assumí la direcció de l'important *holding* creat per ell, que eixamplà i diversificà. El balanç que es pot fer anys després és el següent: 3 centres industrials a Sabadell i 3 més a Terrassa, 25 cases a Sabadell, 1 a Barcelona, 4 finques rústiques, gran quantitat d'accions i d'obligacions del Tresor, de bancs, d'empreses ferroviàries, de la MTM i el bergantí-goleta *Pedro Turull*, de 188 tones (actiu entre 1865 i 1885 en el comerç amb Cuba i Argentina)¹⁹³.

Va ser fundador, president (1891) i important accionista de la SCGC; directiu del FMSJA (1877-82), en representació de la SCGT; alhora que important accionista; fundador (amb el

---

191. ESTRUCH: *Discursos pronunciados ...*

192. Sobre ell, veure RIQUER: "Burgesos, polítics ..."; RANZATO: *La aventura ...*; CABANA: *Fàbriques ...*

193. Veure RIQUER: "Burgesos, polítics ..."

seu pare, el 1859) i tresorer hereditari de la Caixa d'Estalvis de Sabadell; membre de la Junta Directiva del BB; important accionista fundador del BHC; accionista fundador, el 1881, de *Crédito del Comercio y de la Industria*, després SCD; accionista fundador, el mateix any, de la VCA; directiu del primer consell d'administració, el 1883, del CCA. Tenia participacions menors, però significatives, al CM i BCA i *Banco Mercantil*.

Tant Cabana com Ranzato creuen que és financer abans que industrial¹⁹⁴. El seu germà Enric és el que gestiona el patrimoni industrial dels Turull. Als darrers anys de la seva vida (de Pau), concentrà la seva activitat en inversions immobiliàries.

En un primer moment, va tenir plantejaments republicans, però posteriorment els abandonà. A la Restauració, s'incorporà al PLC. Respectant el torn polític, va sortir diputat pel districte de Terrassa, a les Corts conservadores de 1876-79, 1879-81 i 1884-86. Treballà per a la creació d'un districte electoral a Sabadell, segregat del de Terrassa. Aconseguit aquest, va ser-ne el primer diputat electe, el 1891, però no va poder prendre possessió del càrrec, ja que la seva acta va ser impugnada per l'oposició liberal, alentint-se l'aprovació; poc després d'aprovar la seva acta pel Congrés, va morir, sense arribar a jurar el càrrec. Va ser també alcalde de Sabadell.

Com a parlamentari, va ser poc actiu en quant a intervencions directes, tot i que se'l veu en treballs menys vistosos, com ara signant proposicions de llei, presentant exposicions i formant part de comissions parlamentàries. Va intervenir en la tramitació parlamentària de la proposició de llei demanant que el FMSJA, del que n'era directiu, pogués emetre obligacions al portador. El setembre de 1877, ell i Balaguer acompanyen els comissionats d'IIC, FPN i centres de Sabadell, Terrassa i Olesa en les seves gestions davant del president del Consell de ministres i del ministre d'Hisenda i, en la seva condició de diputat dels districtes afectats, presenta la comissió al ministre.

Va ser soci fundador de la ULE, el 1883. El desembre de 1876 va fer gestions per a l'IIC i el FPN, a Madrid, en l'afer del segell de vendes, junt amb els industrials Eduard Reig i Camil Fabra.

B) Francesc Gumà i Ferran.

De Francesc Gumà i Ferran¹⁹⁵ (Vilanova i la Geltrú, 27-3-1833/16-12-1912) hem vist als capítols precedents la seva important intervenció en el ferrocarril de Valls a Vilanova i Barcelona, així com en la seva continuació, el projecte de ferrocarril directe fins Madrid. Era fill de Sebastià Gumà i Ferrer i de Marina Ferran i Cuadras. El 1846 passa a Barcelona, a continuar els seus estudis.

El 1848 entrà a treballar a una fàbrica de teixits de Vilanova. El 1849 va anar a Cuba, on, amb els seus germans Casimir i Joaquim, fundà la casa de comerç i de consignació de vaixells *Gumà Hermanos*. Més endavant, va participar al procés de sanejament del *Banco de San Carlos*. Va ser cap dels batallons de voluntaris. El 1871, per prescripció mèdica, ha d'abandonar Cuba; es trasllada aleshores a Vilanova, com a *indiano* enriquit.

De retorn a Vilanova, va iniciar diverses obres públiques i el disseny de l'eixample de la ciutat, però s'interessà sobretot per la construcció de la línia fèrria Valls-Vilanova-Barcelona,

194. Veure CABANA: *Fàbriques ...*, tom 4, p.86-89; RANZATO: *La aventura...*, p.173.

195. Sobre ell, veure BASTINOS: *Españoles ...*; ROY, Joaquim: *Catalunya a Cuba*, 1988; ALTADILL I GINER, Miquel: *Francesc Gumà i Ferran (1833-1912)*, 1999; RODRIGO: *Empresa, política ...*, p.118-133.

com a mínim des de 1874. El gener de 1877 aconseguí la concessió per part de les Corts del permís per realitzar la línia. Aplegà capitals de la zona, però en ser insuficients, es traslladà novament a Cuba, on aplegà el capital restant. D'allí passaria als Estats Units i a Gran Bretanya, per adquirir el material necessari per al començament de les obres. El 1878, en constituir-se el FVVB, passa a ser-ne el director gerent. El 29-12-1881 s'inaugurava la línia, que coneixeria moments bons, particularment amb la *febre d'or*, en què les seves accions multiplicarien el seu valor en borsa, però finalment acabaria en desastre financer; de fet, Gumà moriria empobrit.

Ja abans de la inauguració, va concebre noves iniciatives relacionades amb el ferrocarril, ben documentades a través dels diversos fullets que anà editant al respecte. Un era unir a Barcelona la seva línia amb el port i amb el ferrocarril de França, aconseguint així una facilitat més gran per al transport de mercaderies. L'altre seria la construcció d'un nou ferrocarril entre Barcelona i Madrid, passant per Reus i per les províncies de Terol i Conca. Amb aquest projecte, modificat després en el seu traçat, constituí la CFDMZB, de la que també en seria el gerent. Dins d'aquest projecte de continuació, la idea de construir el tram ferroviari Reus-Roda, fins l'Ebre, seria la d'aprofitar els transports miners de *La Carbonífera del Ebro*¹⁹⁶.

Una altra iniciativa seva, fou la creació del *Banco de Villanueva*, el 1881. *El Consultor Financiero* parla dels negocis empresos per ell, com del grup Gumà¹⁹⁷. Va ser també un dels accionistes fundadors del BHC. El 1878 va ser tresorer del consell d'administració del *Tranvía de Barcelona a Sants* i el 1883 vocal del primer consell d'administració del CCA. Era soci del FPE, de l'IFTN i de la UBCP. Va cedir els terrenys per a la construcció de la Biblioteca-Museu Balaguer i del parc municipal.

El 1858 s'havia casat amb Cristina Suris, de la que enviduà el 1879. El 1886 es casaria en segones noces amb una altra vídua, Dolors Soler i Morell. El germà d'aquesta, Joan Antoni, era el marquès de Diana, important hisendat sucrer i senador. Un altre germà, Pau, també enriquit a Cuba, seria el principal accionista del ferrocarril Valls-Vilanova-Barcelona i el seu director el 1878.

Al Sexenni, va ser membre de l'agrupació d'hisendats de la LOS. A la Restauració, va ser diputat per Matanzas (Cuba), a les Corts de 1879-81 i 1881-84, i per Igualada, a les de 1884-86. Com a diputat, es mostrà molt poc actiu. Votava amb els conservadors. El 1879 va ser nomenat vocal de la comissió oficial creada pel Govern de Martínez Campos per analitzar les reformes que calia introduir a Cuba.

C) Frederic Marcet i Vidal.

De Frederic Marcet i Vidal (Barcelona, 1828/ ?) hem vist als capítols precedents la seva vinculació a la TBF i la tupinada electoral de 1881, que li permeté treure l'acta de diputat per Barcelona, tot desplaçant Duran i Bas. Marcet va ser directiu de la CCHBFF fins la seva fusió amb la CFTMB el 1875, passant a presidir la resultant TBF fins 1886. Va ser un dels accionistes fundadors del BHC. Tenia propietats immobiliàries i una peixateria a Barcelona. Posseïa la *Gran Cruz de Isabel la Católica* i la *Legión de Honor*. Era soci de la UFMB i soci protector de l'IFTN.

---

¹⁹⁶. Sobre la seva activitat com a promotor ferroviari, veure GUMÀ: *Ferro-carril de ...*; FVVB: *Memoria Descriptiva ...*; *Estatutos ...*; *Junta de Gobierno ... 1880*; *Junta de Gobierno ... 1881*; *Proyecto de enlace ...*

¹⁹⁷. *El Consultor Financiero*, núm. 99, 24-10-1883, sòl "Grupo Gumá", p.9.

Als inicis de la Restauració, apareix com a conservador, però després passà al PL. Va ser diputat provincial pel districte primer de Barcelona, entre gener de 1875 i març de 1877 i entre aquesta data i setembre de 1880. Va ser també vicepresident de la Diputació Provincial de Barcelona. Va ser diputat per Barcelona, a les Corts de 1881-84 i de 1886-90, i senador per la mateixa, a les de 1893-95. Al període estudiat, es mostrà poc actiu com a parlamentari. El desembre de 1881 participà activament als treballs dels parlamentaris catalans, relatius a l'enllaç dels ferrocarrils a Barcelona, afer de l'interès més gran per a la companyia ferroviària per ell presidida.

D) Antoni Borrell i Folch.

Antoni Borrell i Folch¹⁹⁸ (Barcelona, 19-4-1832/ ?) era fill de Manel Borrell, teixidor de vels, i de Maria Folch, ambdós de Barcelona. Ocupà càrrecs de direcció a diverses empreses: va ser conseller suplent del BHC, conseller i important accionista de la SCGC, conseller (1879-83) i vicegerent (1877-78) del FMSJA, director del BVC, conseller del FCMCZOV, delegat a Barcelona del BPU, presidit pel marquès de Campo. Tenia propietats immobiliàries a Barcelona i a Alella i inversions en Deute de l'Estat i bitllets hipotecaris de l'illa de Cuba. Era soci de la SEBAP i participà en alguna activitat de l'ANCB.

Va ser diputat per Arenys de Mar, a les Corts de 1884-86, senador per Lleida, a les de 1891-93, per Sevilla, a les de 1896-97 i novament per Lleida, a les de 1899-1901. El 1907 tornà a presentar-se candidat al Senat per Lleida, essent derrotat per la Solidaritat Catalana. Com a diputat, es mostrà poc actiu al període estudiat. Les Corts en les que surt electe, podrien ser un indicatiu de la seva adscripció conservadora, tot i que no hi ha prou dades com per fixar la seva filiació política amb exactitud.

E) Els germans Roger i Vidal.

Tomàs Roger i Vidal (Figueres, 3-11-1815/1-12-1883) era fill de Tomàs Roger, tinent retirat, i de Catalina Vidal. Va ser banquer i comerciant, exercint la seva activitat a Figueres. El 1872 és un dels 20 principals contribuents per industrial i de comerç de la província de Girona i un dels 50 principals per territorial; el 1875 torna a aparèixer com a un dels 20 principals per industrial. Posseïa la *Gran Cruz de Isabel la Católica*.

Va militar al PPR i participà a la revolució de 1868. Va ser senador per Girona a les segones Corts de 1872. A la Restauració, va ser novament senador per Girona, al primer Senat de 1876-77 i als successius de 1877-79, 1879-81 i 1881-84 (recordem que mor el 1883), essent constitucional i després liberal, tot i que Tébar el defineix com a conservador, en el sector més liberal del partit¹⁹⁹, fet que permet suposar que estigués un temps en el SC, igual que Albert Quintana. Com a senador, va ser poc actiu, interessant-se per la situació de la fil·loxera a Girona. El maig de 1880 participà a la reunió de parlamentaris de les províncies de Barcelona i Girona, convocada per atendre una comissió de surers, alhora que formà part de la comissió de treball creada arran de la reunió. El 1881 va ser nomenat vocal de la Junta de construcció de la presó de Barcelona.

198. Sobre ell, veure MIR: *Lleida ...*

199. Veure TÉBAR, Pedro E.; OLMEDO, José de: *Las segundas Cortes de la Restauración. Semblanzas parlamentarias*, 1879-80, tom 2, p.364.

Antoni Roger i Vidal, germà de l'anterior, era financer i industrial cotoner. Va ser membre del consell d'administració del BB (1878-1912), president del primer consell del BVC, el 1880, i directiu del FMSJA (1877-82), alhora que important accionista de la companyia. Un dels germans, probablement Antoni, és un dels representants a Barcelona del BPU, del marquès de Campo. Va ser diputat liberal per Barcelona, a les Corts de 1881-84, mostrant-se poc actiu com a parlamentari. Era soci de la UBCP.

F) Altres parlamentaris.

Joaquim Cabirol i Pau²⁰⁰ era directiu d'empreses i propietari agrari. Va ser director general de la *Sociedad General de Luz de España y Portugal*, vicepresident de la VCA, conseller del BCA, del *Banco Universal* (BU) i del *Gran Hotel Continental*. A finals de 1875, apareix com un dels 50 principals contribuents de la província de Girona, amb el número 40 i propietats a Girona, Olot, Caldes de Malavella i altres.

Va ser diputat provincial, com a membre de la UL, pel districte d'Arenys de Mar, entre gener de 1860 i març de 1862, entre novembre de 1863 i novembre de 1864 i entre octubre de 1868 i febrer de 1870. Va ser comissari regi d'agricultura, indústria i comerç a la província de Barcelona i governador civil a diverses províncies; el 1871 ho va ser de Guipúscoa.

Com a parlamentari, va ser diputat per Olot, entre 1862-63 i per Arenys de Mar, entre 1864-65 i entre 1876-79. Al període estudiat, es mostrà poc actiu com a diputat, destacant els seus treballs, el 1877 i junt amb altres parlamentaris de l'IACSI, contra una proposició de llei que penalitzava les ocultacions de riquesa rústica i urbana en els cobraments de la contribució. Votava amb els conservadors. El febrer de 1881 va ser nomenat comissari d'agricultura, indústria i comerç de Barcelona

Va ser soci de l'IACSI i membre de la seva comissió de parlamentaris, vocal honorari de la JDPECC, ja des de la seva creació el 1879, i soci de la UBCP. Va ser també president del CL, el 1879.

Gustau de Bofill i Capella²⁰¹ va ser membre del primer consell d'administració del FCC. Va ser diputat conservador per Cervera, a les Corts de 1884-86. El 1893 es presentà pel mateix districte, essent derrotat per Alonso Martínez (fill). El 1896 va sortir electe també per Cervera, sense arribar, però, a prendre possessió del càrrec. Conservador, es va mostrar poc actiu com a diputat. A la legislatura de 1884-85, va rebre un suplicatori, acusat de falsificar una cèdula de proposta d'interventors, que no es va concedir.

5.2.3.3. Altres industrials tèxtils.

A) Camil Fabra i Fontanils.

La figura de Camil Fabra i Fontanils²⁰² (Barcelona, 9-2-1833/24-6-1902) ens ha anat apareixent als capítols anteriors, en la seva condició d'industrial i d'home de negocis, així com per la seva vinculació a les corporacions industrials. Era fill de Joan Fabra i Illas, comerciant i un dels directors de la SCGC, i de Camila Fontanils, ambdós de Barcelona. Als anys seixanta es casà amb Dolors Puig i Cerdà, filla de Ferran Puig, a qui hem vist entre els

---

200. Sobre ell, veure MEDIR: *Historia del gremio ...*; CABANA: "La febre ...", *La burgesia ...*

201. Sobre ell, veure CABANA: "La febre ..."; MIR: *Lleida ...*

202. Sobre ell, veure SABATER: *Diccionario biográfico ...*; McDONOGH: *Good Families ...*; CABANA: *Fàbriques ...*

deu parlamentaris més destacats. El 1889 va rebre el títol de marquès d'Alella. Era cosí de Nil Fabra, que hem vist entre els professionals liberals.

Camil Fabra tenia una fàbrica de teixits de lli a Gràcia i va introduir la xarxa per a pesca. Ell i el seu sogre, Ferran Puig, compraren a mitjan anys seixanta una fàbrica de cotó, a Salt. A la fàbrica de Puig, a Sant Andreu, també hi introduïren el cotó, operant com a societat *Puig y Fabra*. Participaren a les exposicions de París (1867), Viena (1873) i Filadèlfia (1876). Més endavant, traslladaren la fàbrica de Gràcia a Sant Martí de Provençals. El 1882 Puig deixà totalment l'empresa i es constituí *Camilo Fabra y Compañía, Sucesores de Fernando Puig*. La companyia llançà fortament la producció de fils de cosir. El juliol de 1884, es crea la societat *Fabra y Portabella*, com a fusió de *Manuel Portabella e hijo y C^a* i *Fabra y C^a*.

D'altra banda, el 1869 apareix com a secretari de la JOPB. Va participar en empreses financeres, essent accionista fundador del BHC, directiu del CM entre 1873 i 1902 i de les societats d'assegurances *La Catalana* i LP. Va ser també directiu de la TBF, des de la seva creació, així com un important accionista de la companyia. Tenia alguna propietat immobiliària a Barcelona.

Va ser membre de la Junta Directiva de l'IFTN, entre 1881 i 1882, i soci del FPE i de la SEBAP. Com ja hem vist en el cas de Turull, el desembre de 1876, ambdós més Eduard Reig practicaren gestions a Madrid en l'afer del segell de vendes. L'octubre de 1881, apareix tot oferint al FPE els seus serveis de diputat electe proteccionista.

Va ser diputat provincial per Berga, entre febrer de 1874 i gener de 1875, i pel districte 11 de Barcelona, entre aquesta data i febrer de 1876. Va ser diputat a Corts per Barcelona, a les de 1876-79, 1881-84, 1884-86 i 1886-90, senador per la mateixa, a les de 1891-93; i senador vitalici, a partir d'abril de 1893. Al període analitzat, es mostrà poc actiu com a diputat, interessant-se sobretot pels temes de política aranzelària i treballant a banda de les intervencions pròpiament dites (comissions, presentació d'exposicions i signatura d'esmenes). Políticament va ser constitucional primer i liberal després. El 1878 és vocal del CCPB. Va ser tres cops regidor de l'Ajuntament de Barcelona, dues tinent d'alcalde i una alcalde, concretament entre gener i abril de 1893.

El 1883 va escriure un llibre, titulat *Código o deberes de buena sociedad*, mena de manual de normes de conducta per a les classes altes, que va tenir un gran èxit, reeditant-lo i ampliant-lo diverses vegades. Deixà en el seu testament un llegat per a la construcció de l'Observatori Fabra.

B) Josep Sert i Rius.

Als capítols precedents, també hem tingut ocasió de veure ja tant Josep Sert i Rius²⁰³ (Barcelona, 1840/8-12-1895) com el seu germà Domènec, ambdós industrials i estretament vinculats a les corporacions industrials.

El seu pare era teixidor de fil i posseïa un petit obrador. Ell i el seu germà Domènec entren a treballar a la fàbrica de mantos de llana de Bonaventura Solà. El 1854, arran d'una epidèmia de còlera, Domènec va quedar al front de la fàbrica. En acabar l'epidèmia, havia quadruplicat el nombre de telers, quedant com a director tècnic. Va introduir també barreges

203. Sobre ell, veure BASTINOS, Antonio J.: *Necrología del Excmo. Sr. D. José Sert y Rius*, 1898, *Españoles contemporáneos* ... Sobre el seu germà Domènec, veure RAHOLA, Federico: *Necrología del Excmo. Sr. D. Domingo Sert y Rius, leída en la sesión dedicada por el Fomento del Trabajo Nacional a la buena memoria de tan esclarecido patricio*, 1901.

noves de teixits. A la mort de Solà, ambdós germans adopten el nom de *B. Solá y Sert Hermanos*, eixamplant-ne la producció a tota mena de teles en llana, cotó, jute i seda. El 1865 tenien 5 fàbriques: Barcelona, Gràcia, Castellterçol, Mataró i Taradell, dedicant-se sobretot a teixits de barreges. A principis dels setanta, la societat es recomposa com a *Sert Hermanos*. Més endavant, obren una nova fàbrica a Sant Martí de Provençals i incorporen la producció de catifes i tapissos. El 1879 la societat passa a *Sert Hermanos y Solá*, amb el fill de Bonaventura Solà. El 1879 incorporen l'electricitat. Participen a les exposicions de Viena de 1873 i de Barcelona de 1888.

Sert era, a més, promotor i directiu del BCA. Va ser també vocal de la Caixa d'Estalvis de Barcelona entre 1890 i 1894. Posseïa la *Gran Cruz Isabel la Católica*. El seu germà Domènec, va ser diputat provincial, president de la Diputació Provincial de Barcelona el 1896 i membre de les corporacions industrials.

Ambdós germans estaven molt lligats a les corporacions industrials catalanes. Josep va ser soci de l'IIC, directiu del FPE i de l'IFTN, amb el càrrec de vocal (1881) i de vicepresident interí (1882), mentre que Domènec va ser directiu del FPN primer i de l'IIC i del FPE (simultàniament) després. Un cop fusionat l'IFTN amb el FPE, amb la creació del FTN, Josep presidí la nova corporació entre el 31-1-1891 i el 16-1-1893 i Domènec entre el 29-1-1884 i el 28-11-1884, mentre que el fill d'aquest, Domènec Sert i Badia, presidí el FTN de 1922 a 1929.

Josep pertanyia també al CAMSB, que presidí entre 1880 i 1882, mentre que Domènec el presidiria entre aquesta data i 1885. Ambdós germans són socis fundadors de la UBCP, el 1876. Després del període aquí analitzat, Josep va ser vocal de la secció d'indústria de la CCNB.

Els germans Sert eren també socis de la SEBAP. Josep en va ser directiu el 1882; aquest any formà part d'una comissió de treball que analitzà el tractat França i la base 5ena. També va ser soci de la UFMB, entre 1879-82, i president de la secció d'indústria de l'AB per al curs 1879-80.

Ambdós germans varen tenir diferències amb el FPN, el maig de 1876, per l'afer dels vapors filipins. Domènec era directiu de la corporació i tant ell com Josep, disconformes amb la postura de la corporació, s'afegiren al nou FPE. Josep apareix fent gestions per a aquesta corporació en diverses ocasions: l'agost de 1876, pel tema del segell de vendes, i el juny de 1878, formant part d'una comissió que es traslladà a Madrid per donar suport al vot particular del diputat Florejachs als pressupostos generals de l'Estat. El mateix 1878, Josep passa a ser tresorer del FPE i un gran defensor de la fusió de les tres corporacions industrials existents aleshores a Barcelona, a diferència d'altres directius, més reticents. Aquestes diferències, junt amb altres relatives a la seva gestió com a tresorer de l'entitat, el durien a dimitir del càrrec, l'agost de 1878. En continuar les diferències amb el FPE, ambdós germans se'n separen, sembla que amb força duresa, l'agost de 1879; als mesos següents *Sert Hnos.* reclama uns diners que tenia anticipats a la corporació.

A partir d'aquí, els germans es vinculen plenament al recent creat IFTN, participant activament en els principals treballs duts a terme durant aquests anys en temes aranzelaris i acords comercials. Pel que fa a l'activitat de Josep, caldria esmentar la seva participació a la comissió que es traslladà a Madrid l'octubre de 1881, per gestionar la no aprovació de la base 5ena, i la seva participació en una altra comissió, el desembre de 1882, encarregada d'estudiar la viabilitat d'instal·lar una fàbrica de llanes a Madrid, amb la idea que si al centre

polític hi hagués indústria, la postura dels centres oficials en matèria aranzelària seria tota una altra. D'altra banda, a partir de 1879 va ser vocal de la direcció de la CCUDIL, passant el 1881 a vicepresident. A l'apartat que analitza la visió que tenien les corporacions econòmiques catalanes de la postura dels partits dinàstics en matèria aranzelària, hem pogut veure ja les converses de Sert i de Duran i Bas amb Cánovas, de cara a què el PLC es declarés proteccionista durant el debat parlamentari sobre el tractat de comerç amb França i l'èxit de les seves gestions.

Va ser vocal de la JCAV a partir de juny de 1879. El desembre de 1881, ell i Joan Casanova i Sallarés presenten un vot particular i el defensen a les sessions següents, amb el suport dels altres vocals proteccionistes. El març següent, ell i altres vocals catalans dimiteixen, en ser rebutjat el vot particular. Mentre va pertànyer a aquest organisme, Sert va mantenir un intens contacte amb les corporacions industrials catalanes, de cara a fixar les tàctiques d'actuació més apropiades en cada cas.

En un altre ordre de coses, al Sexenni va ser membre de l'agrupació de la indústria de la LOS. El 1879 és un dels directius del CCLBA, encarregat de formalitzar la candidatura conservadora, i el 1883, un dels fundadors del CCLB. A finals de 1885, seguí Romero Robledo en la seva escissió, segons Bastinos més per raons d'amistat i gratitud que per simpaties polítiques²⁰⁴. Va ser diputat per Barcelona, a les Corts de 1884-86. Com a diputat, va intervenir poc, centrant la seva actuació al tema del *modus vivendi* amb Gran Bretanya, ja en forma de presentació d'exposicions, ja com a signant d'esmenes o formant part de la comissió de treball dels parlamentaris catalans sobre aquest tema.

Va dedicar força esforços a bastir obres de caire assistencial. El 1875 va ser un dels fundadors de l'*Instituto Catalán de Artesanos y Obreros*, entitat catòlica de caire educatiu i assistencial. Va formar part de la Junta Directiva de la Casa de la Caritat de Barcelona entre 1879 i 1882, a la que féu diversos donatius. Presidí la Junta de la Casa de la Maternitat i Expòsits. Va fundar l'Institut del Desert de Sarrià, com a alberg per a obrers invàlids.

C) Bartomeu Godó i Pie.

De Bartomeu Godó i Pie²⁰⁵ (Igualada, 21-2-1839/Barcelona, 1894) hem vist als capítols anteriors la seva vinculació a les corporacions industrials i al projecte ferroviari Igualada-Martorell. Era fill de Ramon Godó i Llucià, fabricant d'indianes i alcalde d'Igualada, que el 1842 crearia l'establiment *La Fabril Igualadina*, i descendent d'un llinatge d'industrials, documentat des de principis del segle XVIII. Bartomeu es casà als anys seixanta amb la basca María Gloria de Eguía y Muruaga. Serà el fill primogènti, Ramon, qui durà la direcció de la fàbrica un cop mort el pare, adquirint el nom social de *Viuda e hijo de Ramón Godó*; la fàbrica esdevindria durant la Restauració el primer establiment d'Igualada, introduint una mecanització dels telers i la llum elèctrica. Per això, Bartomeu i el seu germà Carles es traslladaren a Barcelona, on aquest darrer va establir una indústria de tints. Després s'establiren a Bilbao, on varen obrir una casa comercial, que més tard eixamplarien a Oviedo. Arran de la guerra civil carlina, liquiden ambdues i retornen a Barcelona, on creen un nou establiment. Junt amb Pere Milà i Pi varen fundar *Godó Hnos. y Cía.*, dedicada a la fabricació de filats de jute. Donat el seu gran èxit, en crearen una altra de teixits del mateix gènere.

204. Veure BASTINOS: *Necrología ... Sert*, p.18.

205. Sobre ell, veure BISBAL I SENDRA, Maria Antònia; MIRET I SOLÉ, Maria Teresa: *Diccionari Biogràfic d'Igualadins*, 1986.

Va ser promotor del ferrocarril esmentat més amunt i directiu de la companyia creada, la CFEIM, entre 1882 i 1883. El projecte de construcció d'aquest ferrocarril, de fet, li seria una palanca per guanyar còmodament les eleccions de 1881, fent competència a la candidatura conservadora de Camacho, promotor de la línia rival Igualada-Sant Sadurní d'Anoia²⁰⁶. Va ser soci del FPE i de la UFMB, així com directiu de l'IFTN, el 1882.

Va ser diputat provincial per Igualada, entre febrer de 1870 i març de 1871, per Calaf, entre aquesta data i el febrer de 1873 i entre febrer de 1874 i gener de 1875, i novament per Igualada, entre març de 1877 i setembre de 1878. El febrer de 1879 va ser nomenat diputat provincial suplent per Igualada, però no va arribar a prendre possessió del càrrec. Va ser tinent d'alcalde de Barcelona. Un cop dissolta la Diputació Provincial pel cop d'estat de Pavía, va ser membre de la comissió internina nomenada per dur la gestió municipal, dimitint d'aquest càrrec després del cop d'estat de Martínez Campos.

Inicialment figurà a la UL, passant després al PC i, amb la fusió de 1880, al liberal. El 1872 va ser membre de la LN. Va ser vocal del CPF, creat el 1881, i del CLDPB, el 1882. El 1881 i junt amb el seu germà Carles, fundà el periòdic *La Vanguardia*, com a òrgan de premsa liberal. Posteriorment se situarien al sector del partit d'oposició a Rius i Taulet.

Va ser diputat a Corts per Igualada a les Corts de 1881-84 i 1886-90 (pren possessió del càrrec el 1887), mostrant-se poc actiu en els treballs parlamentaris al període estudiat.

El seu germà Carles va ser diputat entre 1893 i 1895. El 1896 seria diputat electe, sense arribar a prendre possessió del càrrec. El seu oncle Joan Godó i Llucià va ser regidor i tinent d'alcalde d'Igualada entre 1887 i 1890.

D) Antoni Sedó i Pàmies.

D'Antoni Sedó i Pàmies²⁰⁷ (Reus, 12-9-1842/Barcelona, 23-4-1902) hem vist als capítols anteriors la seva intervenció al Congrés, en nom d'IIC i FPN, tot oposant-se a l'alteració de l'*status quo* aranzelari i polemitzant amb Bosch i Labrús, així com el seu nomenament de senador vitalici. Sedó era fill d'industrials. El 1864 es casà amb Victòria Guichard. El 1874 es llicencià en Dret Civil i Canònic a la Universitat de Granada.

Entre 1858 i 1860 treballà a cases de comerç de Reus, Tarragona i Barcelona. El 1861 retornà a Reus, per ajudar el seu germà Esteve a muntar una fàbrica, que va haver de tancar l'any següent. El 1863 passà a ser director de la sucursal a Reus per a la província de Tarragona del *Banco Hipotecario Español General de Crédito*. El mateix any passà a ser director de les sucursals a Reus, també per a la província de Tarragona, de *La España* i de la casa madrilenya *Pinette Hermanos y Cía*. El 1864 inicià l'explotació de mines de manganès i de ferro i una almadrava a Salou. El 1867 es traslladà a Madrid, on crea *Sedó y Bañolas*, casa que comerciava amb llanes, pells, begudes alcohòliques i guants de pell fabricats pel seu sogre.

El 1879 passà a ser gerent de la fàbrica d'Esparreguera J. *Puig y Cía.*, popularment anomenada *El Cairat*, propietat de Josep Puig i Llagostera (personatge que veurem tot seguit). Sota la seva direcció, passaria a ser A. *Sedó y Cía.*, fundant-hi la colònia Sedó i

---

206. Sobre el ferrocarril i les eleccions de 1881 a Igualada, veure RANZATO: "El caciquisme ...", p.18.

207. Sobre ell, veure BASTINOS: *Españoles ...*; ANGUERA, Pere: *Siluetes vuitcentistes. 20 impulsors del Reus del segle XIX, 1982*; CABANA: *Fàbriques ...*

creant-hi la primera central hidroelèctrica de Catalunya. També dirigí el BHE, de Barcelona. Invertí a la societat de Fabra i Puig. Era copropietari de la Caixa Vilumara.

En època isabelina, va ser un dels fundadors de la publicació *Imparcial Reusense*. Durant el Sexenni, treballà per la Restauració dels Borbons. El 1869 va ser detingut per conspiració contra el Govern. El 1873, trobant-se a Granada, sap que hi ha una ordre d'empresonament contra ell i s'exilia. El 1874 va a Barcelona, on és novament detingut i després posat en llibertat per manca de proves. Aconseguida la Restauració, és nomenat diputat provincial per Madrid, el mateix 1875.

Va ser diputat per Sant Feliu de Llobregat a les Corts de 1876-79, 1879-81 i 1884-86, per Terrassa, a les de 1891-93, i senador vitalici, a partir de juny de 1896. Al període analitzat es mostrà molt actiu com a diputat, centrant la seva atenció en temes aranzelaris i fiscals, així com en altres d'interès local. Caldria destacar els seus treballs de 1877 en el debat sobre pressupostos generals de l'estat, en el que desenvolupa una gran activitat, en línia amb els desitjos de l'IIC i del FPN de no alterar l'*status quo* aranzelari i polemitzant al respecte amb Bosch i Labrús. El mateix any dedica també els seus esforços a tramitar la concessió d'un ferrocarril directe Barcelona-Madrid (precedent de la línia impulsada per Gumà més tard), sense èxit. Cal esmentar també les seves negociacions amb el Govern —especialment amb Romero Robledo— i amb els membres de la comissió del Congrés encarregada del *modus vivendi* amb Gran Bretanya, prèvies al debat parlamentari, que tingueren com a resultat la separació en dues parts del dictamen: una primera atorgant a Gran Bretanya el tracte de nació més afavorida, i una segona (que quedà aturada) autoritzant el Govern espanyol per seguir les negociacions fins aconseguir un tractat definitiu; aquesta tàctica és la que es trobà a l'origen de la ruptura de les posteriors negociacions amb Gran Bretanya durant la resta de període conservador. D'altra banda, el 1881 i en el context de la *febre d'or*, aconseguí que el diputat Ferratges impulsés una proposició de llei (que no reeixí, no obstant) per a la creació d'un ferrocarril entre la colònia Sedó i les línies de Barcelona a Saragossa i de Barcelona a Tarragona.

Políticament conservador, el 1883 va ser un dels fundadors del CCLB. El 1885, igual que Sert, seguí Romero Robledo en la seva dissidència, atesa l'amistat personal que l'unia amb el polític conservador. Seria un dels caps a Catalunya d'aquest sector i el 1886 fundaria un *Círculo Liberal-Conservador Proteccionista* a Barcelona, que feia especial esment en la defensa del proteccionisme.

El 1869 va escriure *La bancarrota española detrás del último empréstito*, on criticava la política econòmica del nou ministre d'Hisenda, Figuerola. El 1871 ampliaria aquest treball amb *La profecía cumplida*²⁰⁸. El 1869 fundà a Madrid la publicació *La bandera proteccionista*.

A la Restauració, va ser membre del FPN, corporació per a la que va fer diverses gestions a Madrid, especialment als anys 1877 i 1878, tals com presentar exposicions o formar part de comissions. Participà a la iniciativa de Manuel María Santa Ana, de regal de noces al rei de la indústria nacional. Va tenir també alguna relació amb l'ANCB i el FPE. L'agost de 1877, a iniciativa seva, se celebrà a Reus una reunió d'exportadors de vins, en la que s'acordà demanar al Govern que tramités la rebaixa dels drets aranzelaris britànics; el novembre presentà aquesta petició al ministre d'Hisenda, amb més de 1.000 signatures.

208. SEDÓ PAMIES, Antonio: *La bancarrota española detrás del último empréstito*. Publicado en la GACETA del día 29 de octubre de 1868, 1868; *Profecía cumplida o continuación del folleto titulado la bancarrota española detrás del último empréstito*, 1871.

E) Eduard Reig i Carreras.

Eduard Reig i Carreras (1842/28-11-1880) també ens ha anat apareixent anteriorment, per la seva gran vinculació a les corporacions industrials. A més d'industrial, era advocat. Tenia una fàbrica a Gràcia de teixits de seda i mocadors. D'altra banda, va tenir participació a la *Compañía General de Crédito Mútuo*, com a mínim el 1870.

El 1870 va ser regidor de l'Ajuntament de Barcelona. Inicià la seva carrera parlamentària essent diputat per Manresa a les segones Corts de 1872. Va ser també diputat provincial per Capellades, entre febrer de 1874 i gener de 1875. De procedència progressista, va situar-se al Sexenni al PC i, després de la fusió de 1880, al PLF. Tenia relació amb Sagasta. El 1877 va ser vocal del Comitè del PC del Districte segon de Barcelona i el 1878 del CCPB. Va ser novament diputat per Manresa a les Corts de 1876-79 i de 1879-81. Com a diputat, s'interessà sobretot pels temes econòmics i alguns de locals.

Va ser soci del FPN, del que en va ser directiu i vicepresident alguns anys, del FPE, de l'IFTN, del que en va ser vicepresident, de la UFMB, que presidí el 1879, de la UBCP, de la que en va ser soci fundador el 1876, i de la SEBAP. Després de les seves eleccions com a diputat de 1876 i 1879, oferí en persona a la directiva del FPN els seus serveis de diputat proteccionista. L'abril de 1876, va ser un dels directius del FPN que es mostrà partidari de demanar públicament que Barcelona fos el punt de sortida de la línia de vapors filipins. Va gestionar diversos afers per a les corporacions industrials: el novembre de 1876, junt amb Joaquim Maria Paz, Camil Fabra i Pau Turull, fa gestions per a l'IIC i FPN a Madrid en el tema del segell de vendes; l'abril de 1877 l'IIC li encarrega que gestioni el nomenament de vocals catalans a la JCAV; el març de 1878, ell i altres directius del FPN es traslladen a Madrid per gestionar el tema de la crisi industrial, entrevistant-se amb el ministre d'Hisenda i amb els diputats catalans; el juny de 1878, junt amb Antoni Sedó i Francesc López Fabra, fa gestions per al FPN a Madrid per impedir l'aprovació d'algunes innovacions introduïdes al pressupost de Puerto-Rico en les farines, entre altres moltes gestions. Com a soci de la SEBAP, el 1878 va formar part de la comissió que elaborà el dictamen de la corporació per a la informació aranzelària. Va tenir també alguna relació amb l'ANCB²⁰⁹. Va ser comissari d'agricultura, indústria i comerç de Barcelona entre desembre de 1874 i la seva mort, el novembre de 1880.

F) Josep Puig i Llagostera.

Josep Puig i Llagostera²¹⁰ (Vilafranca del Penedès, 1835/Barcelona, 3-12-1879) era fill de Miquel Puig, un industrial de filats que el 1848 fundà la fàbrica *La Esparraguera*. Va ingressar al Col·legi dels Escolapis de Barcelona, on va romandre tres anys, però d'on va ser expulsat pel seu caràcter indisciplinat. Als successius estudis que el dedicà el seu pare, va escapar-se algun cop, anant a treballar de peó a empreses ferroviàries. El 1854 es traslladà a Madrid, on es matriculà a la carrera d'enginyer industrial, que aprovà dos anys més tard. Ingressà al cos auxiliar d'obres públiques, traslladant-se a Granada. Retornà a Madrid, on executà altres treballs dins del mateix sector. Va aconseguir l'excedència del cos i es traslladà a Catalunya. Molt afeccionat als ferrocarrils, s'oferí a diverses empreses, sense cobrar. En destaca l'elaboració d'uns plànols d'un tram del projecte de ferrocarril entre Barcelona i Girona de la

---

209. Sobre els seus plantejaments ideològics, veure ROCA GARCÍA: *Escritores proteccionistas ...*, p.895-901.

210. Sobre ell, veure SEGOVIA: *Figuras ...*; BASTINOS: *Españoles ...*; IZARD: *Manufactureros ...*, apèndix 2n; CABANA: *Fàbriques ...*

casa Bergu , aix  com el Canal de Tamarit. Un altre tret del seu car cter, fou la voluntat de regenerar delinqüents, tot oferint-los llocs de treball; anys més tard, un d'ells l'apunyalaria greument.

Va ser corresponsal de l'empresa familiar a Londres. En morir el seu pare, el 1863, es feu càrrec de la fàbrica d'Esparreguera, renovant la maquinària. Segons Cabana: *la presa del Cairat, en el riu Llobregat, i el canal que aprofita l'aigua per portar-la fins a la fàbrica d'Esparreguera, és una de les obres civils més importants que ha fet la indústria catalana del segle XIX*²¹¹.

Segons Miquel Izard, va ser soci del FPN des de 1869. Va fer actius treballs contra la reforma aranzelària de Figuerola. El 1870 es proposà crear uns *C rculos del País Productor Independiente* arreu d'Espanya i va voler reconvertir els inoperants FPN creats a altres ciutats espanyoles en aquestes entitats, amb l'oposició del FPN. Fundà, en aquest sentit, un *Círculo del País* a Barcelona, que presidí, i intent  fundar-ne un altre a Madrid. El 1872 va ser membre de la LN²¹².

A la Restauració, apareix també com a soci del FPN i va fer algunes gestions per a les corporacions industrials i per a l'ANCB. L'abril 1878 participà a un cycle de conferències a l'ALC amb el títol "Las crisis, sus causas, sus efectos y medios de evitarlas"²¹³.

El 1868 escriv  el fullet *Cortar por lo sano. A los verdaderos amantes de la patria y el Orden*. El 1869 i en el context de l'oposició dels industrials catalans a la reforma Figuerola, llança la idea de creació d'un partit nacional, en el que no s'admetria cap persona que hagués cobrat sou de l'Estat o que hagués estat un membre actiu i important dels partits polítics existents. Va ser diputat constituent per Vic, a les Corts de 1869-71. Ja escollit diputat per Vic el 1870, adreça un manifest als electors, en el que es reclamava republicà, però sense partit, i insistia en les seves tesis de defensa dels interessos del país: *No milito, pues, en las filas de ningún partido; no tengo encadenada mi libre voluntad a ninguna disciplina; mi partido es el país, mi ley sus intereses, mi jefe su conciencia sola, mi juez la conciencia pública*²¹⁴.

Si al Sexenni no tingué una adscripció política gaire definida, a la Restauració esdevingué un conservador decidit. Va ser diputat per Vilafranca del Penedès a les Corts de 1876-78 i a les de 1879-81 (recordem que mor el 1879). No es mostrà gaire actiu com a diputat. Cal destacar, com a exemple del seu car cter, la seva proposició de llei establint una nova penalitat per al delictes de conspiració, en la que es demanava que a qui es demostrés que havia participat en una conspiració se l'afusell s immediatament; en la seva defensa diu: *Señores Diputados, grande es sin duda mi turbaci n y apocamiento al levantarme a sostener una proposición de ley que tan enemiga parece de toda conspiración, en una Cámara en que se sientan tan ilustres conspiradores*²¹⁵; en la votació va obtenir 136 vots en contra i el seu únic vot a favor.

211. CABANA: *F bricas ...*, vol. 2, p.278.

212. Veure IZARD: *Manufactureros ...*, p.255-256.

213. Sobre els seus plantejaments ideològics, veure ROCA GARCÍA: *Escritores proteccionistas ...*, p.851.

214. *Los Diputados pintados ...*, tom 2, p.375; manifest datat el 10-2-1870.

215. DSC, legislatura de 1876-77 [DSC: 1876], 15-11-1876, ap.8  al núm. 123 i 6-12-1876, núm 140, p.3840.

G) Altres parlamentaris.

Josep Bosch i Carbonell (Gràcia, 4-7-1843/Madrid, 4-8-1895) era fill de Josep Bosch, comerciant, i de Rosa Carbonell, ambdós de Barcelona. Va ser industrial cotoner, copropietari de la companyia *R. Bosch y Cía*. Tenia inversions en bitllets hipotecaris de l'illa de Cuba i en Deute de l'Estat. Va ser diputat liberal per Tortosa, a les Corts de 1881-84, i senador per Tarragona, a les de 1891-93 i 1893-95. Com a diputat, va ser poc actiu. L'octubre de 1881 participa en la creació de la DC, essent secretari per Tarragona. El seu germà Rafael va ser diputat per Areceivo (Puerto-Rico) entre 1887 i 1890.

De **Joaquim Planas i Borrell**²¹⁶ hem vist al capítol dedicat a les corporacions econòmiques la seva elecció de 1881 a Terrassa, enfrontant-se a un candidat que comptava amb el suport de les corporacions industrials. Era fabricant de panys de Sabadell i advocat. Va ser diputat liberal per Terrassa, a les Corts de 1881-84, interessant-se sobretot pels temes aranzelaris i ferroviaris. Tot i donar les corporacions suport al seu contrincant, varen mantenir una bona relació amb ell, especialment en la campanya de les primeres matèries (1883). El 1907 s'incorporà a la Solidaritat Catalana.

5.2.3.4. Industrials d'altres sectors.

A) Manel Henrich i Girona.

Manel Henrich i Girona²¹⁷ (Barcelona, 1852/Caldes de Montbui, 1925) era fill de Pau Henrich i d'Esperança Girona, germana dels importants financers. Va estudiar enginyeria a Madrid.

Professionalment, destacà com a impressor. De retorn a Barcelona, després de fer els seus estudis a Madrid, treballà a la impremta *Ramírez y Cía*, de la que més endavant en seria soci i gerent. A mitjan anys setanta, Narcís Ramírez deixà la direcció del seu establiment en mans de Manel Henrich i de Josep Baró. El 1886, com a director de *Sucesores de N. Ramírez* construï un nou edifici a Gràcia, mantenint l'antic local al carrer Escudellers. El 1889 la societat passà a anomenar-se *M. Henrich y Compañía, Sucesoros de N. Ramírez y Compañía*. El mateix any passà a ocupar-se de la impressió del diari barceloní *La Publicidad*, per al qual importà i posà en marxa la primera rotativa. Henrich hi aniria afegint altres modernes instal·lacions, com un taller de fotogravat i d'heliografia. El 1922 creà i presidí *Artes Gráficas S.A.*, com a successora d'*Henrich y Compañía*. El 1881 era propietari del diari *La Crónica de Cataluña*. D'altra banda, va ser directiu de MFC i director de la CEFE (1883).

Va participar al congrés internacional literari de 1893. Edità el seu discurs, pronunciat a la sessió inaugural. Hi ha també una versió francesa, del mateix any. El 1912 va ser un dels fundadors i el primer president de *Federación Nacional de las Artes del Libro*. Presidí del CL el 1871.

Va ser diputat provincial pel districte setè de Barcelona, entre desembre de 1878 i setembre de 1880, pel districte 3 Afores-Granollers, entre setembre de 1888 i setembre de 1892. Va ser també regidor, tinent d'alcalde i alcalde de Barcelona (1-4-1893/1-1-1894) i vicepresident de la Diputació Provincial.

---

216. Sobre ell, veure MIR: *Lleida ...*; RANZATO: *La aventura ...*

217. Sobre ell, veure CABANA: *Fàbriques ...*

Va ser un únic cop diputat a Corts, concretament a les de 1881-84 i representant el districte de Figueres. A diferència dels seus oncles, els germans Girona, ell va ser liberal. Com a diputat, va ser poc actiu. El febrer de 1881, ell i altres liberals catalans es desplaçaren a Madrid, per conferenciar amb el nou ministre d'Hisenda, Camacho, per plantejar-li l'alarma causada a Catalunya per les gestions dels lliurecanvistes, que demanaven l'aplicació immediata del lliurecanvi.

B) Josep Garcia Oliver.

Josep Garcia Oliver²¹⁸ (Mataró, 1-9-1834/27-9-1883) participà en diverses activitats industrials. El seu pare morí essent ell encara molt jove i l'oncle matern es va fer càrrec de la família. Aviat col·laborà a la premsa local amb articles de tema econòmic. Entre 1854 i 1868 viatjà per Anglaterra i França, tot fent-hi estades llargues per aprendre les innovacions tecnològiques. Del seu pas per Gran Bretanya, en va treure també una inclinació cap les activitats assistencials i culturals de caire social.

S'inicià a l'activitat industrial de la mà de l'oncle que, en ser solter i sense fills, li atorgà aviat responsabilitats a les seves empreses. Així, als anys seixanta passà a ser gerent d'una fàbrica de paper, de la que l'oncle n'era copropietari. El 1876 ambdós creen la fàbrica de lones i teixits *Oliver y Cía*. El 1880 n'obren una altra de productes químics, amb igual nom. En morir l'oncle, el 1881, heretà la seva part a les empreses esmentades, a la que caldria afegir-ne una altra de teixits i lones, de la que també n'era copropietari.

Va tenir també una certa participació a les finances locals. Seria un dels fundadors de la Caixa d'Estalvis de Mataró, el 1863, concebuda com a prestació social. A l'acte d'inauguració pronunciaria un discurs amb el títol *Importancia de las instituciones de previsión*, que seria editat com a fullet. També va ser president honorari, sense gaire participació, però, del Banc de Mataró, creat arran de la *febre d'or* i que no duraria gaire temps.

Amb la revolució de 1868, s'inicià a la vida política, tot encapçalant la coalició de partits monàrquics liberals a Mataró. El 1868 és regidor de l'Ajuntament, el 1869 alcalde segon (per designació) i entre 1870 i 1872, alcalde. El 1874 seria novament alcalde, per decret, després del cop d'estat de Pavía. Durant el Sexenni, escriví dos fullets de polèmica política local: *Carta dirigida al M.I. Ayuntamiento de Mataró* (1870) i *Al pueblo mataronés* (1872). El 1872 fundà el periòdic *La voz de Iluro* i el *Círculo Liberal Mataronés*.

A la Restauració, va ser regidor el 1877, encarregant-se de la instrucció pública municipal. El 1878 fundà el periòdic *El clamor de la Marina*. Durant aquests anys, escriuria alguns altres fullets, en la mateixa línia que els anteriors: *No hay plazo que no se cumpla* (1877), *Contestación a una hoja publicada por el concejal D. Jaime Recorder* (1878) i *Excelentísimo Señor* (1879). Col·laborà també en algunes publicacions locals: *Revista Mataronesa*, *Crónica Mataronesa* i *El Mataronés*.

Va ser diputat a Corts per Mataró entre 1882 i 1883. La seva elecció es va fer en segona volta, per incapacitació de Taulina, el diputat anteriorment electe. Després de la seva elecció, participà en un acte polític amb els seus electors, en el que pronuncià un discurs, després imprès com a fullet²¹⁹. Ocupà l'escó fins a la seva mort, l'any següent, essent un diputat poc

218. Sobre ell, veure COSTA, Francesc: *Josep García Oliver. Una vida, una ciutat*, 1984.

219. Veure GARCÍA OLIVER, José: *Discurso pronunciado por el Diputado a Cortes D. ... en el banquete con que sus electores le obsequiaron el día seis de Enero de 1882*, (1882).

actiu. Ja hem vist als capítols anteriors com el seu estat de salut l'impedí de traslladar-se a Madrid per oposar-se al tractat de comerç amb França; sí que hi anà, en canvi, amb motiu de la base 5ena, mostrant-se favorable a la transacció de Pere Antoni Torres.

El 1854 va ser un dels fundadors de la *Sociedad de Amigos de la Instrucción de Mataró*, després Ateneu Mataronès, del que en seria secretari i posteriorment president, i el 1866 de la biblioteca popular, de la que en seria secretari. Va escriure algunes poesies i realitzà també algunes traduccions.

C) Josep Florejachs i de Berart.

Josep Florejachs i de Berart (1808-1-1880) presidí la societat *La Unión Minera*, explotadora dels carbons de Calaf, com a mínim entre 1877 i 1880. Va ser diputat per Girona, a les Corts de 1865-66 i per Olot, a les de 1876-79 i 1879-1881 (recordem que mor el 1880). Conservador.

En aquests primers anys de la Restauració, es mostrà molt actiu com a diputat, interessant-se sobretot pels temes fiscals i aranzelaris, ja sigui en forma d'intervencions o de comissions, destacant potser els seus vots particulars als pressupostos generals de l'Estat. Va fer diversos treballs parlamentaris per encàrrec de l'IACSI, com els relatius al projecte de nou impost del *cuartillo por ciento* i a l'avenç de la fil·loxera als Pirineus francesos. El 1878 va presentar una esmena als pressupostos, demanant incloure la TBF i el FMSJA en els beneficis de la llei de 1876 d'avançament reintegrable, en sintonia amb els desitjos d'ambdues companyies. Pels seus treballs parlamentaris, el FPE el va fer soci de mèrit l'estiu de 1878.

Participà en la constitució de la DC de 1879, formant part de les comissions que havien d'estudiar el tema dels suros i dels cadastres (*amillaramientos*) i presidint els diputats per Girona. Presidí la comissió permanent de parlamentaris de Girona, interessada en el tema dels taps de suro i en la realització de noves carreteres provincials. Gestionà davant dels ministres d'Hisenda i d'Estat que demanessin al Govern alemany que no gravés l'entrada dels taps de suro.

5.2.3.5. Comerciants.

A) Els Cañellas.

Rafael Cañellas i Gallisà (Valls, 2-12-1816/Tarragona, 27-1-1887) era fill de Joan Cañellas, comerciant, i de Catalina Gallisà, ambdós de Valls. Es casà amb Àngelà Tomàs, també de Valls. Va ser navilier, comerciant a gran escala i propietari. El febrer de 1871 crea *Cañellas Hnos. y Cía.*, dedicada la fabricació, embotellament i comerç de vins i esperits. Era també importador de fustes i tenia moltes propietats a Tarragona. Va ser membre del Tribunal de Comerç de Tarragona i vicepresident de les juntes de Comerç i d'Estadística de la mateixa. A finals de 1875 apareix com el vintè principal contribuent per territorial a Tarragona.

Va ser diputat provincial per Tarragona, entre novembre de 1855 i agost de 1856 i entre gener de 1864 i octubre de 1866, regidor de l'Ajuntament de Tarragona el 1854, 1857 i 1863 i alcalde, el 1869. Com a mínim el 1874, és president del Centre Liberal de Tarragona. A la Restauració, va ser un dels caps del PC, primer, PLF i PL, després, a la província de

Tarragona. Va ser senador per aquesta demarcació a les Corts de 1879-81 i de 1881-84. El 1886 va rebre un nomenament de senador vitalici, però no va arribar a prendre possessió del càrrec. Com a senador, es mostrà molt poc actiu.

Joan Cañellas i Tomàs (Tarragona, 31-10-1849/ ?) és fill de l'anterior. Continuà amb els negocis vitivinícoles de la família, a més de ser advocat. Tenia interessos a les províncies de Tarragona i de Madrid. Va ser soci fundador de la UBCP, el 1876.

Va ser regidor de l'Ajuntament de Tarragona, diputat provincial i vicepresident de la comissió provincial de Tarragona. Igual que el seu pare, va ser constitucional i després liberal. Va tenir una llarga carrera parlamentària, essent diputat per El Vendrell (1881-84 i 1886-90), per Tarragona (1893-95, 1896-97, 1898-99, 1900-01 i 1901-03) i senador per Tarragona (1904-05 i 1905-07). Al període estudiat, no va ser un diputat gaire actiu. Cal esmentar el suport que va donar a Pere Antoni Torres en el polèmic afer de la base 5ena.

El 1904, German Adell i Borrell, diputat provincial de Tarragona, va demanar, sense èxit, que es declarés Cañellas incapacitat per exercir el càrrec de senador, per tenir problemes amb els seus creditors de Barcelona des de 1896, que varen fer que el 1899 el Tribunal Suprem intervingués una part dels seus béns.

B) Joan Fabra i Floreta.

De Joan Fabra i Floreta²²⁰ (Puigcerdà 1817 o 1827, segons les fonts/ ?) hem vist sobretot als capítols precedents la seva vinculació a l'associacionisme econòmic madrileny i la seva inclinació cap postures més lliurecanvistes que el gruix de parlamentaris catalans. Fabra era comerciant. Formà part de la *Junta de Fomento de la Exposición Nacional de 1873*. Presidí el CUMM, com a mínim entre 1875 i 1877. Va ser president fundador del CUMB, el 1878, i secretari de la comissió de Madrid de la SEGAP. Va intervenir al Congrés Econòmic Nacional de Barcelona de 1888, en representació del *Centro de Instrucción Comercial de Madrid*, entitat que presidí com a mínim el 1892.

Fabra va adoptar una postura si no obertament lliurecanvista, sí força inclinada a solucions properes a aquesta escola i, en tot cas, força allunyades de les defensades pel gruix dels diputats catalans, fet que li mereixerà no poques crítiques des de les corporacions econòmiques catalanes. Així, per exemple, el març de 1875, en la seva condició de president del CUMM, signa una exposició a favor dels tractats de comerç i de la base 5ena, essent criticat pel *Fomento de la Producción Nacional*²²¹. El maig de 1876, durant el debat al Congrés sobre el conveni amb Bèlgica d'aquest any, reivindica els efectes beneficiosos de l'aranzel de 1869, mentre que el 1877 es mostra favorable del tractat de comerç amb França d'aquest any; el març de 1878, en ple debat sobre l'esmentat tractat amb França, fa unes declaracions al Congrés en nom dels interessos del comerç i oposant-se a les demandes dels industrials catalans, als que titlla de monopolistes, fet que el *Fomento de la Producción Española* considerarà com a suficient com per què fos preferible que no representés mai més cap districte català al Congrés²²². En aquest debat, Fabra defineix quins són els seus plantejaments en aquesta qüestió, en resposta a Bosch i Labrús: *Debo decir al Sr. Bosch y Labrús que no soy librecambista, que no soy más que un hombre práctico a quien la experiencia ha enseñado que el desarrollo de nuestra industria ha coincidido siempre con las*

220. Sobre ell, veure PLA CARGOL: *Biografías de gerundenses ...*

221. *Fomento de la Producción Nacional*, núm. 244, 13-3-1875, p.188.

222. *Fomento de la Producción Española*; núm. 87, 9-3-1878, p.144

*reformas arancelarias*²²³. L'anterior cita seria reproduïda en diverses ocasions per part dels lliurecanvistes, en un intent de mostrar les fisures internes dins del grup de diputats catalans²²⁴.

El juny de 1881, s'adhereix a la manifestació proteccionista de Girona, per on es presentava candidat a les eleccions, fet denunciat pel *Fomento de la Producción Española*, que demana clarament als electors que no el votin²²⁵. L'octubre i novembre de 1881, s'oposa a la constitució de la DC i proposa la creació de comissions provincials de diputats, alhora que s'oposa a la declaració de proteccionisme que fa aquesta agrupació de diputats. D'altra banda, li tocava ser vicepresident de la DC, però els diputats no el voten, donats els seus antecedents lliurecanvistes. El 1883 va ser membre de la comissió del Congrés encarregada del tema de les primeres matèries, mostrant-se a favor del projecte.

Va ser diputat per Girona a les Corts de 1865-66. Al Sexenni, figurà a la coalició de partits monàrquics liberals, essent diputat per Puigcerdà a les Corts de 1871-72 i de 1872-2a. A la Restauració, va ser novament diputat per Puigcerdà a les Corts de 1876-79, i per Girona, a les de 1881-84 i de 1886-90. El 1893 va ser novament diputat electe per Girona, però sense arribar a prendre possessió del càrrec. Al període analitzat, com a diputat s'interessà sobretot pels temes econòmics. Va ser constitucional primer i liberal després. Va ser també regidor de l'Ajuntament de Madrid, governador civil d'Osca el 1889, i vocal de la JCA entre 1869 i 1875.

C) Marià Pons i Espinós.

Marià Pons i Espinós²²⁶ (Reus, 4-9-1823/25-1-1886) era fill de Francesc Pons i Aujé i de Teresa Espinós i Borràs. Era el petit de tretze germans. El seu pare l'envià el 1833 a Puerto-Rico, per evitar que es barregés en insurreccions, igual que dos germans que ja es trobaven exiliats. A Puerto-Rico, s'establí amb un oncle a Areceivo, on aquest exercia de jutge de primera instància. El març de 1843 retornà a Reus, malalt. Com recordarem, era oncle de Frederic Pons i Montells, que hem vist anteriorment. El juny de 1879 se li atorgà la *Gran Cruz de Isabel la Católica*; hi renuncià per poder exercir el càrrec de diputat.

El 1859 acompanyà Prim, amb qui tenia amistat personal, en la campanya del Marroc, com a oficial del seu estat major. Després d'aquesta campanya, viatjà pel seu compte al Marroc, establint a Tetuan la casa de comerç *La catalana*. De retorn a Reus, fundà diversos negocis, ja als anys seixanta: *La Industrial Harinera*, que dirigiria el 1868, i el *Banco de Reus*, del que en fou accionista fundador el 1863. Col·laborà a *El Reusense* i dirigí el *Diario de Reus*.

El 1843 participà a aldarulls a Reus. En aquests primers anys, es trobava influenciat pels treballs del liberal demòcrata Roque Barcia. El 1854 és un dels fundadors del periòdic democràtic *El liberal reusense*. Al Bienni Progressista, seguí els plantejaments d'Espartero primer i d'O'Donell després. El 1856 publica el periòdic *El deseo del pueblo*. En caure O'Donell, escriví el fullet *Varios apuntes sobre el pasado, el presente y el porvenir de la democracia española*. Milità al PPR i presidí l'Ateneu Liberal de Reus. El 1868 ha de fugir d'aquesta ciutat per la seva col·laboració en els moviments insurreccionals de Prim. Hi

---

223. DSC, leg. de 1878-79 [DSC: 1878], 2-3-1878, núm. 12, p.233.

224. Veure *Cataluña y la cuestión arancelaria, artículos publicados por EL SIGLO por un ex-ministro de Hacienda y un prólogo de Don Gabriel Rodríguez*, 1881, p.86.

225. *Fomento de la Producción Española*, núm. 257, 11-6-1881, p.310.

226. Sobre ell, veure SEGOVIA: *Figuras ...*; ANGUERA: *Siluetes vuitentistes ...*

retorna després de la revolució de setembre. Entre 1868 i 1869 edita *El crepúsculo* i després *El canta claro*, de caire satíric, per polemitzar amb la premsa republicana local. També editaria *El Clamor del pueblo*.

El desembre de 1869 es presenta candidat monàrquic a Corts constituents per Reus, essent derrotat pel candidat republicà. El març de 1871 es presenta per El Vendrell, essent derrotat per la candidatura carlina. Encara l'abril de 1872, es torna a presentar candidat per Reus, essent també derrotat pels republicans. En carta a Balaguer de 1873, explica que havia estat republicà unitari durant molts anys, però que els darrers anys de desgovern han apaivagat els seus plantejaments; reprén una cita seva, publicada a la premsa el novembre de 1868, en la que deia: *En cuanto a nosotros, antes que votar en pro de la República federal, preferimos proclamar la independencia de Cataluña*²²⁷. Amb el cop d'estat de Pavía de gener de 1874, va ser nomenat alcalde de Reus i comandant de la milícia. Se situà al PC.

Després del cop d'estat de Martínez Campos, se'l confirmà en el càrrec d'alcalde. Més endavant passaria a ser un dels caps provincials del PLC. A les Corts de 1876-79 surt diputat per Reus, encara com a independent. El 1878 serà governador civil de Múrcia. Entre 1879 i 1881 serà diputat per Tarragona; cal tenir present que en aquestes segones eleccions de la Restauració, el districte de Reus s'havia englobat ja dins del de Tarragona. A les eleccions de 1881, és derrotat pel liberal Gay. Va ser novament diputat per Tarragona a les Corts de 1884-86. El 1885 va ser governador civil de Múrcia i de Granada.

Al període analitzat, s'interessà com a diputat per alguns temes locals i de política municipal i provincial. El març de 1878, formà part de la comissió permanent de parlamentaris catalans, creada amb motiu de la crisi industrial de Catalunya, i el febrer de 1885 de la creada amb motiu del *modus vivendi* amb Gran Bretanya.

A principis dels anys cinquanta, presidí el *Monte-Pío de la clase obrera de Reus*. El 1862 llogà l'edifici de l'Hospital Vell al Centre de Lectura de Reus. Col·laborà a *El Eco del Centro de Lectura*.

D) Eduard Gasset i Matheu.

Eduard Gasset i Matheu (? / Barcelona, 1893) era comerciant i propietari. Va ser director de la SCD. Va ser diputat per Valls (1859-63), per Tarragona (1863-64 i 1865-66) i per Gandesa (1876-79). En aquestes darreres Corts, es mostrà poc actiu; el març de 1878 formà part d'una comissió de parlamentaris catalans, en representació dels de Tarragona, per analitzar les demandes dels naviliers. Votava amb els conservadors.

Va ser també governador civil de Lleida, el 1865. El seu germà Jaume va ser membre de l'agrupació del comerç de la LOS.

5.2.4. Propietaris agraris i immobiliaris.

Dins d'aquest grup, es pot fer una divisió entre dos sectors: els membres de la noblesa antiga terratinent catalana, que presenta unes característiques molt pròpies i definides, i els dels altres propietaris, amb personatges de molt diverses procedències i situacions.

227. BMVB, Epistolari Víctor Balaguer, part inèdita, carta de Marià Pons a Víctor Balaguer, datada a Reus, 17-2-1873.

5.2.4.1. Noblesa antiga terratinent catalana.

Ja hem vist a l'apartat dedicat als deu personatges clau, els significatius casos dels marquesos de Monistrol i de Ciutadilla. Altres membres d'aquest grup serien els Despujol (el marquès de Palmerola i el seu germà Josep Maria, alhora germans del comte de Casp, que veurem a l'apartat dels militars), els altres Escrivà de Romaní (el comte de Casal i el marquès d'Aguilar, germà i fill, respectivament, del marquès de Monistrol), el comte de Peralada, representant d'una de les cases nobiliàries catalanes més antigues, i el baró de les Quatre-Torres. Aquest és un sector que té una presència més clara al Senat que no pas al Congrés, destacant algunes senadories permanents.

A) Els Despujol.

Veurem el comte de Casp a l'apartat dedicat als militars.

El **marquès de Palmerola** (Ignasi Maria Despujol i Dusay; Barcelona, 29-6-1827/1-1-1882) era fill de Josep Despujol i Ferrer de Sant Jordi, quart marquès de Palmerola i quart comte de Fonollar, i de Mariona Dusay. Els seu pare havia estat carlí, ocupant el càrrec de vocal de la Junta Superior de Berga, el 1837, tot separant-se posteriorment, així com fundador i president de l'IACSI i diputat per Vic entre 1857 i 1858.

Ignasi Maria va ser el cinquè marquès de Palmerola, cinquè comte del Fonollar i maestrant de València; heretà els títols del seu pare a la mort d'aquest, el 1868. El 1851 es casà amb Maria del Pilar de Chaves i Loaisa, filla dels ducs de Noblejas. Era cavaller de Sant Joan de Jerusalem. Presidí el Cos de la Noblesa de Catalunya. Va realitzar diverses obres de caritat.

Tenia propietats al Berguedà, Osona, Cerdanya, Baix Llobregat i Baix Ebre. Presidí l'IACSI entre 1876 i la seva mort, el gener de 1882. D'altra banda, va ser accionista fundador i president de la LP.

Va ser diputat provincial per Sant Feliu de Llobregat, entre novembre de 1866 i octubre de 1868, per la UL. Al Sexenni, treballà per la Restauració dels Borbons. El 1875, ell i altres ultraconservadors catalans donen suport a l'edició de les *Cartas provinciales* de Mañé i Flaquer, en les que es demanava, entre altres coses, la unitat religiosa i el retorn a la Constitució de 1845. Va ser senador vitalici a partir de 1877. Com a senador, es mostrà molt poc actiu.

El seu germà, **Josep Maria Despujol i Dusay** (? , 1812/?, 1-1880) era el quart fill del quart marquès de Palmerola. És membre d'una família de propietaris agraris, però no hi ha prou informació sobre la seva activitat econòmica principal. Traduí en vers al castellà *L'Atlàntida*, de Verdaguer. Va ser comptador de l'AB el 1875 i vocal el 1876.

Va ser moderat en època isabelina i alfonsí durant el Sexenni. Va ser membre del grup nobiliari de la LOS i membre de les comissions de recepció del príncep Alfons, el 1875. Va ser nomenat tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Barcelona el gener de 1875. Va ser diputat conservador per Tortosa, a les Corts de 1879-81, essent molt poc actiu (recordem que mor a mitja legislatura). És un dels socis fundadors de la UBCP, el 1876.

B) Els altres Escrivà de Romaní.

Tampoc no cal insistir en les imbricacions familiars del **comte de Casal** (Guillem Escrivà de Romaní i Dusay; Montpeller, 1834/Madrid, 10-3-1897), vistes anteriorment. Va néixer i va ser batejat a Montpeller, on residia aleshores la família. Va residir poc temps a Catalunya, passant a residir definitivament a Castella. Va ser l'iniciador de la branca *comte de Casal* per als Escrivà de Romaní. Es casà amb Ramona de la Quintana. Posseïa explotacions agrícoles i ramaderes a Castella. A Mazarambrós (Toledo) tenia la devesa *San Martín de la Montaña*, amb ramaderia.

Va ser senador conservador per Girona a les Corts de 1884-86 i de 1891-93 i per Toledo, a les de 1893-95. Com a senador, s'interessà per temes relacionats amb l'agricultura.

El **marquès d'Aguilar** (Joaquim Escrivà de Romaní i Fernández de Córdoba²²⁸; Madrid, 3-6-1858/Sant Feliu de Llobregat, 14-9-1897) era nebot de l'anterior i fill del marquès de Monistrol. Es llicencià en Dret Civil i Canònic i en Enginyeria Agrònoma. Va utilitzar el títol de marquès d'Aguilar en vida dels pares, per cessió materna. Es casà amb Pilar de Sentmenat i de Patiño, comtessa d'Alcubierre i filla dels marquesos de Sentmenat. En morir els seus pares, n'heretà els títols: marquès de Monistrol d'Anoia i de Sant Dionís, baró de Beniparnell i de Prullans, comte de Sástago, amb grandesa d'Espanya, marquès d'Espinardo i de Peñalba. Va ser també oficial de mèrit agrícola (França), maestran de València, *gentilhombre de cámara de SM con ejercicio*, *jefe superior civil*, cavaller Gran Creu de l'Estrella Polar (condecoració sueca, concedida pel rei Oscar II per haver-lo acompanyat a l'Exposició Universal de Barcelona de 1888). La seva dona va ser cambra major de la reina regent. El marquès tenia possessions agràries a Sant Feliu de Llobregat, Monistrol d'Anoia, Múrcia i València. Va ser també acadèmic professor de la Reial Acadèmia de Jurisprudència.

Va ser secretari de la comissió permanent de l'IACSI a Madrid, que presidia el seu pare. Intervingué al Congrés Econòmic Nacional de Barcelona de 1888, en representació de la *Sociedad Española Vitícola y Enológica* i de l'*Asociación de Agricultores de España*. En aquest congrés, pronuncià la conferència *Supuesta la necesidad de acrecentar la productividad de los campos y de allegar recursos a la agricultura ¿qué industrias rurales conviene plantear en las poblaciones?* Presidí l'*Asociación de Ingenieros* i la Societat Catalana d'Horticultura. Era membre de la Junta Directiva de la *Real e Ilustre Congregación de Nuestra Señora de Montserrat*, entitat benèfica i assistencial que aplegava els catalans i oriunds de Catalunya residents a Madrid. Fundà i finançà el *Círculo de Obreros de Madrid*.

Va ser diputat conservador per Olot a les Corts de 1884-86, 1886-90, 1891-93 i 1893-95. Com a diputat, es mostrà més actiu que els anteriors parlamentaris d'aquest grup, interessant-se sobretot pels temes relacionats amb les demandes de les corporacions econòmiques catalanes i, especialment, de les representatives de la propietat. Després de les eleccions de 1884, oferí al FPE els seus serveis de diputat proteccionista. El febrer de 1885, va ser secretari de la comissió de parlamentaris catalans encarregada de trobar una fórmula de transacció en el *modus vivendi* i de presentar-la a ambdues cambres. Les seves intervencions al Congrés de 1889 en defensa del Codi Civil català, varen ser impreses en un volum col·lectiu.

L'abril de 1887, va ser nomenat vocal del consell d'administració del *Monte de Piedad y Caja de Ahorros de Madrid*. El juliol de 1890, passa a ser director general d'Agricultura,

228. Sobre ell, veure SABATER: *Diccionario biográfico* ...

Indústria i Comerç, del Ministeri de Foment. Des d'aquest càrrec, l'abril següent va ser vocal de la comissió oficial del pla general de ferrocarrils secundaris. En les mateixes dates, va ser delegat a la conferència internacional de la unió per a la protecció de la propietat industrial. L'estiu d'aquest mateix 1891, va ser director general d'Instrucció Pública en absència del titular. Presidí el Consell d'Agricultura, Indústria i Comerç de la Província de Barcelona.

C) El comte de Peralada.

El nom complet i títols del comte de Peralada²²⁹, seria Tomàs de Rocabertí de Dameto i Veri, Boixadors i Sala, dotzè comte de Peralada, trenta-setè vescomte de Rocabertí, onzè comte de Savallà, desè marquès d'Anglesola, desè marquès de Bellpuig; amb grandesa d'Espanya (Palma de Mallorca, 9-6-1840/29-1-1898). Era fill de Francesc Xavier de Rocabertí, que exercí els títols entre 1862 i 1875 i que havia estat senador vitalici en època isabelina, i de Margarida de Veri i de Salas. En morir el pare, els títols corresponien al germà gran, Antoni, però aquest cedí els títols a Tomàs, tot mantenint per a ell el de comte de Zavellà i maestranç de València. Segons Tomàs Vicens, féu la cessió *donades les poques disposicions del comte de Zavellà a emmuller-se*²³⁰.

Cap dels dos germans no va viure inicialment a Peralada, sinó a diversos indrets dels estats espanyol i francès, entre ells, París. El 1880 el comte de Zavellà retorna al castell de Peralada i el restaura i eixampla, creant la famosa biblioteca, amb 13.000 volums, alhora que creà una escola d'oficis, arts plàstiques i música i també un teatre. Morí el març de 1887, als 65 anys, passant a Tomàs els títols restants i instal·lant-se aquest al castell. Residí també habitualment a Barcelona. Morí a Mallorca, on hi havia una branca dels Rocabertí. Els títols passaren a la seva germana Joana, que el 1856 s'havia casat amb Ramon Despuig i Fortuny, setè comte de Montenegro i desè de Montero.

El comte tenia importants propietats agràries a nombrosos municipis de Mallorca i de la província de Girona, sobretot a La Jonquera i immobiliàries a Palma de Mallorca.

Va ser senador per dret propi, en tant que *grande de España*, entre el març de 1878 i la seva defunció, el gener de 1898. Mentre que Tébar i Olmedo opinen que *no tiene filiación política*²³¹, Sánchez Ortiz i Berástegui afirmen que *ha estado de parte del partido liberal en su matiz conservador, pudiéndose considerarle como verdadero fusionista*²³². Generalment, no exercí gaire la senadoria; al debat sobre el tractat de comerç amb França de 1882, es traslladà a Madrid per votar-hi en contra, i als anys següents formà part d'alguna comissió parlamentària.

D) El baró de les Quatre-Torres.

El baró de les Quatre-Torres (Carles de Morenes i de Tord²³³; Tarragona, 19-9-1835/Tarragona, 1906) era fill d'Antoni de Morenes i de Pastor i d'Antònia de Tord i de Crell,

---

229. Sobre ell, veure TÉBAR; OLMEDO: *Las segundas Cortes ...*; SÁNCHEZ ORTIZ, Modesto; BERÁSTEGUI, Fermín: *Las primeras cámaras de la Regencia. Datos electorales, estadísticos y biográficos*, 1886; VICENS, Tomàs de: *Dos peraladencs il·lustres*, 1931; FLUVIÀ I ESCORSA, Armand de: *Los vizcondes y el vizcondado de Peralada, también llamado de Caramenço i de Verges o, finalmente, de Rocabertí, s/a*.

230. VICENS: *Dos peraladencs ...*, p.20.

231. TÉBAR; OLMEDO: *Las segundas ...*, tom 2, p.236.

232. SÁNCHEZ ORTIZ; BERÁSTEGUI: *Las primeras cámaras ...*, p.42.

233. Sobre ell, veure RUÍZ Y PORTA: *Tarraconenses ...*

ambdós de Sant Martí de Provençals. Es casà amb la comtessa de l'Asalto i marquesa de Grigny. Posseïa la *Gran Cruz de Isabel la Católica* i va ser *Gentilhombre de cámara de S.M.*

El baró, a més de propietari agrari, va ser escriptor i historiador. Posseïa un castell a Tarragona i un altre a Guadamen (Toledo). A finals de 1875 figura com el 27è principal contribuent de la província de Tarragona i com el 12è de la de Girona, en ambdós casos per contribució territorial. Era membre de la *Real Academia de la Historia* i va ser autor de treballs erudits: *Breves apuntes doctrinales sobre la libertad de cultos en España* (1875), *El blasón de Tarragona* (1891) i *El casco del rey D. Jaime el Conquistador* (1894). Col·laborà al *Boletín de la Academia de la Historia* i al *Boletín de la Sociedad de Excursionistas*. A la seva casa de Madrid tenia notables obres d'art, una col·lecció d'armes antigues i tapissos. Era soci de l'APFUMZE.

Va ser diputat per Tarragona entre 1864 i 1865 i entre 1866 i 1868. Al Sexenni, va ser membre de l'agrupació de la noblesa de la LOS. Igual que el marquès de Palmerola, el 1875 és un dels ultraconservadors catalans que donen suport a l'edició de les *Cartas provinciales* de Mañé i Flaquer. El mateix any, publicà el fulllet *Breves apuntes doctrinales sobre la libertad de cultos en España*²³⁴, amb arguments fortament conservadors, entre els que en destaca el seu rebuig a l'article 11 del projecte de Constitució (l'elaborat a les reunions del Senat abans d'obrir-se les primeres Corts de la Restauració) i la seva defensa de la unitat religiosa.

Va ser senador per Tarragona, a la primera legislatura de la Restauració, la de 1876-77, i a les Corts de 1877-79, 1884-86 i 1891-93. Al període analitzat no va ser un senador gaire actiu, però va mostrar predilecció per la defensa de temes relacionats amb el compliment dels preceptes catòlics. Així, cal esmentar la seva esmena a l'article 11è de la Constitució de 1876, en la que demanava la unitat catòlica, junt amb la seva intervenció a favor seu i la presentació de nombroses exposicions a favor; també la seva interpel·lació al Govern sobre incompliment de les diades festives o l'esmena al discurs de la Corona de 1877, relativa a relacions amb la Santa Seu. Als primers anys de la Restauració, va pertànyer a la Junta Directiva del PM, passant posteriorment al conservador.

5.2.4.2. Propietaris agraris i immobiliaris d'altres procedències.

Dins d'aquest grup, trobem en primer lloc quatre personatges que coneixen un procés d'ennobliment. Els dos primers, els marquesos de Montoliu i de Camps de Mata, són conservadors i estan molt vinculats a l'IACSI; el primer tenia el gruix de les seves propietats a les comarques de Tarragona, mentre que el segon a l'Empordà. Els altres dos, els comtes de Torregrossa i de Rius, havien estat ennoblits per Amadeu I i formen part dels sectors de l'esquerra política; tenen les seves propietats a la zona de Lleida i de Tarragona, respectivament. Vénen a continuació dos personatges que tenen molt a veure amb alguns dels parlamentaris que hem vist a l'apartat de professionals liberals d'agrupacions polítiques de centre i d'esquerra (Maluquer, Ferratges, Torres i Pons): es tracta d'Albert Quintana i de Pere Collaso, que inicien la seva trajectòria parlamentària al Sexenni, que mantenen ja des d'abans força relació amb Víctor Balaguer, i que a la Restauració assoleixen un lloc significatiu dins del PL; Quintana té les seves propietats a l'Empordà i es trobava vinculat a la indústria dels taps de suro, mentre que Collaso és, de tots els propietaris analitzats aquí, el

234. Veure CUATRO-TORRES, barón de las: *Breves apuntes doctrinales sobre la libertad de cultos en España por el ... ex-Diputado a Cortes. Con aprobación de la autoridad eclesiástica*, 1875.

que té un pes més significatiu dins de la propietat urbana de Barcelona. Ramon Rocafort i Antoni de Barnola són directius de l'IACSI. El segon coincideix amb Antoni Castell de Pons en la direcció de la VCA. Josep Maria Nadal és un altre dels propietaris immobiliaris significatius de Barcelona. Antoni Castellarnau, de la zona de Tarragona, era propietari i enginyer de monts. Completen aquest sector quatre personatges que tenen el gruix de les seves propietats a l'Empordà, afegint-se a altres parlamentaris vistos fins aquí (els marquesos de Monistrol i de Camps de Mata, el comte de Peralada i Albert Quintana) i configurant, per tant, una zona molt dinàmica en quant a representació política dels seus interessos; es tracta d'Albert Camps, Enric Climent, Salvador Torroella i Josep Maria Vehí. Així com el sector de noblesa antiga té una presència més destacada al Senat, aquests altres personatges la tenen al Congrés.

A) El marquès de Montoliu.

El marquès de Montoliu (Plàcid Maria de Montoliu i de Sarriera²³⁵) (Tarragona, 18-11-1828/Barcelona, 28-10-1899), a més de propietari agrari i polític, era advocat i historiador, alhora que va tenir alguna participació als consells d'administració d'algunes companyies. A la Restauració li fou atorgat el marquesat.

A finals de 1875, el marquès apareix com el novè principal contribuent de la província de Tarragona, per territorial. Posseïa al terme municipal de Tarragona la finca *La Pineda*, que eixamplà amb terrenys de Vilaseca. Va ser directiu de la CFTPC i LP, en aquest darrer cas, també accionista fundador. Era acadèmic de la història. Va escriure *¿Don Alfonso o Don Carlos? Estudio histórico-legal* (1872), amb successives edicions, una versió francesa de 1873 i una ampliació de 1876, i *Observaciones al folleto "Los restos de Roger de Lauria ¿dónde están?"* (1892), en col·laboració amb Ramon Solá. És autor també del treball *Agua potable de Tarragona* (1885).

Com ja s'ha vist al capítol dedicat a les corporacions econòmiques, el marquès era president de la delegació de Tarragona de l'IACSI. Com a directiu d'aquesta corporació, practicà nombroses gestions: junt amb el marquès de Monistrol, s'entrevista amb el ministre d'Estat per demanar-li que s'interessi en la conservació dels monestirs de Poblet i de Ripoll (juny 1877); amb el mateix, assisteix a la reunió de terratinents convocada per la duquessa vídua de Medinaceli amb l'objectiu de crear una *Sociedad General Protectora de la Agricultura Española*, formant part de la comissió resultant (abril 1878); junt amb el marquès de Camps de Mata assisteix al Congrés general d'agricultors i ramaders de Madrid de maig de 1880 i, a la sessió de 29-5-1880, pronuncia el discurs *Recientes procedimientos contra la filoxera. Sus ventajas e inconvenientes*; assisteix al Congrés Internacional Fil·loxèric de Saragossa de 1880. D'altra banda, entre 1878 i 1880 publica alguns treballs a la revista de la corporació, relatius a la fil·loxera; a més, el maig de 1881 publica un article més doctrinal titulat "El proteccionismo y la agricultura en Cataluña"²³⁶.

Va ser alcalde de Tarragona entre 1865 i 1866, situant-se políticament entre els moderats. Al Sexenni defensà els drets del futur Alfons XII, amb el treball esmentat més amunt. Als primers anys de la Restauració, presidí el CCPT. El setembre de 1875, va ser nomenat comissari d'agricultura, indústria i comerç de la província de Tarragona. Va ser

---

235. Sobre ell, veure YXART Y DE MORAGAS, José: *Estudio biográfico del Excmo. Sr. D. Plácido-María de Montoliu y de Sarriera, Marqués de Montoliu*, 1946; IGLÉSIES: *La crisi agrària ...*; JARDÍ: *1.000 famílies ...*

236. *Revista del Instituto Agrícola Catalán de San Isidro*, núm de maig 1881, p.120-122.

diputat per Tarragona a les Corts de 1876-79 i de 1879-81 i senador per la mateixa a les de 1884-86.

Com a parlamentari, va retransmetre algunes demandes de l'IACSI a les Corts, en forma d'exposicions de temes diversos. S'interessà també per l'aparició de la fil·loxera en terres catalanes i pels temes de política aranzelària. D'altra banda, el 1876 es mostrà favorable a la unitat catòlica dins del projecte de nova Constitució.

B) El marquès de Camps de Mata.

El marquès de Camps de Mata (Pelagi de Camps i de Mata²³⁷) (Figueres, 3-3-1828/Barcelona, 1889), era fill de Josep Ramon de Camps i Aviñó, de Peralada, i de Joaquina de Matas, de Figueres. El 1858 prengué possessió de les propietats agràries del seu pare, concentrades sobretot a Salt i a Espolla, a les que hi aplicà les més recents tècniques de conreu, incloent alguna màquina a vapor i el conreu experimental de noves plantes. Ocupà gran quantitat de càrrecs i participà a moltes iniciatives relacionades amb l'agricultura i la ramaderia. El 1875 apareix com el primer contribuent de la província de Girona per territorial, amb més del doble de contribució que el segon.

Des de 1859 era membre de la Junta de la Caixa d'Estalvis de Barcelona, presidint-la de 1867 a 1878 i de 1881 fins a la seva mort, el 1889. Va ser soci fundador de la LP i membre del consell d'administració des de 1881. El 1882 presideix una comissió encarregada d'estudiar la conducció d'aigües del Ter al Barcelonès i al Vallès, constituint una empresa.

El 1850 va ser un dels socis fundadors de l'IACSI, corporació que presidí entre 1872 i 1875 i des de 1882 fins a la seva mort, el 1889, contribuint a la seva expansió per Catalunya. Participà activament a les campanyes contra la fil·loxera. El 1874 participà, en representació d'aquesta corporació, en la comissió d'estudis sobre la legislació duanera, impulsada per l'AB amb representants de les corporacions econòmiques de la ciutat, presidint la comissió d'agricultura. Junt amb el marquès de Montoliu, representà l'IACSI al Congrés general d'agricultors i ramaders de Madrid de 1880. El 1884 va ser president de la JPAICB. Era també soci de la SEBAP. El seu fill Carles presidí l'IACSI i fou senador per Girona.

Va ser diputat provincial per Barcelona, districte dels afores, entre juny de 1858 i març de 1860. Va ser també diputat (sols electe) a Corts per Figueres, el 1863, i diputat per Girona, entre 1866 i 1868. Si en època isabelina apareix com a moderat, al Sexenni mantingué un deliberat absentisme polític, rebutjant l'acta de diputat provincial per Sant Andreu de Palomar, el juny de 1871. Treballà per afavorir la Restauració dels Borbons; en aquest sentit, fou un dels impulsors de la LOS i membre de la seva agrupació de la noblesa. El 1875 és un dels ultraconservadors catalans que donen suport a l'edició de les *Cartas provinciales* de Mañé i Flaquer.

Va ser novament diputat provincial, aquest cop pel districte 10 de Barcelona, entre gener i juny de 1876, ja com a conservador. Als primers anys de la Restauració, va ser diputat per Girona a les Corts de 1876-79 i de 1879-81 i senador per la mateixa a les de 1881-84 i 1884-86. Organitzà el sometent i el PLC a Girona. El 1883 és un dels fundadors del CCLB i el 1884 passà a presidir honoràriament el CCG.

237. Sobre ell, veure IACSI: *Necrologías leídas ...*; PLA CARGOL: *Biografías de gerundenses ...*; CABANA: "La febre ..."; McDONOGH: *Good Families ...*

Igual que l'anterior, va presentar a les Corts diverses demandes de l'IACSI, en forma d'exposicions i, igualment, es va mostrar partidari de la unitat catòlica dins de la nova Constitució. La seva postura en aquest darrer tema, li valgué el reconeixement del Vaticà i el 1878 Pius IX li atorgà el títol pontifici de marquès de Camps de Mata. D'altra banda, a la legislatura de 1884-85, el veiem realitzant diversos treballs parlamentaris, en unió del marquès de Monistrol i per encàrrec de l'IACSI, sobre el cadastre.

Era conseller del Cos de la Noblesa de Barcelona, des de la seva restitució el 1880. Presidí també la Junta (després Consell) d'Agricultura, Indústria i Comerç de la Província de Barcelona, des de 1882 fins a la seva mort, el 1889. Participà activament a l'Exposició Universal de Barcelona de 1888, formant part dels jurats. Contribuí amb dipòsits de la seva propietat a l'organització del Museu d'Antiguitats de Girona. Era membre de l'associació literària de Girona i vocal de la Junta del Sometent d'aquesta ciutat. Va ser vicepresident del Congrés Econòmic Nacional de Barcelona de 1888.

C) El comte de Torregrossa.

El comte de Torregrossa (Jaume Nuet i Minguell²³⁸) (Alcarràs, 1831/?, 1902) era fill de Joan Nuet i d'Antònia Minguell. Amadeu I el nomenà comte de Torregrossa el 1871. Era terratinent a les comarques de Lleida.

Amb la revolució de 1868, va ser alcalde de Lleida. Era amic i seguidor de Prim. Va ser diputat per Lleida a les Corts de 1871-72 i senador per la mateixa a les de 1872-2a, pel bloc monàrquic liberal. A la Restauració, i ja plenament vinculat al PL, va ser diputat electe per Lleida i per Les Borges a les Corts de 1881-84, optant per representar aquest segon districte. Va ser novament diputat per Lleida, a les Corts de 1891-93. El 1893 la seva candidatura va ser derrotada per Miquel Agelet.

Com a parlamentari, es mostrà poc actiu. L'octubre de 1881 participa en la creació de la DC i forma part d'una comissió de treball encarregada d'analitzar la base 5ena.

El seu germà Casimir era el president del comitè de la ciutat de Lleida i també del provincial del PL. Al Sexenni, va ser vicepresident de la Diputació Provincial de Lleida i governador civil.

D) El comte de Rius.

El comte de Rius (Marià Rius i Montaner²³⁹) (Tarragona, 19-10-1838/Scala Dei, 1894) era fill de Marià Rius i de Vicenta Montaner. El 1864 es casà amb Elisa de Olózaga, filla del polític Salustiano de Olózaga, de la que enviudaria als pocs mesos. Igual que el comte de Torregrossa, el 1871 Amadeu I li concedí el títol. Era propietari a les comarques de Tarragona.

Rius s'afilià de jove al PPR, pertanyent als comitès local i provincial de Tarragona. El 1867 va participar al moviment insurreccional a Tarragona i el 1868 a la revolució de Setembre. Seria aleshores vicepresident de la Junta Revolucionària de Tarragona. Era amic íntim de Prim. El 1869 va ser diputat constituent pel districte de Tortosa, essent secretari del

---

238. Sobre ell, veure MIR: *Lleida* ...

239. Sobre ell, veure FERNÁNDEZ DE LOS RÍOS: *La asamblea constituyente ...*; SEGOVIA: *Figuras ...*; RUÍZ Y PORTA: *Tarraconenses* ...

Congrés. Per intervenció directa de Prim, formà part de l'expedició que anà a Itàlia a recercar Amadeu de Savoia, en la seva condició de secretari del Congrés. Va mantenir força sintonia amb el nou monarca: com hem vist, el 1871 aquest li atorgà el títol nobiliari, refusant el nou comte la grandesa que se li volia afegir; poc abans de l'abdicació del rei, va ser nomenat majordom major de Palau i després d'aquesta, acompanyà Amadeu a Lisboa i a Torí. Va ser també diputat per Falset, a les Corts de 1872-2a i, en algun moment, alcalde de Tarragona. L'estiu de 1871, viatjà a París i Londres. Va ser president honorari de l'Ateneu de Tarragona.

Quan la coalició de partits que havien donat suport a la Revolució de 1868 es fragmentà, se situà en el sector radical. A les primeres eleccions del nou règim, el 1876, la seva candidatura va ser presentada a iniciativa d'alguns electors, guanyant de fet l'elecció, però no va voler prendre possessió del seu escó, per fidelitat a Amadeu I i als principis de la revolució de 1868. Com a demòcrata, entrà el 1882 a la nova ILD; el 1885, amb la nova fusió entre esquerrans i liberals, passà al PL. En carta a Josep de Letamendi defineix així la seva trajectòria política: *Procedente del campo democrático en que milité toda mi vida, en 1883 reconocí y juré la Dinastía de Don Alfonso por creerlo un alto deber de patriotismo, regresando con mis amigos al partido de la izquierda dinástica, y más tarde en la conciliación fundada sobre la base de la fórmula de los Sres. Alonso Martínez y Montero Ríos*²⁴⁰.

A les eleccions de 1881, sortí diputat electe per Tarragona, però fins la seva incorporació a la ILD, el 1882, no va prendre possessió del càrrec. Va ser novament diputat per Tarragona a les Corts de 1884-86, 1886-90 i 1893-94. Va rebutjar una senadoria vitalícia. Com a parlamentari, va ser molt poc actiu al període estudiat.

E) Albert Quintana i Combis.

Albert Quintana i Combis²⁴¹ (Torroella de Montgrí, 28-11-1834/Girona, 1907) és un dels personatges que tenen molt a veure amb alguns parlamentaris que hem vist a l'apartat de professionals liberals d'agrupacions polítiques de centre i d'esquerra, que inicien la seva trajectòria parlamentària al Sexenni, que mantenen ja des d'abans força relació amb Víctor Balaguer, i que a la Restauració assoleixen un lloc significatiu dins del PL.

Quintana, a més de polític, era industrial surer, vincultor i escriptor. Va impulsar i renovar la indústria comarcal dels taps de suro. El 1875 és un dels 50 principals contribuents de la província de Girona, per territorial, amb propietats sobretot a Torroella de Montgrí. Junt amb altres socis, posseïa una hisenda a Puerto-Rico. El 1874 apareix com a membre de la comissió catalana de l'*Empresa de Exposiciones*, de Madrid.

Com a literat, el 1868 va rebre un premi de la RALB. El 1859 i 1870 en guanyà altres als Jocs Florals de Barcelona, que presidí el 1874, tot pronunciant un discurs sobre la llengua catalana. Va escriure sobretot poesia: *La conquista de Mallorca per D. Jaume El Conquistador. Cant épica* (1859), *A Catalunya, lloa de sos voluntaris en la presa del campament de Tetuan, memorable jornada del 4 Febrer de 1860* (1866), *Canço del comte d'Urgell, en Jaume, lo desdixat* (1870). Aquesta darrera obra guanyà el premi dels Jocs Florals i és potser el seu treball més conegut. Altres composicions seves són: *L'arpa morta* (dedicat a Mistral), *Cançó llatina* (llegida a la festa del Felibritge celebrada a Avinyó), *La batalla de Muret* (1868), *El rey Pere del Punyalet* i *Al castell de Montgrí*. Va estar amb

240. BMVB, Manuscrits núm. 380/8; carta del comte de Rius a Josep de Letamendi, datada a Tarragona, 13-4-1886.

241. Sobre ell, veure *Los Diputados pintados ...*; ELÍAS DE MOLINS: *Diccionario biográfico ...*; PLA CARGOL: *Biografías de gerundenses ...*

Balaguer, amb qui l'unia una gran amistat personal, al seu exili a la Provença. Va utilitzar algunes vegades el pseudònim *Lo cantor del Ter*. Es trobava relacionat amb el renaixement literari occità i pertanyia a diverses entitats literàries. El 1870 col·labora a *La América* de Víctor Balaguer.

Va ser diputat provincial per La Bisbal, entre 1864 i 68. Va participar a la revolució de 1868. Va ser novament diputat provincial, aquest cop per Girona i entre 1869 i 1871. Va ser també intendent general d'Hisenda a Cuba, governador civil d'Osca (1872) i diputat per Santa Coloma de Farners, a les Corts de 1872-2a.

Era membre de la coalició de partits monàrquics liberals que donaven suport a la revolució. Quan aquesta s'escindí, passà al PC. El 1869, en el debat entorn a les candidatures a ocupar el tro espanyol, mostrà la seva preferència per Ferran de Portugal, des del punt de vista de la unió ibèrica, considerant també que seria preferible un assaig republicà a un retorn a solucions monàrquiques amb un Borbó o un Orleans; d'altra banda, insistí força en la necessitat de descentralització administrativa²⁴². El 1873 censurà la postura dels radicals, de fer costat als republicans, però es mostrà partidari de treballar dins la nova situació²⁴³.

El 1873 deixà la seva residència habitual a Torroella de Montgrí, per temor a la inestabilitat política i s'instal·là un temps a Barcelona. El juny d'aquest any, marxà com a delegat del Govern espanyol a l'Exposició Internacional de Viena, retornant l'agost de 1873. Posteriorment (probablement el 1874), i per encàrrec del ministre de Foment, es traslladà a Londres, amb la missió d'esbrinar els motius de la negativa britànica a rebaixar el seu aranzel per als vins espanyols. El novembre de 1874, és nomenat membre d'una comissió per fer el seguiment de l'Exposició Universal de Filadèlfia. En aquest sentit, el 1876 col·labora a la publicació *La Producción Nacional. Crónicas ilustradas de la Exposición Universal de Filadelfia*, de Madrid.

A la Restauració, va ser diputat per Torroella de Montgrí, a les Corts de 1876-79, 1881-84, 1884-86, i 1886-90 (fins 1888) i senador per Girona, a les de 1893-95. El setembre de 1876 se l'anomenà vocal d'una comissió oficial que havia d'organitzar una exposició vinícola l'any següent. Representà el Govern espanyol a l'Exposició Universal de París de 1878.

El gener de 1883, va ser nomenat director general d'Impostos. Venia essent comissari d'agricultura, indústria i comerç de la província de Girona, càrrec del que dimiteix el març següent. El juliol de 1887 és nomenat vocal de la comissió oficial encarregada d'analitzar la crisi de l'agricultura i la ramaderia, en tant que diputat. El novembre de 1888 cessa, per passar a ocupar el càrrec d'intendent general d'Hisenda de l'illa de Cuba.

Quintana és, si més no al període analitzat, un parlamentari actiu. Ja hem vist al capítol dedicat a la política econòmica, que el 1876 presenta una esmena a la llei de pressupostos generals de l'Estat, demanant una autorització al ministre d'Hisenda per imposar un dret *ad valorem* al suro en brut procedent de totes les províncies; aquesta autorització s'aprovà, però no s'aplicà; posteriorment, presenta una exposició dels delegats surers, andalusos i extremenys demanant l'aplicació de l'autorització i intervé per defensar el contingut de l'exposició. A més dels suros, s'interessà per nombrosos temes de política aranzelària i fiscal. Fora de les sessions, el trobem el maig de 1877 intervenint a una reunió de parlamentaris catalans, demanant que no s'apliqui un impost a l'exportació de vins previst al

---

242. Veure BMVB; Epistolari Víctor Balaguer, 1869/215, 677 i 1167.

243. Veure BMVB, Epistolari Víctor Balaguer, part inèdita, cartes d'Albert Quintana a Víctor Balaguer de 14, 19 i 23-2-1873.

projecte de pressupostos; l'octubre de 1881, participa en la creació de la DC, defensant la necessitat que aquesta es declari proteccionista i entra a la Comissió de Pressupostos com a representant seu; el desembre del mateix any, participa a les gestions dels parlamentaris catalans, de la comissió de la TBF i dels representants de l'Ajuntament de Barcelona, relatives a l'enllaç dels ferrocarrils en aquesta ciutat.

Segons *La Mañana*, als primers anys de la Restauració se situava en el centre parlamentari²⁴⁴; això explicaria que a la legislatura de 1877 no practiqui el retraïment parlamentari propugnat pels constitucionals. Entrà a la fusió liberal de 1880. El 1882 va ser membre del CLDPB i va donar suport a Sagasta en la crisi de la ILD.

Era soci de l'IACSI i, el novembre de 1875, el FPN el va fer soci de mèrit, pels seus treballs com a jurat a l'exposició de Viena; en el context de l'afer dels vapors filipins, el juliol de 1876, dimití com a soci d'aquesta corporació, iniciant un acostament al FPE, que el fa també soci de mèrit. El setembre d'aquest any, inicia una sèrie d'articles a la publicació d'aquesta corporació, amb el títol "Los vinos españoles en Inglaterra. Carta al Excmo. Sr. D. José Emilio de Santos"²⁴⁵, que també publica a la revista de l'IACSI²⁴⁶. Posteriorment reprenqué la seva relació amb el FPN: així, l'estiu de 1877 fa consultes a la corporació sobre temes parlamentaris. L'abril de 1878 participa al cicle de conferències de l'ALC titulat *Las crisis, sus causas, sus efectos y medios de evitarlas* i, el maig de 1881, a la manifestació proteccionista de Girona. Va ser nomenat vocal honorari de la JDPISC en el moment de la seva creació, l'octubre de 1879.

F) Pere Collaso i Gil.

Pere Collaso i Gil²⁴⁷ (L'Havana, 17-10-1813/Barcelona, 5-1-1887) era fill de Bernardo Collaso, de Malpica (Galícia) i establert com a comerciant a L'Havana, i d'Antònia Gil i Julià, de Barcelona i membre d'una família de pilots de vaixells. A principis dels anys quaranta, s'establiren a Barcelona, mantenint relacions amb L'Havana. En morir el seu germà Joan, ell adquirí la majoria dels béns de la família i es casà amb la vídua del germà, la seva cosina Joana Gil. Per això, el fill que tingueren, Josep Collaso i Gil (Barcelona, 1857/1926), porta els mateixos cognoms i es pot confondre com a un germà. Aquest fill va ocupar també diversos càrrecs polítics i parlamentaris. Ell posseïa la *Gran Cruz de Isabel la Católica*.

Collaso era un important propietari immobiliari i agrari, en aquest darrer cas, a partir de la desamortització. El 1872 era el dotzè principal contribuent de la província de Barcelona per territorial i, el 1875, el catorzè, amb propietats sobretot a Barcelona. Entre 1870 i 1872, va ser director de la CCHBFF.

Va ser regidor de l'Ajuntament de Barcelona. De procedència progressista, participà a la revolució de setembre de 1868, figurant a la Junta Revolucionària (definitiva) de Barcelona. Va ser diputat provincial per Barcelona, entre octubre de 1868 i març de 1871, i entre març i abril de 1871. Va ser també diputat a Corts per Barcelona, entre 1871 i 1872, i senador per la mateixa a les segones Corts de 1872. Participà en la recepció a Barcelona d'Amadeu I. Era membre de la coalició de partits monàrquics; en escindir-se aquesta, va situar-se al PC. Va

244. *La Mañana*, 29-11-1876.

245. *Fomento de la Producción Española*, núm. 8, 2-9-1876 i núms. següents. Sobre els seus plantejaments ideològics, veure ROCA GARCÍA: *Escritores proteccionistas ...*, p.863-886.

246. *Revista del Instituto Agrícola Catalán de San Isidro*, núm. d'octubre de 1876, p.222-256.

247. Sobre ell, veure SÁNCHEZ DE LOS SANTOS; REDONDELA: *Las Cortes ... 1914* (informacions sobre Josep Collaso); SABATER: *Diccionario biográfico ...*

ser novament diputat provincial pel districte primer de Barcelona, entre febrer de 1874 i gener de 1875.

A la Restauració, va ser altre cop diputat a Corts pel districte primer de Barcelona, a les Corts de 1876-79, senador per Barcelona a les de 1881-84 i senador vitalici, a partir de maig de 1886. Com a parlamentari, va ser poc actiu. El 1878 intervé a la reunió de parlamentaris catalans, convocada per l'afer de l'enllaç dels ferrocarrils a Barcelona; en aquesta ocasió, té una llarga intervenció, tot oposant-se al projecte d'enllaç a nivell pels carrers Aragó i Marina, en nom dels interessos de la propietat immobiliària, alhora que forma part de la comissió que es crea per fer un seguiment del tema. Va ser també diputat provincial pel districte de Palau-Sant Bertran, entre desembre de 1882 i setembre de 1886.

Collaso va ser directiu del partit a Barcelona, essent vocal del CCPB. Entre 1879 i 1880 se situà al sector dissident del CCL. Ja reintegrat al partit, va ser president honorari del CPFB, creat el 1881, mentre que el 1882 és membre del CLDPB. Igual que Quintana, donà suport a Sagasta en la crisi de la ILD.

Era soci de l'IACSI, del FPE, de la UBCP i de la SEBAP. Va participar en diverses reunions de les corporacions industrials. Finançà la Societat d'Amics dels Pobres, de Gràcia. El 1880 va ser president de la secció de comerç de l'AB.

G) Altres parlamentaris.

Ramon Rocafort i Casamitjana (?/Barcelona, 8-5-1901), apareix com a directiu de l'IACSI entre 1881 i 1884. Va ser diputat provincial per Moià entre març de 1871 i setembre de 1872, com a monàrquic liberal, i entre febrer de 1874 i gener de 1875. A la Restauració, i ja com a conservador, va ser novament diputat provincial per Moià, entre gener de 1875 i març de 1877; per Sallent, entre aquesta data i setembre de 1880 i entre aquesta i desembre de 1882; i pel districte 7 de Manresa, entre setembre de 1896 i març de 1901. D'altra banda, va ser diputat per Manresa a les Corts de 1884-86 i per Castellterçol a les de 1886-90, 1891-93, 1893-95 i 1899-1901. Com a diputat, va ser molt poc actiu al període analitzat. El 1883 va ser un dels fundadors del CCLB, essent vocal de la seva Junta Directiva. El 1885 seguí Romero Robledo en la seva dissidència. Va ser membre de la Junta Consultiva de la BMVB.

Antoni de Barnola apareix també com a directiu de l'IACSI, concretament el 1881. Soci fundador de la UBCP, el 1876. Presidí la VCA. Era també membre del consell d'administració del BVC i del BU. Al Sexenni va ser membre de la LOS. A la Restauració és diputat per Castellterçol a les Corts de 1879-81 i de 1884-86. Com a diputat es mostrà molt poc actiu, votant amb els conservadors.

Antoni Castell de Pons (?/?, 1888) era propietari agrari, del sector vitivinícola i propietari immobiliari. Si Barnola era president de la VCA, ell n'era el director gerent. És autor d'un parell de treballs sobre el sector: *Bodegas* (1877, és una conferència a un cicle organitzat pel FPN) i *Cartilla ilustrada de la viticultura y el arte de elaborar y tratar debidamente los vinos con especialidad los tintos u ordinarios destinados al uso común del pueblo* (1878). Va ser també directiu de la *Sociedad General de Alumbrado de España y Portugal*.

Al Sexenni apareix primer com a constitucional, però després és membre de la conservadora LOS, en la seva agrupació de la propietat urbana. El març de 1872, se

l'anomena director general d'Agricultura, Indústria i Comerç, càrrec que ja havia desenvolupat anteriorment, en data indeterminada.

Al primer tram de la Restauració, apareix com a centralista²⁴⁸. Va ser diputat provincial per Sants, entre febrer de 1874 i gener de 1875, i per Calaf, entre aquesta data i març de 1876. Va ser un únic cop diputat a Corts, representant el districte d'Igualada entre 1876 i 1879 i mostrant-se molt poc actiu al Congrés. Va ser també director general d'agricultura, indústria i comerç.

El juny de 1870, participà en un intent organitzatiu de la propietat urbana de Barcelona. El 1872 és membre de la primera Junta Directiva de l'APFUBZE, càrrec en el que estigué fins 1878. Era també soci de la SEBAP i soci fundador de la SEGRAP.

Josep Maria Nadal i Vilardaga²⁴⁹ (Barcelona, 30-4-1845/1908) era fill de Joan Nadal, hisendat de Barcelona, i de Dorotea Vilardaga, de Tarragona. Refusà el títol de marquès de *la Unión del Llano*. A finals de 1875 apareix com el 22è contribuent de la província de Barcelona per territorial, amb propietats immobiliàries a Barcelona. Va ser un dels administradors de la primera sucursal del BE a Barcelona i membre del consell d'administració del BB, entre 1892 i 1908.

El gener de 1875 és nomenat regidor de l'Ajuntament de Barcelona. En seria alcalde entre juny de 1896 i juliol de 1897. El 1877, però, representa els interessos dels pobles del pla de Barcelona oposats a l'annexió. Va ser diputat conservador per Gràcia a les Corts de 1876-79; a les de 1879-81 repetí en el càrrec, tot i que no va prendre possessió fins el gener de 1881, poc abans de la dissolució de les Corts. El 1900 va ser senador electe per Barcelona, sense arribar, però, a prendre possessió del càrrec. Com a parlamentari, va ser molt poc actiu. El 1883 va ser un dels socis fundadors del CCLB. El març de 1884, va ser nomenat comissari d'agricultura, indústria i comerç de Barcelona.

Va ser directiu de l'APFUBZE i de la UPUBZE i soci de l'IACSI i de la SEBAP. El 1876 va fer gestions per a l'IIC a Madrid, en l'afer del segell de vendes i el 1878 té relació amb l'ANCB pel tema de la crisi del sector. A les Corts de 1876-79, va ser secretari de l'agrupació de parlamentaris de l'IACSI. Després de la seva elecció de 1879, va oferir en persona els seus serveis de diputat electe proteccionista a les juntes directives del FPN i del FPE i per carta a la de l'IIC. Va ser president del CL el 1880 i el 1882.

Joaquim Castellarnau i Balcells²⁵⁰ (Tarragona, 31-5-1848/ ?) era propietari agrari i enginyer de monts. Al debat al Congrés sobre primeres matèries, Bosch i Labrús presenta una exposició dels propietaris rurals de la província de Tarragona, entre els que esmenta explícitament Castellarnau, com a un dels més significatius²⁵¹.

El 1876 va ser nomenat enginyer de monts de la Real Casa, càrrec al que renuncià el 1883. Aquest any, va ser destinat a la comissió de flora forestal d'Osca. El 1884 és declarat supernumerari per malaltia. Va fer estudis tècnics de micrografia sobre les espècies forestals, editats al *Boletín de la Sociedad Española de Historia Natural*. Té també alguns articles sobre microbis. Són obres seves: *El Pinar de Balsaín. Algunas consideraciones sobre su tratamiento y administración* (1884), *Guía del Real Sitio de San Ildefonso* (1884), *La Estación Zoológica de Nápoles y sus procedimientos para el examen microscópico* (1885, traduït al

248. Veure *La Mañana*, 29-11-1876.

249. Sobre ell, veure JARDÍ: *1.000 famílies ...*

250. Sobre ell, veure RUÍZ Y PORTA: *Tarraconenses ...*

251. DSC, leg. 1882-83, 12-3-1883, núm. 64, p.1396.

francès), *Descripción microscópica de la madera del Quercus Lagun en las Islas Filipinas* (1885), *Memoria de ordenación de los montes de Balsaín. Estudios sobre carbones, cortezas y cultivos* (1886, en col·laboració amb R. León del Rivero i R. Breñosa), *Los cristales de oxalato de calcio en la madera de la encina* (1887), *Unidad del plan generativo en el reino vegetal* (1888). Va col·laborar a *La Producción Nacional*, de Madrid.

Va ser diputat per El Vendrell, a les Corts de 1876-79, 1879-81 i 1884-86. Com a diputat, no es va mostrar gaire actiu, interessant-se sobretot per temes locals. Votava amb els conservadors. L'agost de 1880 participà a l'assemblea de Tremp, destinada a impulsar el projecte de ferrocarril del Noguera Pallaresa. El juliol de 1890 va ser nomenat governador civil de Balears i el març següent, de Cadis.

Albert Camps i Armet (Figueres, 3-2-1849/ ?) era fill de Joaquim Camps, hisendat de Monells (Baix Empordà), i de Paula Armet, de La Jonquera. Era propietari a l'Empordà, amb finques rurals a Albanyà i Darnius. És autor d'un *Diccionario industrial. Artes y oficios de Europa y América* (la 3a edició és de 1892), prologat per Ramon de Manjarrés.

Al Sexenni, va adoptar una postura favorable a la Restauració dels Borbons. Aconseguida aquesta, es va vincular al PLC. Va ser diputat per La Bisbal, a les Corts de 1879-81, 1881-84, 1884-86 i 1886-90, i senador per Girona, a les de 1893-95, 1898-99 i 1899-1901. Va ser secretari del Congrés, entre 1884-85. Com a diputat, va mostrar-se també poc actiu al període analitzat. El maig de 1880 intervé a una reunió de parlamentaris catalans, convocada per escoltar una comissió de surers.

Enric Climent i Vidal²⁵² (Castelló d'Empúries, 1824/Figueres, 10-11-1878) tenia vinyes a Selva de Mar, amb enfiteutes treballant-les. En carta a Víctor Balaguer, afirma que va adquirir béns desamortitzats²⁵³. Posseïa la *Gran Cruz de Isabel la Católica*.

Va ser diputat per Girona, entre 1854 i 1856 i subinspector i després cap de la milícia nacional de Girona el 1855. Progressista i amic personal de Prim, va participar a conspiracions liberals, exiliant-se en alguna ocasió. Va ser vocal de la Junta Revolucionària de Girona el 1868, governador civil de la mateixa just després de la revolució i senador per aquesta província a les segones Corts de 1872. Al Sexenni, va figurar dins de la coalició de partits monàrquic liberals i, en fragmentar-se aquesta, en el sector constitucional, en la seva vessant més conservadora. En carta a Balaguer d'abril de 1871, es mostra contrari al sufragi universal, tot considerant que a les grans aglomeracions urbanes afavoreix els demagogs extremistes i a les poblacions rurals al clergat²⁵⁴. En carta de març de 1873, es mostra contrari a la República i partidari d'un cop de mà militar per reconduir la situació, alhora que condemna l'actitud dels radicals en afavorir el nou règim²⁵⁵. Va fugir de la seva zona habitual de residència, per la por a la creixent inestabilitat política a la zona. Passà a Barcelona i d'allí a Port-Vendres, a la Catalunya Nord i, posteriorment, a Mallorca, País Valencià, Aragó i, finalment, Barcelona.

A la Restauració, dirigí el PC a l'Empordà. Va ser senador per Girona al primer Senat de la Restauració (1876-77) i al primer amb el nou sistema electoral (1877-79). Com a senador, es mostrà poc actiu.

---

252. Sobre ell, veure RAHOLA, Carles: *Vides heroiques*, MCMXXXII.

253. BMVB, Epistolari Víctor Balaguer, part inèdita, carta d'Enric Climent i Vidal a Víctor Balaguer, datada a Port-Vendres, Catalunya Nord, 19-7-1873.

254. BMVB, Epistolari Víctor Balaguer, núm. 7101326, carta d'Enric Climent a Víctor Balaguer, datada a Barcelona, 10-4-1871.

255. BMVB, Epistolari Víctor Balaguer, part inèdita, carta d'Enric Climent a Víctor Balaguer, datada a Barcelona, 21-3-1873.

Salvador Torroella i Marimon, hisendat de La Bisbal, va ser diputat per Olot entre 1880 i 1881, en segona elecció després de la defunció de Josep Florejachs, i com a transacció entre els notables locals, rebecs a acceptar un candidat imposat des del Ministeri de la Governació, i aquest, a través del governador civil. Fins el moment de prendre possessió del seu escó al Congrés, venia essent diputat provincial. Políticament conservador, pràcticament no es va estrenar com a diputat a Corts.

Josep Maria Vehí i Ros era un dels principals contribuents de Girona, amb propietats a l'Empordà. Va ser diputat per La Bisbal (1863-64 i 1864-65), per Girona (1865-66), novament per La Bisbal (1876-79), senador per Girona (1879-81), i novament diputat per Girona (1884-86), a més de ser diputat provincial diversos cops. Tot i la seva llarga trajectòria parlamentària, es mostrà —si més no al període estudiat— poc actiu a les Corts.

5.2.5. El grup de parlamentaris militars.

Dins d'aquest grup de parlamentaris trobem set personatges: el comte de Torre-Mata, el marquès de Guad-el-Jelú, el marquès de Benzú, el comte de Casp, Gabriel Baldrich, Enrique Orozco i Francesc López Fabra. Els cinc primers assoliren la màxima graduació militar i, entre ells, els quatre primers varen ser ennoblits i varen prendre possessió de senadories vitalícies. El cas de López Fabra mereix una menció especial, donada la seva molt estreta vinculació amb les corporacions industrials. D'aquest grup, els militars de màxima graduació i ennoblits aconseguen senadories permanents, mentre que la resta obté representació al Congrés dels diputats.

5.2.5.1. El comte de Torre-Mata.

El comte de Torre-Mata (Francesc de Mata i Alòs²⁵⁶) (Girona, 3-11-1807/Madrid, 25-3-1884), va revalidar el 1865 el títol de comte de Torre-Mata, que el 1707 l'arxiduc pretendent Carles d'Àustria havia concedit al seu rebesavi. Posseïa diverses condecoracions: *Gran Cruz de Carlos III*, *Gran Cruz de Isabel la Católica*, *Gran Oficial de la Legión de Honor* i altres.

El 1821 ingressà a l'acadèmia d'artilleria i el 1825 al cos de la guàrdia reial d'infanteria, on es mantingué fins el 1839. A la primera guerra carlina, lluità a favor d'Isabel II, a les campanyes de Catalunya i del Nord, aconseguint el 1839 el grau de tinent coronel. El 1847 ascendí a mariscal de camp. El 1849 lluità contra els carlins a Catalunya, com a cap d'estat major del cos d'exèrcit comandat pel general Concha. El 1858 ascendí a tinent general. Va ser capità general de Burgos i de Castella la Nova. Va fer algunes col·laboracions a la *Revista Militar*.

Inicià la seva llarga carrera parlamentària essent diputat per Barcelona entre 1844 i 1846 i després per Lleida, entre 1846 i 1850 i entre 1850 i 1851. Aconseguí una senadoria vitalícia el 1853, que va exercir fins la revolució de 1868.

Per la seva participació a les bullangues barcelonines, hagué d'exiliar-se un cert temps el 1841. El 1853 va ser director general d'Administració Militar i el 1863, ministre de Marina (3-3-1863/9-6-1863) i interí de guerra (15-3-1863/7-4-1863 i 16-7-1863/30-7-1863). El 1868 va ser membre de la *Junta Consultiva de Guerra*. L'agost d'aquest any, va ser nomenat capità

256. Sobre ell, veure PLA CARGOL: *Biografías ...*; CARRASCO Y SAYZ, Adolfo: *Icono-biografía del generalato español por D. ... General de división. Individuo de número de la Real Academia de la Historia*, 1901.

general de Castella la Vella. Durant el Sexenni, va mantenir un voluntari retraïment polític. El 1872 va presidir el *Consejo de Redención y Enganches del Servicio Militar*.

A la Restauració, va ser senador per Lleida al primer Senat convocat amb la nova legislació (1877-1879) i a les Corts de 1879-81. El 1881 va revalidar la seva senadoria vitalícia. Va ser ininterrompudament vicepresident del Senat des de 1877 fins a la seva mort, el 1884. Com a senador, a més de les intervencions pròpies del seu càrrec de vicepresident de la cambra, s'interessà sobretot per la legislació de temes militars, ja sigui amb intervencions, ja sigui formant part de les respectives comissions. Té també una participació clara a les reunions de parlamentaris catalans, en les que va assumir el paper de cap dels senadors en algunes ocasions. En aquest sentit, es va mostrar més actiu a la legislatura de 1881-82, davant del tractat de comerç amb França (tema en el que intervé també en el Senat) i de la restitució de la base 5ena.

D'altra banda, l'abril de 1876 va ser nomenat vocal de la *Junta Consultiva de Guerra*.

5.2.5.2. El marquès de Guad-el-Jelú.

Al marquès de Guad-el-Jelú (Antoni Ros de Olano i Perpiñà²⁵⁷) (Caracas, 9-11-1808/Madrid, 23-7-1886) se'l coneix més per la seva activitat literària que per la seva faceta de militar i de polític. Era fill, sembla que adoptiu, del coronel Llorenç Ros-Llogaia i Perpiñà, governador militar de Caracas, i de Manuela de Olano y Álvarez-Ordoño. El 1813, Antoni passa a viure a la casa pairal dels Ros, a les Olives (Baix Empordà). Aviat moren els pares i queda sota la custòdia d'un oncle.

En un primer moment, intentà trobar una col·locació a Hisenda, ingressant, però, aviat a l'Exèrcit. Inicià la seva carrera militar el 1834, com alferes, lluitant contra els carlins a la primera guerra. Ascendí a coronel el 1837 i a general de divisió el 1844. Amb el triomf d'O'Donell de 1854, ascendí a tinent general i fou nomenat capità general de les possessions d'Àfrica. Allí reprimí un motí al penal de Ceuta, rebent més tard en premi els títols de vescomte de Ros i comte d'Almina. Més endavant, cediria el segon títol al seu gendre, Melchor Sangro y Rueda, també parlamentari al període analitzat.

El 1859 participà a la guerra d'Àfrica, comandant el tercer cos d'exèrcit i assolint la victòria de Guad-el-Jelú i la de Monte Negrón, la primera de les quals li valgué el marquesat del mateix nom, amb grandesa d'Espanya (juliol de 1860).

Amb la revolució de 1868, passà a ser capità general de Castella la Nova. A la Restauració, va ser capità general de Castella la Vella i segon comandant d'alabarders (cos de custòdia de persones reials). Escriví algunes obres de tema militar.

Escriu també nombroses obres literàries de divers gènere. Amic personal d'Espronceda, arribà a col·laborar-hi literàriament. El 1877 presidí els Jocs Florals de Barcelona, que inaugurà pronunciant un discurs en català.

El 1834 escriví en col·laboració amb Espronceda la comèdia *Ni el tío ni el sobrinó*, obra que anys més tard refusaria de reeditar, en considerar-la massa dolenta. *El diablo las carga* (1840) és la seva altra obra teatral més coneguda.

---

257. Sobre ell, veure: SEGOVIA: *Figuras ...*; CARRASCO: *Icono-biografía del generalato ...*; ELÍAS DE MOLINS: *Diccionario biográfico ...*; FERNÁNDEZ Y SÁNCHEZ: *Año biográfico ...*; SALAS LAMAMIÉ DE CLAIRAC, María del Rosario: *Ros de Olano, un general literato romántico (1808-1886)*, 1985.

En la seva obra narrativa hi ha referències a la seva vida militar: *Leyendas de África* (1860) i *Episodios de la guerra civil* (1875). Escriví també *El doctor de Lañuela* (1863), *La Gallomaquia, poema a espuela viva, escrito por fulano Zurita, bachiller en patas de gallo, licenciado en puyas y doctor en ambos espolones* (1866) i *Cuentos estrambóticos y otros relatos* (1880).

Té un volum de *Poesías* de 1866, amb pròleg d'Alarcón, reeditat el 1886. En aquest volum, recull poemes d'inspiració romàntica, que havia anat publicant a la premsa.

El 1878 edità una traducció en vers del clàssic *Galatea*. Prologà el llibre d'Espronceda *El diablo mundo*. És seu també el treball *Observaciones sobre el carácter militar y político de la guerra del Norte* (1836) i *Episodios militares* (1884), aquest darrer com a recull d'articles referents a la primera guerra carlina, publicats a periòdics.

Col·laborà a diverses publicacions: *La España, El Pensamiento, Memorial de Caballería, Revista de España, Iris, El Siglo* i *La América*. Formà part de les redaccions d'*El Español* i d'*El Correo Nacional*.

Va ser vocal del consell d'administració de la CFZPB, com a mínim des de 1866 fins la seva fusió amb el Norte el 1878, així com vocal del consell d'administració de la MZA, com a mínim el 1885.

Inicià la seva extensa carrera parlamentària com a diputat (sols electe) per Màlaga el 1837. Després seria diputat per Màlaga (1838-39), per València (1843-2a), diputat electe per Girona, optant per Múrcia (1844-46), per Puigcerdà (1846-48), per Girona (1854-56), aconseguint una senadoria vitalícia el 1849, que mantingué fins la revolució de 1868. Al Sexenni, va ser senador per Segòvia a la legislatura de 1872 (segona), essent també vicepresident del Senat. A la Restauració, formà part de la primera fornada de senadors vitalicis, el 1877. En aquesta etapa de senador vitalici, dedicà la seva atenció als temes militars i formà part durant diverses legislatures de la comissió de correcció d'estil. A diferència del comte de Torre-Mata, però, no es va involucrar en els temes relacionats amb els interessos dels diversos sectors econòmics catalans.

Als seus primers anys com a diputat, mantingué una postura independent, tot i que més propera al grup progressista, però el 1843 s'inclinà cap el moderantisme, contribuint a la caiguda d'Espartero. El 1847 se situà en una fracció dissident dels moderats, la dels *puritanos*. L'unia una amistat personal amb O'Donell, participant amb ell a l'aixecament de Vicálvaro de 1854. Com a membre de la UL participà també a la revolució de 1868. Dimití dels seus càrrecs el 1875, amb l'entronització d'Alfons XII. Afiliat al PC, acceptà la Restauració quan el partit ho va fer. Un biògraf seu de l'època comentaria els seus canvis polítics: *ha sido, en fin, coalicionista en 1843, puritano en 1847, conservador en 1852, revolucionario en 1854, arrepentido en 1855, antiesparterista en 1856, unionista en 1858 y, como después veremos, antidinástico en 1868, amadeista en 1870 y alfonsino en 1875*²⁵⁸. Encara, el 1882, s'escindiria del PL amb la ILD, de la que va ser membre del seu comitè directiu.

En la seva carrera política, cal tenir present també que va ser governador civil de Múrcia el 1843 i ministre de Foment, Instrucció i Obres Públiques el 1847. Com a ministre, creà les Escoles Normals. El 1848 va ser ambaixador a Portugal i de 1854 a 1856, director general d'infanteria, càrrec des d'on impulsà la utilització per part de la tropa d'un nou barret, dit *ros*.

258. SEGOVIA: *Figuras ...*, tom I, p.32.

Al Sexenni, fou director general d'Artil·leria i president del *Consejo Superior de Guerra y Marina*, càrrec del que dimití el 1875, amb l'entronització d'Alfons XII. A la Restauració va ser també president de la *Junta de Reforma de las Ordenanzas Militares* i director de Cavalleria i de Carrabiners.

Va intervenir en la creació de l'*Asociación General de la Minería Española*, el juny de 1854; la seva intervenció en aquest acte va ser impresa. Presidí el *Congreso Nacional Pedagógico*, inaugurat al Paraninfo de la UCM el 28-5-1882, amb un discurs, editat posteriorment en un volum col·lectiu. El 1882 va ser nomenat vocal de la *Junta Central para la Exposición General Española de la Industria y de las Artes*.

5.2.5.3. El marquès de Benzú.

El marquès de Benzú (Manel Gasset i Mercader) (Girona, 1814/Alzira, Ribera Alta, 10-1887), era fill de Jaume Gasset, capità de l'Exèrcit, i de Raimunda Mercader. Lluità contra els carlins a la primera i segona guerres. Va ser governador militar de Jaén (1866-67) i comandant general de Ceuta (1858-59). Participà a la campanya d'Àfrica, on es distingí als combats als alts de Benzú. Participà a l'expedició de Prim a Mèxic. Va ser nomenat tinent general el 1863, essent capità general de Catalunya (1866-67) i de València (1867-68), on va ser destituït per la revolució de Setembre, exiliant-se voluntàriament amb Isabel II. Va ser donat definitivament de baixa de l'Exèrcit en negar-se a jurar com a rei Amadeu I. Va estar destinat també a Cuba. A la Restauració, fou rehabilitat i va ser nomenat inspector general del cos de carrabiners. Posseïa diverses condecoracions.

Va aconseguir una senadoria vitalícia el 1865, que mantingué fins la revolució de 1868. A les primeres Corts de la Restauració, va sortir senador per Lleida, formant part —igual que el marquès de Guad-el-Jelú— de la primera fornada de senadors vitalicis de 1877. Igual que els anteriors, s'interessà al Senat pels temes militars.

Políticament, va situar-se entre els moderats en època isabelina. Participà activament en la Restauració dels Borbons. Aconseguida aquesta, se'l nomenà el 1875 marquès de Benzú, en record dels seus mèrits de guerra. Martínez Campos el nomenà membre del Consell d'Estat, càrrec del que no arribà a prendre possessió. A la Restauració, se situà entre els conservadors.

5.2.5.4. El comte de Casp.

Del comte de Casp (Eulogi Despujol i Dusay²⁵⁹) (Barcelona, 1834/Vallesa de Mandor, València, 17-10-1907), ja hem vist les relacions familiars en analitzar els seus germans a l'apartat dedicat als propietaris agraris. Ell era el tercer fill del quart marquès de Palmerola. El 1859 es casà amb Leonor Rigalt i Muns. El 1878 li fou concedit el títol de comte de Casp, en memòria d'un èxit militar i en premi pels seus treballs a favor de la Restauració. Posseïa nombroses condecoracions. Va ser *Gentilhombre de cámara de S.M.* Com recordarem, era també cosí germà per línia materna amb el marquès de Monistrol i per línia paterna amb el marquès de Ciutadilla.

Inicià la seva carrera militar el 1849, ingressant el 1852 al cos d'Estat Major de l'Exèrcit. El 1860 participà a la campanya d'Àfrica, tot intervenint a Tetuan i Wad Ras. L'any següent,

---

259. Sobre ell, veure SÁNCHEZ DE LOS SANTOS; REDONDELA: *Las Cortes ... 1907*; SABATER: *Diccionario biográfico ...*

participà a la campanya de Santo Domingo. Al Sexenni va estar primer a Eivissa i després va lluitar contra els republicans a Saragossa i contra els carlins al Maestrat, a Catalunya i a l'Aragó, destacant els seus èxits militars a La Sellera (enfront Savalls) i a Casp, pels que va ser ascendit primer a brigadier i després a mariscal de camp. El novembre de 1875 passa a ser tinent general.

El febrer de 1873 va ser expulsat de Barcelona pel general Contreras, en no adherir-se a la proclamació de la República. De fet, treballà per la Restauració dels Borbons, sense abandonar, però, el seu lloc militar en la guerra contra els carlins.

L'abril de 1875, va ser nomenat capità general d'Aragó, tenint encara el grau de mariscal de camp. El desembre del mateix any, passà a ser capità general de Castella la Nova, ja com a tinent general. L'abril de 1876, passà a ser capità general de València. Entre abril de 1878 i abril de 1881, és capità general i governador general de Puerto-Rico. El febrer de 1882, passà a ser director general d'Instrucció Militar. Entre setembre de 1891 i febrer de 1893, és capità general i governador general de les Filipines, essent el seu nebot Ignasi Maria, aleshores ja cinquè marquès de Palmerola, el governador civil de Manila. El març de 1895 passà a presidir el *Consejo Supremo de Guerra y Marina*. Entre 1896 i 1899 va ser capità general de Catalunya, on va declarar l'estat de guerra el 1899, en produir-se el *tancament de caixes*. L'octubre de 1900 passà a presidir la *Junta Consultiva de Guerra*.

Va ser diputat per Aguadilla (Puerto Rico) a les Corts de 1884-86, figurant com a conservador. El maig de 1897 va prendre possessió d'una senadoria vitalícia, sol·licitant el desembre de 1903 al Senat que aquesta senadoria passés a considerar-se com de dret propi, per la seva antiguitat en la presidència del *Consejo Superior de Guerra y Marina*; se li acceptà.

El 1882 ocupà la *Dirección General d'Instrucción Militar*. Va ser president del *Consejo Superior de Guerra y Marina* entre 1895 i 1896 i novament a partir de 1901, director general d'Instrucció Militar i president de la *Junta Consultiva de Guerra*.

Igual que els anteriors parlamentaris militars, s'interessà pels temes d'aquest ram. Com ja hem vist al capítol dedicat a les Corts espanyoles, en el tema del *modus vivendi* amb Gran Bretanya va fer costat als diputats catalans, tot i representar un districte antillà. I és que el comte va mostrar una certa sensibilitat per la qüestió catalana. Així, en carta de 1872 a Víctor Balaguer, tot felicitant-lo pel seu nomenament com a ministre d'Ultramar, afirma: *Suceso tan natural, si se confirma, no merece le dé a V. la enhorabuena; pero me la doy a mi mismo por la buena representación que tendrá en el seno del Gabinete nuestra Cataluña, harto desheredada de participación directa en la Gobernación del estado*²⁶⁰.

5.2.5.5. Gabriel Baldrich i Palau.

Gabriel Baldrich i Palau²⁶¹ (Pla de Cabra, Alt Camp, 1814/Madrid, 1885) va combatre al bàndol isabelí a la primera guerra carlina. Tenia amistat personal amb Prim. El 1867 encapçalà un moviment insurreccional contra Isabel II al Camp de Tarragona, que fracassà. El 1869 va ser diputat constituent, representant el districte de Manresa. El maig de 1870 se l'anomenà capità general i governador superior civil de Puerto-Rico; l'octubre renuncià al seu

260. BMVB, Epistolari Víctor Balaguer, part inèdita, carta d'Eulogi Despujol a Víctor Balaguer, datada a Fuentespalda i Calaceit, 26 i 27-5-1872.

261. Sobre ell, veure *200 catalans a les Amèriques*, 1493-1987, 1988.

escó de diputat constituent, per incompatibilitat amb aquests càrrecs. El mateix 1870 es casà a Puerto-Rico amb Juana Chocano Medialdea. El novembre de 1871 va ser nomenat capità general de Castella la Vella; tenia la graduació de mariscal de camp. Va ser capità general de Catalunya (juny-novembre 1872) i d'Aragó (1874). Va obtenir el grau de tinent general el 1872.

A la Restauració, milità al PL i va ser senador per Tarragona a les Corts de 1881-84. A diferència dels anteriors parlamentaris militars, la seva activitat com a senador tingué poc a veure amb els temes militars, centrant la seva atenció en les demandes de les corporacions industrials catalanes. Així, intervé en els debats sobre el tractat de comerç amb França i base 5ena, però també en les reunions dels parlamentaris catalans a banda de les sessions.

El 1880, el Tribunal Suprem el jutja per acusacions rebudes durant el seu mandat a Puerto-Rico, de les que se l'absol. L'octubre de 1882 va ser nomenat director general de Sanitat Militar.

5.2.5.6. Enrique Orozco y de la Puente.

Enrique Orozco y de la Puente (Burgos, 23-7-1844/?) era fill d'un tinent coronel de l'Exèrcit. Ell s'afincà a Berga.

Va ingressar a l'Exèrcit l'agost de 1857, com a cadet, amb estudis i serveis als regiments d'Extremadura i de la Reina. El novembre de 1859 va ser ascendit a sotstinent d'infanteria. A finals de 1859 i principis de 1860, va fer la campanya d'Àfrica, essent ascendit a ocupació de tinent i grau de capità. Va ser a continuació ajudant de camp dels capitans generals de Castella la Vella, València i País Basc. Als anys seixanta té diversos destins, entre ells, els batallons de caçadors de Barcelona i de Barbastro. El 1868 va ser destinat a l'Exèrcit d'Andalusia. El setembre d'aquest any, participà a la batalla d'Alcolea. Aquest any, aconseguí l'ocupació de capità.

Al Sexenni, va estar al batalló de reserva de Madrid i a la secció de Guerra i Marina del Consell d'Estat. L'agost de 1874 va assolir el grau de comandant i el setembre de l'any següent el de tinent coronel. Va fer les campanyes de Catalunya i del Nord a la darrera guerra carlina, com a ajudant de Martínez Campos.

Des d'octubre de 1876, va romandre en situació de reemplaçament. L'abril de 1881 va rebre el grau de tinent coronel pel seu treball *Nociones de geometría descriptiva y método de planos acotados*. Aquest mateix any, és vocal del *Consejo de administración y gobierno del fondo de premios para el servicio de marina*. El juliol de 1884, va ser destinat al regiment d'Amèrica, el juny de 1885 al batalló de caçadors de Tarifa i l'abril de 1887 retornà a la situació de reemplaçament. El novembre de 1889 va ser ascendit a coronel. El juny de 1893 va passar a ser cap de la zona militar de Palma de Malorca. Comandà també mitges brigades de caçadors a la zona de Tremp. Va ser comandant militar del campament de Carabanchel. El febrer de 1896 assolí ocupació de general de brigada. Al final de la seva carrera militar, assolí el grau de tinent general.

Va ser diputat per Berga a les Corts de 1876-79 i per Arenys de Mar a les de 1879-81, 1881-84, 1886-90 i 1891-93. Va ser també senador per Alacant entre 1912 i 1913. A les eleccions de 1884, va tenir el suport de la *Comisión Electoral para la Candidatura Independiente y Proteccionista*, del CIC, però va ser derrotat per Antoni Borrell i Folch. Va ser liberal, de procedència del sector Martínez Campos, però després seria conservador,

essent secretari particular de Cánovas. Com a diputat, s'interessà pels temes militars, però també pels relacionats amb les corporacions industrials catalanes, destacant els primers torns contra l'article únic del tractat de comerç amb França i contra la totalitat del projecte de primeres matèries. El 1889 és un dels diputats catalans que intervé al Congrés a favor del Dret Civil català.

Té una relació molt més estreta amb les corporacions econòmiques catalanes que els anteriors. Era soci honorari del CIC, corporació amb la que manté una certa relació. Té també relació amb l'IFTN, especialment en la campanya contra el projecte de primeres matèries de 1883 i assumint-ne la representació al *Congreso Español de Geografía Colonial y Mercantil* de novembre d'aquest any. Va ser col·laborador del setmanari proteccionista de Madrid *El Economista*. També té relació amb el FPE, en el mateix afer de les primeres matèries; arriba a assistir a una sessió de la directiva d'aquesta corporació, l'octubre de 1883, en la que ofereix en persona els seus serveis de diputat proteccionista.

Formava part del grup de diputats catalans que s'oposen a la base 5ena i que són rebuts triomfalment a Barcelona. Va intervenir a l'acte d'homenatge que se'ls va fer a Mataró. El mateix 1882, quan la comissió d'obriers s'havia traslladat a Madrid per gestionar contra el tractat de comerç amb França, Orozco va treure la idea de realitzar en aquesta ciutat una exposició nacional fabril i manufacturera. Després de nombrosos impediments, finalment es realitzà a *El Retiro* l'octubre de 1884, amb el patrocini del *Fomento de las Artes*, de Madrid.

El juny de 1879 va ser un dels fundadors de la DC per a les Corts de 1879-81, essent el secretari del grup de diputats per Barcelona i formant part d'una comissió encarregada d'estudiar el tema de mines i aigües. L'octubre de 1881 torna a ser un dels fundadors de la DC per a la legislatura de 1881-82 i secretari del grup de diputats per Barcelona. Els mesos següents forma part de comissions de treball de la DC: una per al tema del tractat de comerç amb França i l'altra per a temes relacionats amb la marina mercant. D'altra banda, formava part de la *Secció Tercera* del Congrés, propera a les lligues de contribuents.

5.2.5.7. Francesc López Fabra.

Francesc López Fabra (Barcelona, ?/1901) és un personatge que va fer una mica de tot: militar, impressor, geògraf i especialista de les corporacions industrials. Com a militar, assolí el grau de coronel. Practicà diversos treballs d'impressió, introduint el fotogravat. En destaca la seva reproducció de la primera edició d'*El Quijote*. Va fer també alguns treballs com a geògraf. Participà a les reformes en el servei de correus entre 1853 i 1868.

Va ser delegat del Govern espanyol a l'Exposició Internacional de Viena de 1873. El novembre de 1874 va ser nomenat membre d'una comissió oficial per fer el seguiment de l'Exposició Universal de Filadèlfia, mentre que l'octubre de 1875 se'l fa comissari regi²⁶². Publicà un llibre amb els seus treballs en aquesta darrera representació, alhora que publicà cartes oficials a *La Producción Nacional. Crónicas ilustradas de la Exposición Universal de Filadelfia*, de Madrid. El desembre de 1874 va ser nomenat comissari d'Agricultura, Indústria i Comerç de Barcelona. Era membre del consell d'administració del BU. Posseïa la *Gran Cruz Isabel la Católica*.

Va ser un únic cop diputat, concretament per Barcelona a les Corts de 1879-81. Com s'ha vist anteriorment, la seva candidatura per Barcelona és la presentada pel comitè conservador

262. Per a l'actuació de López Fabra a Filadèlfia, veure *La Producción Nacional* (Madrid), 1876-1877.

a partir de reunions prèvies per sectors professionals, representant ell les corporacions industrials. Després de la seva elecció, va oferir en persona a la Junta Directiva del FPN i per carta a la del FPE, els seus serveis de diputat electe proteccionista.

Com a diputat, s'interessà pels temes relacionats amb els interessos de les corporacions industrials catalanes, per ell representades. També s'ha vist anteriorment, concretament al capítol dedicat a les corporacions, que a la legislatura de 1879-80 presenta un article addicional a la llei de pressupostos, relatiu a les taxes postals, a iniciativa de l'IFTN.

Igualment, als capítols precedents hem tingut ocasió de veure l'estreta vinculació de López Fabra a les corporacions industrials, que el converteixen en un veritable especialista: la seva assistència, en representació del FPN, a la cimera de lligues de contribuents feta a Còrdova el maig de 1875, la seva presència a la comissió de corporacions econòmiques catalanes que el març de 1879 passa a Madrid a saludar Martínez Campos, al seu retorn de Cuba, el seu paper com a impulsor de la SPDTPN de Madrid i la seva presidència de la comissió de l'IFTN que el novembre de 1881 es trasllada a Madrid, per gestionar la no restitució de la base 5ena. A aquests treballs se'n podria afegir molts altres.

Fins la creació de l'IFTN, el 1879, cal esmentar la seva presidència de la secció d'indústria de la comissió d'estudis sobre la legislació duanera, creada a instàncies de l'AB i amb representants de les corporacions econòmiques (1874-75); la seva participació a la comissió del FPN i de l'IIC que es trasllada a Madrid per gestionar la no alteració de l'aranzel a partir de la llei de pressupostos (xocant amb les intencions de Bosch i Labrús i del FPE, partidaris de plantejar una reforma aranzelària completa en sentit proteccionista, encara que fos a través dels pressupostos; 1877); la seva intervenció en la iniciativa de Manuel María Santa Ana de regal de noces del treball nacional al rei pel seu casament; la seva presidència de la CCUDIL i dels treballs de les corporacions industrials relacionats amb la indústria llanera, inclosa la participació en la informació aranzelària (1878-81); la seva participació a la comissió del FPN que gestionà a Madrid contra algunes innovacions introduïdes al pressupost de Puerto-Rico, en el tema de les farines (1878); la seva gira de propaganda, junt amb el president del FPN, Josep Pujol Fernández, per diverses províncies, de cara a obtenir contestacions en sentit proteccionista a la informació aranzelària (1879), entre moltes altres gestions.

En aquests primers anys del període analitzat, es manté molt més en sintonia amb l'IIC i el FPN que no pas amb el FPE. El 1875 apareix ja com a soci honorari del FPN i l'abril de 1877 l'IIC el fa soci de mèrit. El FPE, per la seva banda, el nomena el juliol de 1876, és a dir, molt poc després de la creació de la corporació, soci de mèrit i l'escriu a Filadèlfia, on es trobava aleshores, per comunicar-li-ho. López Fabra respon des d'aquesta ciutat que mentre no veïés reunificats els dos fomentos, preferia no participar de la vida associativa i que renunciava al nomenament. En tornar a Barcelona, el març de 1877, el president del FPE, Letamendi, va intentar convèncer-lo que canviés d'idea, sense èxit. No obstant, sí acceptà treballs per al FPN, concretament la participació a la comissió que gestionà a Madrid la no alteració de l'aranzel (fet que, com recordarem, disgustà Bosch i Labrús i el FPE, ja que tenien una reforma aranzelària preparada). En carta de López Fabra al FPE de juny de 1877, es considera a si mateix com a soci de l'entitat i ofereix els seus serveis a la corporació²⁶³. El FPE, molest amb ell, li respon tot recordant-li la seva no acceptació del càrrec de soci de

---

263. AFTN, FPE, "Varis. Papers de l'antic arxiu que es troben al dipòsit de llibres"; lligall núm. 4: "Comunicaciones Fomento de la Producción Española 1877"; carta de Francesc López Fabra de 22-6-1877.

mèrit, afirmant que no se'l considera membre de l'entitat i acusant-lo de mantenir postures més d'acord amb el FPN²⁶⁴. López Fabra torna a plantejar-se una mena de retraïment de la seva participació en la vida de les corporacions i així ho comunica l'abril de 1878 al FPN²⁶⁵. No va mantenir gaire temps la seva intenció, però, ja que passà poc després a presidir la CCUDIL. La presència del FPE en aquesta comissió, va suavitzar un tant la seva relació amb aquesta corporació (recordem, no obstant, que el FPE finalment es retira de la CCUDIL).

Després de la creació de l'IFTN, la seva vinculació amb aquesta corporació és més clara que no pas amb el FPE, amb el que manté ja escassa relació. Així, el trobem intervenint en diverses assemblees generals de la corporació i presidint la comissió de l'IFTN que es traslladà a Madrid el novembre de 1881 per gestionar la no restitució de la base 5ena.

D'altra banda, va tenir també alguna participació en actes de l'ANCB i va intervenir a la manifestació proteccionista de Manresa de maig de 1881. Era també soci de la SEBAP.

Presidí l'AB el curs 1875-76. En el seu discurs inaugural del curs, pronuncià el titulat *Bibliotecas públicas y gratuitas en Inglaterra. Su institución y su objeto*²⁶⁶.

5.2.6. Els eclesiàstics al Senat.

El grup d'eclesiàstics està compost per sols dues persones: José María Urquinaona (bisbe de Barcelona) i Tomàs Sivilla (bisbe de Girona), que ocupen l'escó corporatiu que correspon a l'arquebisbat de Tarragona. Com ja s'ha vist al capítol dedicat a les Corts, l'arquebisbe de Tarragona no pren possessió de l'escó permanent en la modalitat per dret propi fins a les Corts de 1891-93.

5.2.6.1. José María Urquinaona y Bidot, bisbe de Barcelona.

José María Urquinaona y Bidot²⁶⁷ (Cadis, 4-9-1814/Barcelona, 31-3-1883) s'ordenà sacerdot el juliol de 1837. En la seva carrera eclesiàstica, es poden distingir tres etapes: l'andalusa, la canària i la catalana.

De l'andalusa, cal destacar els seus estudis sacerdotals a Cadis, l'obtenció d'una capellania per oposició a Jerez (1832), la composició d'una obra de condemna dels excessos del liberalisme, el seu pas a capellà del convent de *Capuchinas* del Puerto de Santa María (1839); el 1844 passa a ser sacerdot de l'església major d'aquesta ciutat; el 1852 serà secretari i després canonge del Bisbat de Guadix. Es doctorà al Seminari de Granada. Fou també examinador sinodal del bisbat, canonge i arxipreste de la Catedral de Cadis, catedràtic, examinador i jutge del Seminari i governador eclesiàstic en absència del bisbe. Les seves conferències sobre les encíclics pontificies, mereixeren la felicitació personal de Pius IX.

264. AFTN, FPE "Actas" 15-5-1876/28-8-1878, sessió de la Junta Directiva de 4-7-1877.

265. AFTN, FPN, "Actas" núm. 5, 20-10-1877/23-7-1879; sessió de la Junta Directiva de 30-4-1878.

266. Sobre aquest discurs, veure CASASSAS: *L'Ateneu...*, p.45.

267. Sobre ell, veure SALVADÓ, José: *Galería biográfico-fotográfica. El Episcopado español. Biografías de los esclarecidos Prelados que desde el año 1876 hasta la fecha han venido ocupando las Diócesis de España, con un discurso sobre la historia de la Iglesia Católica en nuestra patria, por D.P.F. Obra de lujo ilustrada con magníficos retratos fotográficos por D. L.R. y D. Publicada y dedicada a N.S. Padre el Inmortal Pío IX*, MDCCCLXXVII; CASTELLANO Y MEDERO, Francisco: *Apuntes biográficos del Excmo. e Ilmo. Sr. D. José María de Urquinaona y Bidot, Obispo de Barcelona (q.e.p.d.) redactados por su capellán de honor D. ...*, 1883; *Diccionario de historia eclesiástica de España*, 1972; ECHEVARRÍA, Lamberto de: *Episcopologio Español Contemporáneo (1868-1895). Datos biográficos y genealogía espiritual de los 585 Obispos nacidos o consagrados en España entre el 1 de enero de 1868 y el 31 de diciembre de 1885*, 1986.

El 1869 ocupà el Bisbat de Canàries. El 1870 participà al Concili Vaticà Primer, actuant de secretari dels bisbes espanyols, reunits en junta suprema per deliberar sobre els problemes plantejats a l'Església per la revolució de 1868, pronunciant discursos i predicant davant de tots els bisbes espanyols i americans. De retorn a Canàries, reorganitzà el Seminari, visità tota la diòcesi, predicant i administrant els sagraments personalment, edificà set noves esglésies i reparà les existents, s'enfrontà diversos cops a les autoritats del Sexenni, fundà un patronat d'obriers i dedicà atenció personal a l'ensenyament catequístic.

El 1878 prengué possessió del Bisbat de Barcelona, destacant-se aviat per la seva particular vehemència en la prèdica i per la seva voluntat de fer personalment bona part de la feina divulgativa del bisbat, recercant sempre un contacte directe amb els fidels i una austeritat en els medis, que feren parlar en el seu moment de "cristianisme primitiu". Visità una per una les 234 parròquies de la diòcesi, anant a veure els cementiris locals, les esglésies parroquials i els pobres i malalts. També visità els col·legis religiosos i convents de la diòcesi. El 1881 tingué una entrevista amb el Papa Lleó XIII. Va promoure la celebració del mil·lenari de la Mare de Déu de Montserrat, formant part de la Junta organitzadora. Intentà una conciliació entre el sector del catolicisme addicte al tradicionalisme carlí i l'addicte a Alfons XII, sense gaire èxit. Bona part de les seves cartes pastorals i sermons s'editaren en forma de fullet.

A les Corts de 1879-81, va ser senador electe pels arquebisbats de Tarragona i Saragossa. Va optar pel primer però no arribà a prendre possessió del càrrec. A les Corts de 1881-84 sí va ocupar el seu escó per l'Arquebisbat de Tarragona, per oposar-se al tractat de comerç amb França. Aquesta va ser la seva única anada al Senat. La seva intervenció va ser reproduïda en forma de fullet²⁶⁸.

Va tenir relació amb les corporacions industrials de Barcelona. Així intervé al banquet ofert per les corporacions econòmiques als parlamentaris catalans electes el maig de 1879 i s'adhereix a la manifestació proteccionista del FPE de juny de 1881. L'abril de 1882, i a petició de les corporacions industrials, es trasllada a Madrid per combatre al Senat el tractat de comerç amb França, aspecte que ja hem vist al capítol dedicat a les corporacions, així com el seu cos a cos amb Sagasta a l'alta cambra per aquest tema. Cal dir que, en marxar, comissions de les corporacions industrials l'acomiadaren a l'estació del tren i que al pas d'aquest per Sabadell, Terrassa i Manresa, anava essent saludat per les corporacions locals. Durant la seva estada a Madrid, visità també els reis. El retorn és encara més espectacular. Segons el *Diario de Barcelona*, l'entrada a Barcelona és apoteòsica²⁶⁹. Una comitiva l'acompanyà al Palau Episcopal, on va fer un discurs. Encara, el mateix maig escrigué Sagasta, demanant-li que s'ajornés el debat parlamentari sobre la base 5ena.

5.2.6.2. Tomàs Sivilla i Gener, bisbe de Girona.

Tomàs Sivilla i Gener²⁷⁰ (Calella, 18-10-1817/Girona, 8-1-1906) va estudiar Filosofia i Teologia als seminaris de Barcelona i de Girona i a la Universitat de Cervera i Dret a la de Barcelona. Exercí una càtedra de Dret Canònic a la UB entre 1847 i 1851. De 1850 a 1852 fou fiscal del Seminari de Barcelona. El 1858 esdevingué canonge doctoral. Ocupà nombrosos càrrecs: visitador apostòlic de les Escoles Pies de la Diòcesi de Barcelona,

---

268. Veure OBISPO DE BARCELONA: *Discurso pronunciado ...*

269. *Diario de Barcelona*, 12-5-1882, edició del matí, p.5.986-5.988.

270. Sobre ell, veure SALVADÓ: *Galería biográfico-fotográfica ...*; ECHEVARRÍA: *Episcopologio ...*

director general de les religioses d'aquesta diòcesi i de les de Girona, Vic i Mallorca, administrador de l'Hospital de la Santa Creu i prelat domèstic de Sa Santedat (1871).

Va ser nomenat bisbe el 31 de desembre de 1878, exercint el bisbat de Girona des d'aquesta data fins a la seva mort. Aconseguí el títol de Basílica per a la Seu de Girona i participà en la restauració del monestir de Ripoll. Fundà un asil per a sacerdots de la seva diòcesi i el Col·legi de la Sagrada Família per a seminaristes pobres.

El 1858 escriví *El primado de Tarragona*, treball llegit a la RABLB, de la que n'era membre. El 1880 edità una memòria llegida per ell el desembre de 1869 a la mateixa Acadèmia, amb el títol d'*Apuntes històrics sobre el Hospital de la Santa Cruz de Barcelona*. També traduí del francès algunes obres religioses. Escriví el treball *Informe en defensa de la jurisdicció eclesiàstica* i col·laborà en l'edició de les *Siete Partidas* (Barcelona, 1843-44). Era també membre l'AJLB.

Després de la mort d'Urquinaona, el 1883, va ocupar el seu lloc al Senat, tot i que no va prendre possessió del seu escó dins de les Corts de 1881-84. Sí que ho va fer a les de 1884-86 i a les de 1886-90 (a partir de 1887), però tampoc no va prendre possessió del càrrec el 1891. Com a senador, va ser molt poc actiu.

5.2.7. Parlamentaris sense prou dades.

Dins del sector de parlamentaris *del país*, hi ha un grup de deu personatges dels que hi ha molt poca informació, insuficient com per fixar amb un mínim de precisió llur adscripció socioprofessional. Són Josep Castellet, Antoni Mataró, Josep Maria Bremon, Agustí Vilaret, Pere Nolasc Gay, Ferran de Moradillo, Joaquim Bañeres, Josep Batlle, Josep Ferrer i Forés i Roc Labajos.

Josep Castellet i Sampsó va ser diputat per Valls a les Corts de 1879-81 i de 1881-84. Va ocupar alguns càrrecs més: diputat provincial per Martorell entre març de 1877 i setembre de 1878 i entre aquesta data i desembre de 1882 i governador civil d'Oviedo el 1881. Havia estat amic de Prim. Políticament va ser constitucional i, després, liberal. Era soci de la SEBAP. Prologà el llibre de J. Puigjaner sobre història de Valls (1881). El seu germà Ramon era membre del consell d'administració del FVVB.

Antoni Mataró i Vilallonga va ser diputat per Santa Coloma de Farners a les Corts de 1881-84 i de 1884-86. Inicialment apareix com a conservador, però a les eleccions de 1881 es presenta com a liberal; no obstant, després del tractat de comerç amb França retorna al PLC. A la legislatura de 1881-82, va ser secretari per Girona de la DC. El gener de 1884 és nomenat governador civil de Balears, l'abril de 1885 de Salamanca i el setembre següent de Lleida. El juny de 1885 va cessar del càrrec de diputat, per incompatibilitats. El 1860 publicà el discurs que pronuncià a la UCM en el moment de doctorar-se (no queda clar en quina carrera), amb el títol *Influencia que tienen en la salud pública la educación y las costumbres*. Encara el juliol de 1890, va ser nomenat governador civil de Girona.

Josep Maria Bremon i Cabello va ser diputat per Montblanc entre 1864 i 1865 i entre 1866 i 1868 i senador per Tarragona a les legislatures de 1876-77 i de 1877-79. Al Senat apareix votant amb la majoria conservadora. El gener de 1875 és anomenat vocal del Consell d'Estat, passant el novembre del mateix any a la secció d'Ultramar.

Agustí Vilaret i Cendruch va ser diputat per Santa Coloma de Farners entre 1878 i 1879 i a les Corts de 1879-81. Vota amb la majoria conservadora. Era autor de la comèdia *La filla de la cova* (1886) i del drama bilingüe en vers *Doña Pruna*.

Trobem Pere Nolasc Gay Sardà a una reunió al Saló Filharmònic de Reus destinada a aconseguir fons per als assaigs de *l'Ictíneu* de Narcís Monturiol, passant a formar part de la Junta creada per donar suport al projecte. Va ser diputat per Tarragona a les Corts de 1881-84 i de 1898-99. Era liberal de procedència constitucional, tot i que anteriorment havia estat conservador. La seva candidatura per Tarragona com a conservador, el 1884, va ser derrotada per la de Marià Pons i Espinós. L'abril de 1893 va ser nomenat governador civil de Conca.

Ferran de Moradillo de Patxot va ser diputat per Figueres a les Corts de 1879-81. El 1880 entrà al PLF, essent de procedència constitucional. Joaquim Bañeres i Gordill va ser diputat conservador per Balaguer a les Corts de 1876-79 i de 1879-81. Josep Batlle i Vidal va ser diputat per Valls a les de 1876-79; apareix votant amb la majoria conservadora. Josep Ferrer i Forés va ser diputat per Gandesa a les de 1879-81 i 1884-86; també apareix votant amb les majories conservadores. Roc Labajos i Arenas va ser diputat per Gràcia a les de 1884-86; votava amb els conservadors.

5.3. Els parlamentaris *cuneros*.

El grup de 42 parlamentaris *cuneros* rep un tractament a part, donades les característiques de la seva elecció i dels seus comportaments parlamentaris. Dins seu, es fa una distinció entre els que han obtingut un escó per un districte català en una única ocasió, dels que han repetit més d'un cop: mentre els primers solen tenir una relació molt superficial amb els interessos del districte, els segons estableixen ja els seus lligams.

5.3.1. *Cuneros* electes un sol cop per un districte català.

Com ja s'ha vist anteriorment, dins del grup de parlamentaris *cuneros* predominen els professionals liberals. Entre els 29 parlamentaris electes un sol cop per un districte català en trobem 12. D'aquest grup cal destacar en primer lloc, per les responsabilitats de govern que exerciran durant la Restauració, Manuel Alonso Martínez, Carlos Navarro y Rodrigo i José María Celleruelo. Hi ha quatre parlamentaris més amb carreres polítiques i parlamentàries de llarga durada: José María Fernández de la Hoz, José Ferreras, Federico Hoppe i Severiano Arias. Els altres cinc —Miguel Cabezas, Juan Jiménez Cuenca, Enrique de la Parrella, Manuel Camacho i Pedro Diz Romero— tenen, en canvi, trajectòries parlamentàries considerablement més curtes, destacant els dos darrers per les seves vinculacions a interessos econòmics catalans, que fa que, tot i ser *cuneros*, tinguin una altra de mena de lligams amb els districtes per ells representats.

Manuel Alonso Martínez²⁷¹ (Burgos, 1-1-1827/13-1-1891), polític, jurista i conseller d'empreses, tenia les llicenciatures de Dret i de Filosofia i Lletres. Treballà primer com a

---

271. Sobre ell, veure LINARES RIVAS: *La primera Cámara ...*; TÉBAR, Pedro E. de; OLMEDO, José de: *Las segundas Cortes de la Restauración. Semblanzas parlamentarias*, 1879-80. PRÚGENT: *Los hombres ...*; SÁNCHEZ ORTIZ; BERÁSTEGUI: *Las primeras cámaras ...*; SOLSONA: *Semblanzas ...*; MOYA, Miguel: *Oradores políticos (perfiles)*, 1890; REAL ACADEMIA DE CIENCIAS MORALES Y POLÍTICAS: *Necrologías de los señores académicos de número fallecidos desde 1º de Julio de 1885 escritas y publicadas en virtud de los que dispone el art. 52 del Reglamento de dicha Corporación*, 1898; FERNÁNDEZ Y

professor i després com a advocat, intervenint en plets de relleu de companyies ferroviàries i financeres. Va ser membre dels consells d'administració d'algunes companyies ferroviàries, destacant la seva vicepresidència del Norte a partir de 1878. Va ser membre de la *Real Academia de Ciencias Morales y Políticas* i de l'AMJL, que presidí el 1869. Escriví diversos treballs, pròlegs i traduccions dels clàssics. Entre les seves nombroses obres, es pot esmentar *El código civil en sus relaciones con las legislaciones forales* (1884-85). Li fou atorgat pòstumament el marquesat d'Alonso Martínez.

Va tenir una llarga carrera política i parlamentària. Va ser diputat en nombroses ocasions entre 1854 i 1890, per diversos districtes, especialment per Castrojeriz (Burgos), però també pel de Cervera (1876-79), iniciant l'encasellat de la família en aquest districte. Va ser governador civil de Madrid (1856), president de la Diputació Provincial de Madrid (1874), president del Congrés (1889-90), així com diversos cops ministre: de Foment (1855-56, 1863-64), interí d'Hisenda (1863) i titular (1865-66), de Gràcia i Justícia (1874, 1881-83 i 1885-88). Com a ministre de Gràcia i Justícia, impulsà la llei de judici oral i públic, el nou Codi de Comerç i les bases per a la reforma del Codi Penal, alhora que té un paper important en el llarg procés de gestació del Codi Civil. El 1886 presidí el Consell d'Instrucció Pública. Els seus fills Vicente, Lorenzo i Dionisio serien també diputats en diverses ocasions; al primer el veurem una mica més endavant, com a diputat per Cervera.

Políticament ocupà una posició de centre. Al Sexenni intentà formar un corrent conservador dins de les forces liberals. Participà en la creació del PC el 1872. Com ja hem vist al capítol dedicat a les Corts, en iniciar-se la Restauració va encapçalar el SC, encetant una política de col·laboració amb els conservadors de Cánovas, interrompuda el 1879; el 1880 aquest sector participà en la fusió liberal. Molt actiu com a parlamentari, presidí la comissió del Congrés redactora de la Constitució de 1876 i formà part de la de codis.

Carlos Navarro y Rodrigo²⁷² (Alacant, 9-1833/Madrid, 20-12-1903), polític, periodista i escriptor, va dedicar la seva primera activitat al periodisme, en periòdics propers a la UL, primer al seu Alacant natal i després a Madrid. El 1859 i 1860 va ser corresponsal de guerra al Marroc. Als anys següents, col·laborà a *El Criterio* i entrà a la redacció de *La Época* i, posteriorment, de *La Política*. Escriví obres de poesia, narració, assaig i biografia, entre les que podem esmentar *Poesías* (1857), *El sahumero* (1867) *O'Donell y su tiempo* (1869), *Las crisis de España* (1870), entre altres. Als anys cinquanta i seixanta, ocupà alguns destins a governs civils de diverses províncies.

Té també una extensa carrera política i parlamentària. Entre 1861 i la seva mort el 1903, va ser diputat i senador per diversos districtes andalusos, senador per Tarragona (1884-86) i senador per dret propi a partir de 1892. Als anys cinquanta i seixanta, milità a la UL, al Sexenni i primer tram de la Restauració, al PC i, finalment, al PLF i PL. El 1864 va ser governador civil de les Balears. El 1867 fou desterrat a Oviedo, on romangué fins la revolució de 1868. Va ser vocal de la *Junta Revolucionaria de Madrid* d'aquest any. A la Restauració, va ser secretari del Ministeri de la Governació, ministre de Foment (1886-88) i president del Tribunal de Comptes a partir de novembre de 1889.

SÁNCHEZ, Ildelfonso: *Año biográfico español. Hechos, caracteres y producciones de 365 patricios, de uno y otro sexo, que han dejado huella en nuestra historia patria*, 1899; SÁNCHEZ DE LOS SANTOS: *Las Cortes ... 1907; Las Cortes ... 1910*.

272. Sobre ell, veure LINARES RIVAS: *La primera Cámara ...*; CAÑAMAQUE: *Los oradores ...*; PRÚGENT: *Los hombres ...*; SEGOVIA: *Figuras ...*; SOLSONA: *Semblanzas ...*

José María Celleruelo y Poviones²⁷³ (Pola de Sierro, Oviedo, 1840/4-12-1911), advocat, periodista i polític, va exercir de fiscal a l'Audiència d'Alacant i de jutge a la d'Alcázar de San Juan, on hi estigué fins el 1873. Va dirigir el periòdic *El Globo*. Als anys vuitanta, fou vocal del consell d'administració del FLG. Inicia la seva carrera parlamentària com a diputat per Lleida a les Corts de 1881-84, continuant després com a diputat fix per Oviedo durant onze Corts i, finalment, com a senador vitalici a partir de 1910. El 1873 s'afilià al sector republicà encapçalat per Castelar, essent governador civil de Segòvia, Almeria i Alacant i sotssecretari del Ministeri de la Governació durant la primera República. A la Restauració milità al PD del propi Castelar, si bé dissentí algunes vegades amb aquest. El 1894 serà un dels possibilistes del sector dretà del partit, encapçalat per Abarzuza, que propugnaven la integració del partit dins del PL; així, al Congrés dels diputats admetrà públicament la monarquia, fet que contribuï a la integració d'aquesta part del partit dins del PL²⁷⁴. El 1906 va ser ministre de Gràcia i Justícia.

José María Fernández de la Hoz Gómez²⁷⁵ (Madrid, 19-3-1812/?, 27-1-1887), magistrat, ocupà diversos destins dins del ram, essent fiscal de l'Audiència de Madrid i del Tribunal Suprem de Guerra i Marina. Presidí l'AMJL el curs 1881-82. És autor d'obres de Dret, entre elles un *Código civil* de 1843 i un *Informe acerca del fuero civil de las clases militares* (1856). El 1874 va ser vocal de la Junta d'Estudi de Reformes del Codi Penal a Cuba i Puerto-Rico, mentre que el 1881 passà a presidir la Comissió de Codificació de les províncies d'Ultramar.

Té una extensa trajectòria parlamentària entre 1844 i la seva mort, el 1887, ocupant escons al Congrés per districtes molt diversos, una senadoria per Lleida al primer Senat de la Restauració i una senadoria vitalícia a partir de 1887. D'altra banda, el 1858 va ocupar les carteres de Governació primer i de Gràcia i Justícia després, alhora que va ser president de la *Junta General de Estadística* i vicepresident del Senat (1886-87). Al principi de la seva carrera política, va militar en el PM, situant-se després al grup dels anomenats *Puritanos* i, més tard, a la UL. A la Restauració, se situà al SC, entrant el 1880 al PLF. Va ser membre de la SPDTPN, que hem vist al capítol dedicat a les corporacions.

José Ferreras Toro (Alcañices, Zamora, 1839/Madrid, 21-1-1904), periodista, polític, advocat i conseller de companyies, tenia la llicenciatura en Dret. Inicià la seva activitat com a periodista al diari de Valladolid *El Norte de Castilla*, traslladant-se després a Madrid, on entrà a la redacció d'*El Contemporáneo*, que dirigiria més endavant. Un cop tancat el diari, es traslladà al seu Alcañices natal, on va fer alguns treballs com a advocat. Poc després de la revolució de 1868, es traslladà novament a Madrid, treballant als diaris *El País*, *El Gobierno* (que dirigí), *El Debate*, *Los Debates* i *El Correo*, del que en va ser director i propietari. Dirigí també una societat de mines i va ser advocat consultor del BE. Igual que els anteriors, té una extensa carrera parlamentària, en aquest cas a partir de 1876, ocupant escons al Congrés i al Senat per districtes peninsulars i antillans. Igual que Celleruelo, inicià aquesta carrera en un districte lleidatà, essent diputat per Sort a les primeres Corts de la Restauració, i la culminà amb una senadoria vitalícia, a partir de 1893. Va ser també governador civil de Salamanca (en data indeterminada), director general d'Obres Públiques entre març i setembre de 1882, vocal de la *Junta Consultiva del Instituto Geográfico y Estadístico*, el

---

273. Sobre ell, veure SÁNCHEZ DE LOS SANTOS: *Las Cortes ... 1907; Las Cortes ... 1910*; SABATER: *Diccionario biográfico*

274. Sobre el seu pas als partit liberal, veure ALBERTÍ: *El republicanismo ...*, p.85-86.

275. Sobre ell, veure SEGOVIA: *Figuras ...*

mateix 1882, i vocal del *Consejo Penitenciario*, el 1886. Políticament constitucional i, després, liberal.

Federico Hoppe y Rute²⁷⁶ (Màlaga, 26-3-1826/?), funcionari i polític, ocupà diversos càrrecs en l'administració, tant en governs civils com en el Ministeri d'Ultramar i a la *Sala de Indias* del Tribunal de Comptes. Va ocupar en nombroses ocasions escons a ambdues cambres i per diversos districtes, però sobretot al Senat. Va ser diputat per Solsona a les Corts de 1879-81. El 1874 va ser director general de Contribucions i Impostos Indirectes, essent confirmat en el càrrec el 1875. El setembre de 1877 repeteix en el càrrec, mentre que als anys noranta va ser membre del Consell d'Estat. Políticament, havia estat un dirigent del PC, però als inicis de la Restauració se situa al SC, entrant el 1880 al PLF.

Severiano Arias Giner (Màlaga, 1827/14-3-3-1895), funcionari, periodista i propietari agrari, va ocupar diversos destins en el ram de duanes a la península i a Puerto-Rico, a la *Dirección General de Propiedades* i a Hisenda, al mateix temps que col·laborava a diversos periòdics polítics. Posseïa propietats agràries a la província de Màlaga. Va ser diputat per aquesta província en dues de les Corts del Sexenni, per Figueres a les primeres Corts de la Restauració, senador per Màlaga a les de 1879-81 i vitalici a partir de 1881, formant part del contingent de senadors permanents nomenats en aquesta data per donar un cert marge de maniobra al PL a l'alta cambra. Als anys vuitanta i noranta, va ser ministre de la Sala d'Ultramar del Tribunal de Comptes. Políticament, va ser als primers anys de la Restauració directiu del CCM, entrant el 1880 al PLF.

Miguel Cabezas y Montemayor és germà del financer Rafael Cabezas, que veurem una mica més endavant. Va ser agent de borsa i va desenvolupar diversos destins en el ram d'Hisenda de Cuba. Va escriure treballs d'economia política i de tema social: *Memoria financiera. Isla de Puerto-Rico* (3 volums: 1883-84, 1884-85 i 1885-86); *Lecciones de ciencia social*; *Principios de Ciencia social (compendio)*; *Sofismas económicos. Pequeños folletos refutación de los de Frédéric Bastiat. Abundancia-Escasez. Obstáculo-Causa* (1898); *La balanza de comercio*. La seva trajectòria parlamentària, a diferència de la del seu germà, és curta: sols va ser diputat per Sort a les Corts de 1879-81. Políticament se situava en el sector Martínez Campos. El 1880 entrà al PLF.

Juan Jiménez Cuenca (Lucena, Còrdova, 11-1-1810/?), magistrat i polític, va ser magistrat del Tribunal Suprem. El 1875 va ser nomenat vocal del Consell d'Estat, cessant per jubilació el 1881. A la segona legislatura de 1843, va ser diputat electe per Còrdova, sense arribar a prendre possessió del càrrec. A les Corts de 1881-84, va ser senador per Tarragona i a les de 1886-90, per Còrdova. Políticament liberal.

Enrique de la Parrella Sánchez (Madrid, 20-12-1839/?), agent de borsa i propietari immobiliari a Madrid, apareix a la Restauració com a membre de l'APFUMZE. Té una trajectòria parlamentària curta: va ser diputat per Sigüenza (Guadalajara) a les Corts de 1878-79 i senador per Lleida a les de 1884-86. Conservador.

Manuel Camacho y Fernández (Sahagún, León, 11-5-1834/ ?), funcionari, va ocupar diversos destins abans de 1868 als governs civils de León, Oviedo i La Corunya i a la Direcció General de Beneficiència i Sanitat del Ministeri de la Governació. El 1875 passà a Cuba, seguint Tomàs Rodríguez Rubí, ocupant ell el càrrec d'administrador de la duana de L'Havana. Cessà l'octubre de 1876, amb motiu de fer-se càrrec de les duanes el BHC. De

276. Sobre ell, veure CARASA, Pedro (ed.): *Élites castellanas ...*

retorn a la península, s'interessà pel projecte de ferrocarril Igualada-Sant Sadurní d'Anoia, del que en fou promotor, junt amb Mariano Carreras. Per facilitar l'execució del projecte, es presentà a les eleccions de 1879 pel districte d'Igualada. La seva candidatura es presentava com a conservadora, però competint contra un altre conservador *del país*. A les eleccions de 1881, és derrotat pel liberal Bartomeu Godó, vinculat a un projecte ferroviari rival. L'escó de 1879 va ser l'únic que va obtenir en la seva carrera parlamentària. D'altra banda, el 1856 va ser governador civil interí de Valladolid.

Pedro Diz Romero, periodista i advocat, dirigí el periòdic madrileny *La Mañana*, de línia política constitucional i després del sector esquerrà del PLF, proper a Víctor Balaguer. Des de les planes d'aquest diari, seguí una línia editorial en sintonia amb les demandes de les corporacions industrials catalanes que, de fet, subvencionaven en part la publicació. El maig de 1879 assistí en persona a una sessió de la Junta Directiva del FPN per consolidar els lligams existents. El 1881 és un dels impulsors del centre proteccionista de Madrid. Era també soci de la SEMAP des de 1877. Intervé a les manifestacions proteccionistes de Girona de 6-6-1881 i d'Olot de 19-6-1881, fet que ajudà sens dubte la seva elecció pel districte d'Olot aquest any. Era soci honorari del CIC i el 1882 la SEGRAP el nomena membre de la seva diputació permanent a Madrid. Mantingué força relació amb l'IFTN en les campanyes parlamentàries d'oposició al tractat de comerç amb França, a la base 5ena i a les primeres matèries. El juliol de 1882, després de les seves campanyes proteccionistes al Congrés, es trasllada al districte d'Olot, essent rebut multitudinàriament, primer a Girona i després per tot el camí des d'aquesta ciutat fins Olot.

Políticament va ser constitucional primer i liberal fusionista després. El 1880 és membre del *Comité Constitucional de la Provincia de Madrid* (CCPM). El 1882 segueix Víctor Balaguer en l'escissió de la ILD. A més de la seva elecció de 1881 per Olot, a les segones Corts de 1872 havia estat diputat per Caguas (Puerto-Rico), tot i que no va arribar a exercir el càrrec perquè es trobava en aquesta Antilla. A les eleccions de 1884 es torna a presentar pel districte d'Olot, confiant en el prestigi obtingut per les seves campanyes proteccionistes, però sens dubte la seva candidatura esquerrana va allunyar l'electorat més conservador, que va preferir atorgar els seus sufragis al marquès d'Aguilar. En carta a Víctor Balaguer després de la seva derrota electoral, Diz ens ofereix una visió precisa de la situació dels candidats derrotats: *No ocultaré a V. que ésta [la derrota] me ha producido una muy honda impresión. Después de tantos trabajos y sacrificios lo veo perdido todo, pues sin representación política y sin medios para sostener la posición que había alcanzado, me verá oscurecido sabe Dios hasta cuando, y esto en política es la muerte*²⁷⁷.

El desembre de 1885 va ser nomenat governador civil de Navarra, el juny de 1886, de Tarragona i el gener de 1887, de Cáceres. L'octubre de 1888 va passar a desenvolupar el càrrec de ministre lletrat del Tribunal de Comptes, en la seva Sala de Cuba i Puerto-Rico, passant més tard a la Sala de Filipines.

A continuació dels professionals liberals, ve un significatiu grup de militars, la majoria d'ells d'alta graduació. Com a personatges amb responsabilitats de govern durant la Restauració, trobem Francisco de Paula Pavía. Tant ell com Manuel de Salamanca, Antonio López de Letona, José Ramón Mackenna i Juan Carnicero assoleixen la màxima graduació. Completen el grup Constancio Gambel i José Pascual de Bonanza, personatges dels que hi ha menys informació, probablement amb un rang militar inferior.

---

277. BMVB, Manuscrits núm. 372/59. Carta de Pedro Diz Romero a Víctor Balaguer, datada a Madrid, 3-5-1884.

Francisco de Paula Pavía y Pavía²⁷⁸ (Cadis, 17-7-1812/Madrid, 7-11-1890), militar de marina, s'embarcà als 10 anys, participant a diverses expedicions de l'Armada espanyola a l'Amèrica del Sud i Central. A la primera guerra carlina, i ja com oficial, participà en diverses operacions al Mediterrani i al Cantàbric. Va ser comandant general del departament d'El Ferrol. El 1863 ascendí a cap d'esquadra. Va ser director general d'*Armamentos, Expediciones y Pertrechos* al Ministeri de Marina, comandant general de l'*Apostadero* de Filipines i capità general del departament d'El Ferrol. El 1869 va ser nomenat vicealmirall. El 1872 va ser declarat exempt de servei. El 1873 fou nomenat ministre militar del *Consejo Supremo de la Armada*. A la Restauració, va ser capità general de marina dels departaments de Cartagena (1876) i Cadis (1883) i membre del *Consejo Supremo de Guerra y Marina*.

És autor d'algunes obres biogràfiques de militars de marina espanyols, destacant la *Galería biográfica de los generales de Marina, jefes y personajes notables que figuran en la misma corporación desde 1700 a 1868* (1874), en 4 volums. Pavía és un altre dels personatges que inicia la seva carrera parlamentària en un districte català, concretament essent senador per Tarragona al primer Senat de la Restauració. El 1877 obtingué una senadoria vitalícia. Va ser també ministre de Marina entre 1877 i 1879, primer amb un Govern presidit per Cánovas i després amb el Govern de Martínez Campos, i novament entre 1881 i 1883, en el Govern liberal de Sagasta, així com vicepresident del Senat entre 1886 i 1890. Políticament se situà al sector Martínez Campos i entrà a la fusió liberal el 1880.

Manuel de Salamanca y Negrete²⁷⁹ (Burgos, 29-5-1831/L'Havana, 6-2-1890), militar i fill de militar, va participar a la guerra dels matiners de 1849. El 1852 fou governador militar de la província de Màlaga. El 1874 va ser comandant general de Tarragona, amb grau de brigadier. Va combatre la insurrecció cantonal de Màlaga. Participà a la guerra carlina, en diverses accions a l'Alt Aragó i alliberant Tortosa del setge carlí. Ja ascendit a general, va continuar la campanya contra els carlins al Nord, al Centre i al Maestrat, essent comandant general de la divisió d'aquest darrer territori.

El 1882 va ser ascendit a tinent general. El mateix any va ser nomenat vocal de la Comissió de Codi i de Procediments Militars. Va ser també capità general de València. El juliol de 1887 i el febrer de 1889 va ser capità general i governador civil de Cuba. Va fer també alguns treballs com a litògraf. Va ser diputat per Tortosa a les Corts de 1876-79 i per Xelva a les de 1879-81 i 1881-84, obtenint una senadoria vitalícia el 1884. A les primeres Corts de la Restauració, figura com d'oposició, sense gaire definició; a les segones, es definí ja constitucional. El 1880 entrà al PLF. Com a diputat, va ser membre de l'anomenada *secció econòmica*, agrupació de diputats interessats en l'estudi de temes econòmics i la proposta de millores en el ram d'Hisenda.

Antonio López de Letona Lomas²⁸⁰ (Sevilla, 20-7-1821/Madrid, 16-9-1884), militar i fill i nét de militars, participà a les guerres carlines. Va ser també governador civil de L'Havana el 1859 i posteriorment de València, La Corunya i Cadis, així com sotssecretari del Ministeri d'Ultramar. Milità a la UL. Participà a les conspiracions de Prim de 1866. El Govern provisional de 1868 el nomenà mariscal de camp i sotssecretari del Ministeri de la Guerra. El 1869 s'incorporà a l'Exèrcit de Cuba. El mateix any va ser cap del Govern Militar de Màlaga, on desarmà els batallons de la Milícia Nacional, en rebel·lia. Va ser també capità general de

278. Sobre ell, veure: FERNÁNDEZ Y SÁNCHEZ: *Año biográfico ...*; SÁNCHEZ ORTIZ; BERÁSTEGUI: *Las primeras Cámaras ...*; CARRASCO: *Icono-biografía del generalato ...*, p.210-211.

279. Sobre ell, veure PRÚGENT: *Los hombres ...*; CARRASCO: *Icono-biografía del generalato ...*, p.210-211.

280. Sobre ell, veure CARRASCO: *Icono-biografía del generalato ...*, p.120; CARASA (ed.): *Élites castellanas ...*

Galícia. El 1870 va ser ministre del *Tribunal Supremo de Guerra y Marina* i capità general de Galícia. Amb la proclamació de la República, s'exilià, retornant quan Castelar formà govern. El Govern de 1874 el nomenà tinent general i director general de Cavalleria. El mateix any, va ser capità general de Balears i d'Aragó. Les seves relacions amb el Govern es deterioraren, però es rehabilità a la Restauració. Als inicis d'aquesta, va ser capità general interí de Madrid i, posteriorment, novament director general de Cavalleria, càrrec en el que repetí el 1879. El 1884 va presidir el *Consejo de Redenciones y Enganches*.

Va ocupar diversos càrrecs de diputat i senador entre 1859 i 1884. A la Restauració es vinculà al PLC. El 1884 obté una senadoria per Barcelona, però more poc després de prendre'n possessió. Participà a la premsa militar. El 1874 escriví el fullet *La guerra y la Constitución del país por un General conservador*. Va ser autor també d'obres de tema militar, entre les que podem esmentar *Estudios críticos sobre el Estado Militar de España* (1866) i *Conferencias militares dirigidas a los Jefes de Cuerpo del arma de Caballería y dedicadas a S.M. el Rey* (1881).

José Ramón Mackenna y Muñoz (San Fernando, Toledo?, 10-3-1814/?, 20-3-1878), militar d'ascendència irlandesa, també era un militar fill i nét de militars. Assolí el grau de tinent general. L'octubre de 1875 va rebre el nomenament de director general dels Cossos d'Estat Major de l'Exèrcit. Va ser senador per Balears al primer Senat de la Restauració i per Lleida al de 1877-79. La seva filiació política no apareix del tot clara, però vota habitualment amb la majoria conservadora.

Juan Carnicero y San Román va ser comandant general de divisió d'Extremadura el 1871 i governador militar d'Almeria, el mateix any. Va ser capità general d'Extremadura el 1875 i un altre cop el 1877, tenint la graduació de mariscal de camp. Posseïa terrenys amb oliveres a la província de Jaén. Com a parlamentari, únicament va ser diputat per Roquetes, a les primeres Corts de la Restauració, renunciant al càrrec a la legislatura de 1878-79. Igual que l'anterior, no hi ha prou dades sobre la seva filiació política, però votava habitualment amb els conservadors.

Constancio Gambel y Aybar va ser governador civil de diverses províncies: Girona (1874 i 1875), Osca (1881) i Lugo (1881). Va ser diputat per Barbastro (Osca) entre 1864 i 1866 i per La Seu d'Urgell entre 1876 i 1879. El 1879 va resultar electe senador per Girona, però no va arribar a prendre possessió del càrrec. Als inicis de la Restauració, se situà al SC i, més tard, al PC, ingressant el 1880 al PLF.

José Pascual de Bonanza y Soler era brigadier a l'Exèrcit del Nord en el moment d'iniciar-se les Corts de 1876-79. Va exercir breument el seu càrrec de diputat per Berga, cessant per incorporar-se a l'Exèrcit de Cuba. Políticament moderat, va fer costat a les demandes d'unitat catòlica en la Constitució de 1876. Essent mariscal de camp, va ser comandant general de Pinar del Río en comissió, cessant el març de 1880 per motius de salut. El gener de 1883 va ser nomenat comandant general de Ceuta, i l'octubre de 1884 comandant general de la segona divisió de l'Exèrcit d'Aragó. El 1887 va estar adscrit a la Capitania General de València i el 1889 a la de Puerto-Rico. El 1888 va ser president de la Junta especial de Cavalleria, a la *Junta Superior Consultiva de Guerra*.

Els grups de propietaris i de sectors burgesos són molt reduïts dins d'aquest sector de parlamentaris. Entre els primers, trobem Manuel María de Álvarez, Juan Moreno Benítez i Enrique Ziburu i entre els segons, Alejandro Shee, Ceferino Avecilla, el marquès de San Eduardo i José Manuel Brunet.

Manuel María de Álvarez y Álvarez (Sevilla, 25-7-1808/?, 8-12-1899), propietari urbà i minaire, s'instal·là a Madrid el 1834. El 1854 entrà al consell d'administració del *Banco Español de San Fernando*, després BE. També va ser conseller del *Monte de Piedad y Caja de Ahorros de Madrid*. Arribà a ser uns dels 50 principals contribuents per territorial de la província de Madrid, amb immobles en aquesta ciutat. El 1854 va ser regidor i tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Madrid i el 1854 diputat provincial, també per Madrid. Encetà la seva trajectòria parlamentària essent senador per Madrid als períodes 1876-77, 1877-79 i 1879-81. Va ser senador per Lleida a les Corts de 1881-84 i obtingué una senadoria vitalícia el 1886. Votava amb els conservadors. Va ser membre de les diverses juntes d'aranzels des de 1869 fins 1898, arribant a ser vicepresident del CAA entre 1895 i 1898. Era soci de l'APFUMZE i el 1879 participà en la creació de la SPDTPN.

A les reunions de parlamentaris catalans prèvies al debat parlamentari del tractat de comerç amb França, es trobà en una postura incòmoda, ja que acceptar una línia de conducta clarament proteccionista, com reclamaven molts dels seus companys, entrava en contradicció amb els seus plantejaments, més propers a un lliurecanvi moderat. De fet, al debat sobre la base 5ena, va defensar el projecte com a membre de la comissió del Senat.

Juan Moreno Benítez²⁸¹ (Madrid, 22-8-1822/24-3-1887) era fill d'un militar, mentre que la seva mare era membre d'una família de terratinents canaris, amb el gruix de les seves possessions a Orotava. Ell afegí a les propietats maternes propietats urbanes a Vallecas. Va tenir una llarga trajectòria parlamentària entre 1850 i la seva mort el 1887, amb l'elecció com a diputat per diversos districtes canaris i per Madrid. A la Restauració, va ser senador per Girona entre 1877 i 1879 i senador vitalici a partir de 1881. Va ser vicepresident del Congrés a les segones Corts de 1872, actuant com a president bona part de la legislatura, i vicepresident del Senat entre 1881 i 1884 i també el 1885. Com a diputat per Canàries, aconseguí la declaració de port franc per a les illes. El 1886 passà a presidir la secció de Governació del Consell d'Estat

Políticament, va seguir als inicis de la seva activitat una línia política liberal, però no del tot definida; participà als moviments conspiratius que portaren al Bienni Progressista, essent introduït pel general Prim a la Tertúlia Progressista de Madrid. Representà Canàries al comitè central del PPR. El 1866 participà als intents revolucionaris, exiliant-se a França després del seu fracàs. Abans de la revolució de 1868, retornà a Madrid, esdevenint la seva casa un centre conspiratiu. Amb el triomf de la revolució, es formà a casa seva la primera Junta Revolucionària Central, de la que en formà part. Es traslladà a Cartagena, en representació de la Junta, per conferenciar amb Prim. Al seu retorn a Madrid, va ser el primer governador civil de la província després de la revolució. El 1872 va ser un dels fundadors del CCM, que presidí. El 1877 en fou el director i el 1880 presidí el CCPM.

El 1876 va ser vocal del *Fondo de Redención y Enganches del Servicio Militar*, com a diputat. El 1879 va ser vocal de la *Junta Central para la Exposición General Española de la Industria y de las Artes*. El 1886 va incorporar-se al Consell d'Estat, presidint la secció de Governació.

Enrique Ziburu y Herrera-Dávila²⁸² (Puerto Príncipe, ?/?), propietari i advocat, posseïa alguns immobles a Madrid. Era membre del *Colegio de Abogados de Madrid* i soci de la SEMAP. El 1873 va ser diputat per Albocàcer i a les Corts de 1881-84 senador per Lleida. Va

281. Sobre ell, veure SEGOVIA: *Figuras ...*

282. Sobre ell, veure MIR: *Lleida ...*

ser novament senador electe per Lleida el 1893, sense que arribés a prendre possessió del càrrec. El mateix va passar amb el seu nomenament de senador vitalici, el 1893: el desembre de 1894 es declara el seu escó vacant, en no haver pres possessió del càrrec en el termini legal. Liberal.

Alejandro Shee y Saavedra (?/Madrid, 15-7-1897), directiu d'empreses i polític, va ser directiu del *Norte*. Igual que Moreno, va formar part del *Fondo de Redención y Enganches del Servicio Militar*. Va ser diputat per La Palma (Huelva) entre 1861 i 1863, diputat sols electe per Osca el 1865, diputat per Santa Coloma de Farners entre 1876 i 1877 i senador vitalici a partir d'aquesta data. Liberal de procedència constitucional. Al Sexenni, va ser membre del *Tribunal de Cuentas del Reino*. Altres càrrecs que va ocupar són el de sotssecretari de la Presidència del Consell de Ministres, membre del *Tribunal Supremo*, del *Consejo de la Guerra y de la Armada* i degà del *Tribunal de las Órdenes Militares*.

Ceferino Avecilla y González²⁸³ (Salamanca, 26-8-1818/?, 11-8-1888), propietari minaire, directiu d'empreses i advocat, inicià els seus estudis a Salamanca i els continuà a Madrid, on es llicencià en Dret el 1841. Va ocupar diversos destins de funcionari i després obrí un bufet d'advocat a Segòvia. El 1858 es traslladà a Madrid i orientà la seva activitat professional cap la mineria. Va ser un dels fundadors de la companyia *La Minería Española*, de la que el 1866 en seria el gerent. Posteriorment, adquirí les mines d'*El Horcajo*, a Almodóvar. Tenia participació a altres empreses de mineria, sobretot a Ciudad Real, i també de metal·lúrgia. Va ser membre dels consells d'administració dels ferrocarrils *Sevilla a Jerez y Cádiz*, FLG i CFLRT. Presentà una memòria tècnica a l'Exposició Universal de París. Participà també a la companyia d'assegurances *La Unión*.

Avecilla és un altre parlamentari que inicia la seva carrera representant un districte lleidatà: concretament, va ser senador per Lleida a les Corts de 1881-84. El 1886 va ser diputat electe per Almadén (Ciudad Real), sense arribar a prendre possessió del càrrec, i el 1888 va ser senador per Sòria. Com a parlamentari, cal destacar les seves intervencions al Senat favorables al tractat de comerç amb França i a la restitució de la base 5ena (en aquest darrer cas, com a membre de la comissió), desenvolupant una línia argumental clarament lliurecanvista. D'altra banda, va ser diputat provincial per Segòvia entre 1848 i 1852 i governador civil de la mateixa al Bienni Progressista. Políticament va ser progressista en època isabelina i liberal a la Restauració. El 1881, va ser nomenat vocal de la Junta de construcció de la presó de Barcelona.

El marquès de San Eduardo (Eduardo Basave y Rodríguez de Alburquerque) (1835/?), financer, va rebre el marquesat el 1872. Era propietari de la *Fábrica nacional que ha sido de moneda y cordería de Jubia*, a El Ferrol, que va vendre el 1876. Va fer importants préstecs al Ministeri d'Hisenda entre 1873 i 1877. Tenia arrendat el cobrament d'un impost a Madrid i invertí en obligacions de l'Estat. Va ser senador per Múrcia entre 1877 i 1879 i per Tarragona el 1881. Votava amb els conservadors.

José Manuel Brunet e Illa era un dels principals contribuents per industrial a Guipúscoa. Va ser senador per aquesta província el 1872. El 1879 surt alhora senador per Tarragona i diputat per Tortosa, optant pel segon càrrec. Votava amb la majoria conservadora.

---

283. Sobre ell, veure PRÚGENT: *Los hombres ...*; SEGOVIA: *Figuras ...*; CARASA (ed.): *Élites castellanas ...*

Finalment, hi ha tres parlamentaris que generen tan poca informació del seu pas per les Corts que ni tan sols és possible fixar la seva condició socioprofessional. Es tracta de Francisco Martínez Corvalán, Luís Moreno i Joaquín Oliver.

Francisco Martínez Corvalán va ser diputat per Yecla (Múrcia) a les Corts de 1876-79 i per Lorca (Múrcia) a les de 1879-81, abans de ser-ho per Roquetes a les de 1884-86. Conservador. El 1884 va ser sotssecretari del Ministeri de la Governació, encarregant-se interinament l'octubre d'aquest any de la Direcció General d'Establiments Penals. El juliol de 1885 va ser nomenat governador civil de Madrid.

Luís Moreno y Gil de Borja va ser diputat per Figueres a les Corts de 1884-86 i aquest va ser l'únic càrrec parlamentari que va obtenir. Era soci de la SEMAP. Votava amb la majoria conservadora.

Joaquín Oliver y García va ser diputat per Valls a les Corts de 1884-86 i, igual que l'anterior, aquest va ser l'únic escó parlamentari que va ocupar. Membre de la ILD, va tenir dificultats per obtenir l'escó, per la malfiança dels electors, que el veien massa orientat al lliurecanvi²⁸⁴. Va rebre un suplicatori per la publicació del full volant clandestí *Manifiesto de las cigarreras a S.M. el Rey*. És seva també l'obra *El crédito territorial en España* (1874), amb pròleg de Luís Silvela.

5.3.2. *Cuneros* electes més d'un cop per districtes catalans.

Els parlamentaris *cuneros* que repeteixen representació per districtes catalans constitueixen un grup menor que l'anterior, amb 13 personatges. Dins seu, n'hi ha uns pocs que aconsegueixen vincular-se a un districte per un espai de temps notable. Igual que en el grup anterior, hi predominen els professionals liberals, amb 7 parlamentaris. Cap d'ells no exercirà responsabilitats de govern durant la Restauració. Cal destacar en primer lloc i pels càrrecs exercits en períodes anteriors, Emilio Castelar i Alejandro Llorente. Els altres components del grup són Manuel de Azcárraga, Vicente Alonso Martínez y Martín, Francisco Martínez Brau, José Porrúa i Manuel Torrecilla.

Emilio Castelar y Ripoll²⁸⁵ (Cadis, 8-9-1832/San Pedro del Pinatar, Múrcia, 1899), polític, escriptor i professor, havia estudiat Dret, Filosofia i Història. El 1858 va ocupar la càtedra d'Història d'Espanya a la UCM, de la que se'l va separar per motius polítics el 1865. Va ser membre de les reials acadèmies de la Llengua, d'Història i de Belles Arts. Va col·laborar a *La Ilustración* i *La Ilustración Artística*. Va escriure una àmplia obra històrica i literària d'inspiració romàntica. Té també diverses obres d'assaig polític i filosòfic, de periodisme i divulgació, així com molts reculls dels seus discursos. Traduí de l'anglès Carlyle i ell mateix va ser traduït a alguns idiomes. Va fer també pròlegs, sobretot en treballs de tema social.

Entre les seves obres de narrativa, es pot esmentar *Leyendas populares* (1857), *La hermana de la caridad* (2 vols., 1873), *Fra Filippo Lippi* (1877), *Ernesto* (1885) i *El suspiro del moro* (1885). Com a assaig, els seus *Ensayos literarios*. Com a treballs històrics, *Historia del*

284. Sobre la seva elecció, veure la carta ja esmentada de Vicente de Romero a Víctor Balaguer de 30-5-1884. BMVB, Manuscrits núm. 373/42.

285. Sobre ell, veure: *Los Diputados pintados ...*; LINARES RIVAS: *La primera Cámara ...*; CAÑAMAQUE: *Los oradores ...*; SEGOVIA: *Figuras ...*; SOLSONA: *Semblanzas ...*; MOYA: *Oradores políticos ...*; PALACIO VALDÉS, Armando: *Los oradores del Ateneo. Semblanzas y perfiles críticos por ... Primer Secretario de la sección de ciencias morales y políticas del Ateneo de Madrid, s/a.*; OPISSO, Alfredo: *Semblanzas políticas del siglo XIX*; BASTINOS, Antonio J.: *Españoles contemporáneos. Enciclopedia biográfica. Precedida de una biografía del autor por D. Francisco Puig y Alfonso*, 1929; SABATER: *Diccionario biográfico ...*; ALBERTÍ: *El republicanisme ...*

movimiento republicano en Europa (2 vols., 1873-74), *La revolución religiosa* (4 vols., 1880-83), *La Rusia contemporánea* (1881), *Retratos históricos* (1884), *Galería histórica de mujeres célebres* (8 vols., 1886-89), *Historia del descubrimiento de América* (1892), *Historia de Europa desde la Revolución Francesa hasta nuestros días* (6 vols., 1896-1901). Com a treballs de periodisme i divulgació, *Semblanzas contemporáneas* (12 vols., 1871-72), *Recuerdos de Italia* (2 vols., 1872), *Un año en París* (1876), *Cuadro de lo que fue la república española de 1873* (1893), *El socialismo y los socialistas*. Publicà també en forma de fullet discursos de tema històric i literari, pronunciats a la *Real Academia Española* i a l'AB.

Va militar al PD. Escrigué a *La Soberanía Nacional* i a *La Discusión*. El 1863 passà a dirigir *La Democracia*, mentre Pi i Margall, amb qui Castelar no compartia les tesis federalistes i socialitzants, quedava com a director de *La Discusión*. El juny de 1866 s'exilià a París. Va participar a la revolució de 1868, essent diputat constituent. El 1872 va presidir la *Sociedad Abolicionista Española*. Amb la proclamació de la república de 1873, passà a ser ministre d'Estat. Els problemes pels que travassà la República (cantonalisme, carlisme, sublevació cubana, moviment obrer) el portaren a la presidència del Govern. Des d'aquest lloc, impulsà una política més conservadora i unitària. Va clausurar les Corts, interrompent el debat sobre la Constitució federal, va suspendre les garanties constitucionals, va disciplinar l'Exèrcit amb l'ajut dels caps militars conservadors i governà amb el suport dels monàrquics democràtics fins el cop d'estat de Pavía. El 1874 va presidir la comissió de seguiment de l'Exposició Universal de Filadèlfia.

Té una extensa carrera parlamentària entre 1868 i 1899, essent sempre diputat, però per districtes molt diversos. A les tres primeres eleccions de la Restauració, va sortir sempre diputat per Barcelona. Presidí el Congrés dels diputats el 1873. Va ser considerat com a un dels màxims oradors del seu moment. Té nombroses recopilacions dels seus discursos polítics i parlamentaris. El juny de 1879 va intervenir en la formació de la DC, presidint la secció de Barcelona.

A la Restauració, va obtenir una certa connivència per part del Govern, que li va permetre ser l'únic republicà que va treure acta de diputat ja des de les primeres eleccions de 1876. El 1880 funda el PD, d'un republicanisme benevolent amb els governs liberals i que a la llarga s'integraria al PL. El 1882 manté la seva benevolència envers el Govern liberal quan alguns sectors, fins i tot de dins del partit al govern, se la retiren.

Com ja hem vist anteriorment, el seu escó per Barcelona li planteja no pocs problemes, ja que als grans debats sobre política aranzelària i tractats de comerç, els parlamentaris catalans reben una forta pressió de les corporacions econòmiques catalanes perquè actuïn en sentit proteccionista, mentre ell, soci del *Cobden Club* britànic des de 1870, tendia al lliurecanvi. En aquests temes, opta per una discreta abstenció, que no li estalvia les crítiques des de Catalunya, incloses les dels seus propis correligionaris catalans. D'aquesta manera, a les eleccions de 1881 rep durs atacs del CIC, que li censura el seu cunerisme, la seva permissibilitat amb el frau electoral que fa que pugui sortir encasellat per Barcelona, el seu caràcter de membre del *Cobden Club* i la seva indefinició en els afers aranzelaris més candents en el districte per ell representat²⁸⁶. El 1882, amb ocasió de la seva inactivitat al Congrés amb motiu del tractat de comerç amb França, rep les crítiques de la premsa barcelonessa, inclosa la possibilista *La Gaceta de Cataluña* i *La Publicidad*; aquesta darrera

---

286. *Centro Industrial de Cataluña*, núm. 27, 1-9-1881, article "La moderna Bizancio de Occidente", p.441-447.

borra de la seva capcelera el qualificatiu de *periódico posibilista*²⁸⁷. És per això, que quan té l'oportunitat canvia de districte; així, el gener de 1884 formalitza el canvi pel districte d'Osca, que ocuparia ininterrompudament fins 1898.

Com a obres d'assaig polític, podem esmentar *Ideas democráticas. La fórmula del progreso* (1858), *La redención del esclavo* (1859), *Cartas a un obispo sobre la libertad de la Iglesia* (1864), *Defensa de la fórmula del Progreso* (1870), *Cuestiones políticas y sociales* (3 vols., 1876), *Propaganda anti-esclavista* (1873), *Cartas sobre la política europea* (2 vols., 1876) i *La cuestión de Oriente* (1876).

Alejandro Llorente y Lanás²⁸⁸ (? , 1814/? , 30-12-1901) polític, escriptor i directiu d'empreses, era acadèmic de la Història des de 1874. Publicà treballs de tema polític i econòmic a la *Revista de España*. Va ser conseller del *Monte de Piedad y Caja de Ahorros de Madrid*, governador del BE i del BHE, de la CFZPB (com a mínim des de 1866 fins a la fusió amb el Norte el 1878) i de la MZA. Té també una extensa carrera parlamentària entre 1843 i la seva mort el 1901, essent diputat per diversos districtes, senador vitalici entre 1863 i 1868, senador per Lleida entre 1871 i 1873 i novament entre 1876 i 1877, renovant en aquesta data la seva senaduria vitalícia. Va ser també ministre de la Governació (1852-53), d'Hisenda (1853) i interí de Gràcia i Justícia (1853), així com vicepresident del Senat a les legislatures de 1876-77 i 1877-78. En època isabelina milità al PM, durant el Sexenni va mantenir-ne en el retraïment polític, i a la Restauració milità al PLC.

Manuel de Azcárraga y Palmero²⁸⁹ (Manila, 1830/Madrid, 6-5-1896), magistrat i polític, va iniciar la carrera de Dret a la Universitat de Filipines i la continuà a Madrid, on es llicencià el 1853. Va ocupar diversos càrrecs a Filipines, com fiscal del Jutjat de Marina i fiscal de l'Audiència de Manila. Va escriure alguns treballs relacionats amb l'arxipièlag, entre els que es pot esmentar *La reforma del municipio indígena en Filipinas* (1871), *Proyecto del desestanco en Filipinas* i *La libertad de comercio en las islas Filipinas* (1871).

Es pot dir que tota la seva carrera parlamentària la va fer ocupant districtes lleidatans: primer com a diputat per Solsona a les Corts de 1876-79, 1881-84, 1884-86 i 1886-90 i després com a senador per Lleida a les de 1891-93. L'octubre de 1881, en la constitució de la DC, adverteix dels seus antecedents lliurecanvistes, però es defineix com a no intransigent i afirma que en tant que representant d'un districte català, estarà al costat dels seus interessos sempre que no entrin en contradicció amb els generals del país²⁹⁰. A les eleccions de 1891 els conservadors pacten perquè surti diputat per Cervera el liberal Miquel Agelet, a canvi de la senaduria per a Azcárraga. A les eleccions de 1893, intenta una reelecció per Solsona, però perd davant Joan Maluquer i Viladot. El 1895 aconsegueix una senaduria vitalícia, però more abans de prendre'n possessió. El 1876 apareix com a conservador, però el 1878 se separa del partit un temps indeterminat, durant el qual s'apropà al PL; a les eleccions de 1881 i 1884 surt com a liberal.

Va ser també alcalde major de la província de Cagayán, governador civil i alcalde corregidor de Manila. El 1872 fou nomenat membre del Consell de Filipines, càrrec que ocupà fins el 1876. L'abril de 1876 va ser nomenat vocal del consell de govern i d'administració del *Fondo de Redención y Enganches del Servicio Militar*, com a diputat. El

287. Veure, per exemple, *La Vanguardia*, 10-4-1882, p.2291 i 26-4-1882, ed. del matí, p.5180, *Centro Industrial de Cataluña*, núm. 7 de 1882, 1-5-1882, article "La discusión del tratado en el Congreso de los Diputados", p.121-124.

288. Sobre ell, veure SEGOVIA: *Figuras ...*; SÁNCHEZ DE LOS SANTOS; REDONDELA: *Las Cortes ... 1914*.

289. Sobre ell, veure SABATER: *Diccionario biográfico ...*; MIR: *Lleida ...*

290. *La Mañana*, 25-10-1881.

1883 ocupà durant uns mesos la Direcció General de Gràcia i Justícia del Ministeri d'Ultramar. El mateix any, va ser nomenat vocal de la comissió central espanyola de l'Exposició Colonial d'Amsterdam. Va ser membre en dues ocasions del Consell d'Estat, vocal del consell d'administració del *Colegio de huérfanos de la guerra* i advocat consultor de la *Junta Superior Administrativa de las Obras Pías del Archipiélago*. El seu germà Marcelo va ser capità general de Navarra i de València a la Restauració, senador vitalici i president interí del Consell de Ministres el 1897, 1900 i 1904.

Vicente Alonso Martínez y Martín²⁹¹ (5-4-1858/1936), professor, enginyer de monts i polític, era fill de Manuel Alonso Martínez, vist anteriorment. El 1879 va ingressar al *Cuerpo de ingenieros agrícolas*. Va ser catedràtic i després director de l'escola especial d'enginyers agrònoms. Posseïa finques a la província de Jaén. Continuà amb l'encasellat iniciat pel seu pare en el districte de Cervera, pel que va ser diputat entre 1882 i 1901, amb l'única excepció de les Corts de 1884-86. El 1901 aconseguí una senadoria vitalícia, que mantenia en actiu el 1923 moment de la fi del sistema parlamentari basat en la Constitució de 1876. Políticament liberal. Els seus germans Lorenzo i Dionisio també foren diputats diversos cops.

Francisco Martínez Brau (?/1889), polític i propietari, té, igual que els dos anteriors, una carrera parlamentària en base a districtes lleidatans. Va ser diputat per Balaguer a les segones Corts de 1872, a les de 1881-84 i a les de 1886-89. Al Sexenni milità al bloc monàrquic liberal i, en fraccionar-se aquest, al PC. A la Restauració, continuà en aquest, essent directiu del CCM i del CCPM. El 1880 entrà al PLF. Podria haver-se apropiat en algun moment a la ILD. Va ser també regidor, tinent d'alcalde i alcalde interí de Madrid diversos cops, passant a ser el novembre de 1883 alcalde d'aquesta ciutat.

José Porrúa y Moreno, advocat, funcionari i polític, apareix als inicis de la Restauració treballant al Ministeri de la Governació. Va ser diputat per La Seu d'Urgell a les Corts de 1879-81 i de 1884-85. Conservador. Va ser governador civil de Saragossa (1884), de Granada (1885) i de L'Havana (1896), director general d'Administració Local i sotsecretari interí de Governació (1885) i interventor de l'administració de l'Estat a Cuba (1895).

A Manuel Torrecilla de Robles (?/ Madrid, 18-10-1879), polític i funcionari, se l'anomena el febrer de 1875 oficial major de la secretaria de la presidència del Consell de Ministres, càrrec en el que apareix com a mínim als anys següents. Era accionista del BHC. Va ser diputat per Alacant (1854-56), per Berga (1864-65) i per Vic (1865-66) i senador per Tarragona (1877-79 i 1879). Al Sexenni, era membre del comitè constitucional de Caravaca (Múrcia), però als primers anys de la Restauració apareix votant al Congrés amb la majoria conservadora.

Completen aquest sector de parlamentaris dos militars, Manuel de la Pezuela i José Orozco y Zúñiga, dos propietaris, Luís de León y Cataumbert i Carlos Martín Murga i dos membres dels sectors burgesos, Rafael Cabezas i José Álvarez Mariño.

Manuel de la Pezuela y Lobo²⁹² (Madrid, 29-10-1817/1-1-1899), militar de marina i polític, ingressà el 1833 al cos de guàrdies marines, anant en primer lloc a L'Havana. De tornada, s'incorporà a les forces navals del Cantàbric, lluitant contra els carlins. També lluità contra aquests en aigües catalanes, comandant el falucho *Trillo*. Posteriorment navegà per Europa i per les possessions espanyoles d'Ultramar, comandant diversos vaixells. Al comandament de la fragata *Berenguela*, formà part de l'esquadra que operà contra Perú i Xile,

---

291. Sobre ell, veure SÁNCHEZ DE LOS SANTOS: *Las Cortes ... 1914*; MIR: *Lleida ...*

292. Sobre ell, veure CARRASCO: *Icono-biografía ...*, p.475-476.

bombardejant Valparaíso i lluitant a El Callao. El 1866 ascendí a brigadier, el 1869 a contralmirall i el 1880 a vicealmirall. A la Restauració va ser comandant general de l'esquadra i *apostadero* de Filipines (1875), capità general de Marina del departament de Cartagena (1877), vocal de la Junta de reorganització de l'Armada (1884) i conseller del *Consejo Supremo de la Armada* (1891). Va ser majordom i *Gentilhombre de Cámara de S.M.*

El seu germà Jacobo també fou militar i literat, després afincat a Cuba. Pezuela és un altre dels personatges que inicien la seva carrera parlamentària per un districte lleidatà: va ser senador per Lleida a les Corts de 1884-86 i de 1886-90, obtenint una senadoria vitalícia el 1891. Va ser també ministre de Marina entre juliol i novembre de 1885, vicepresident del *Consejo Supremo de Marina y Guerra*, de la *Junta Superior Consultiva de Marina* i de la *Junta Superior de Reorganización de la Armada*. Conservador.

José Orozco y Zúñiga (?/?, 7-5-1871), també militar, va obtenir el grau de tinent general el 1860. Va ocupar diversos càrrecs: president de la secció de Marina (1872) i, més endavant (1874), de Guerra i Marina, del Consell d'Estat, vicepresident del *Consejo Supremo de la Guerra* (1875), director general del Cos d'Enginyers de l'Exèrcit (1875), president del *Consejo de Redención y Enganches del Servicio Militar* (1876), president del *Consejo Supremo de Guerra y Marina* (1879) i capità general de Castella la Vella (en data indeterminada). Com l'anterior, té la seva carrera parlamentària al voltant de districtes lleidatans, concretament essent senador per aquesta demarcació entre 1877 i 1879 i entre 1879 i 1881. En època isabelina pertanyia a la UL; a la Restauració apareix votant amb les majories conservadores.

Luís de León y Cataumbert²⁹³ (?/1904), propietari i militar, passa a utilitzar, per matrimoni i a partir de 1894, el títol de duc de Dènia, amb grandesa. De jove va ser militar, arribant al grau de capità de cavalleria. Forma part del grup de *cuneros* amb trajectòries parlamentàries al voltant de Lleida: va ser diputat ininterrompudament per Sort entre 1881 i 1893, data en què pren possessió d'una senadoria vitalícia. Va ser membre del CSAIC. Liberal.

Carlos Martín Murga tenia propietats immobiliàries a Sant Sebastià. Va ser diputat per Tortosa a les Corts de 1884-86 i senador per Tarragona a les de 1896-97. Conservador. El seu germà Antonio va ser senador en un parell d'ocasions.

Rafael Cabezas y Montemayor²⁹⁴ (Màlaga, 1815/Madrid, 1899), financer i escriptor, va ser primer funcionari d'Hisenda i sotssecretari del mateix departament. Va ser fundador i membre dels consells d'administració del BC (1871), BHC (1876), CGF i BHE i representant a Madrid del Banc de París. Era també membre del consell d'administració del *Ferrocarril de Medina del Campo a Salamanca*. Germà de Miguel Cabezas, vist anteriorment. D'altra banda, és autor del drama *Venganza por un desprecio* (1876).

Va ser diputat per Lugo entre 1866 i 1868 i a la Restauració per Tremp, ininterrompudament entre 1876 i 1897. Al Sexenni, es va mostrar favorable a una Restauració dels Borbons, sense tenir, però, una intervenció política en aquest sentit. A la Restauració, es va vincular al PLC (recordem que el seu germà Miguel apareixia com a liberal). El 1898 és derrotat al districte de Tremp pel ministerial José Moragas, que no arribaria a prendre possessió del seu escó. El maig de 1881 passa a ser vocal de la Junta per a l'Arranjament del Deute i el juliol de 1895 és president del Tribunal de Comptes del Regne. El juliol de 1897 sol·licita al Senat ser admès com a senador per dret propi, en haver

293. Sobre ell, veure: MIR: *Lleida ...*

294. Sobre ell, veure PRÚGENT: *Los hombres ...*; MIR: *Lleida ...*

exercit més de 2 anys la presidència de l'esmentat tribunal; el 1898 li fou concedida la petició, però no arribà a prendre'n possessió.

De José Álvarez Mariño²⁹⁵ (Madrid, 21-9-1836/?) no hi ha informacions del tot precises sobre la seva activitat professional. Biògrafs coetanis el defineixen com a *poseedor de pingüe fortuna*²⁹⁶ afirmació que no fixa l'origen dels seus ingressos. El 1874 treballava al Ministeri de Gràcia i Justícia i el 1892 rep el nomenament de director gerent del *Monte de Piedad y Caja de Ahorros de Madrid*.

Va ser diputat per Vilademuls a les segons Corts de 1872 i, ja a la Restauració, ininterrompudament entre 1876 i 1892. Políticament, al Sexenni se situava en el bloc monàrquic liberal i, quan aquest es fragmenta, en el PC; el 1874 és directiu del CCM i reorganitza el partit a la província de Girona. A les primeres eleccions de la Restauració, però, apareix ja com a conservador. El 1885, encara, seguiria Romero Robledo en la seva dissidència del PLC. Va ser regidor i tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Madrid al Sexenni i també a la Restauració. Va ser vocal de la Junta encarregada de la construcció de la presó Model i també del *Consejo Penitenciario* (1887). Al respecte, escriuria fullets i articles de premsa sobre temes penitenciaris. Va ser també inspector del Patrimoni del darrer monarca (1874), vicepresident del CAA (1895) i vocal de la Junta de propaganda i organització del Congrés Internacional d'Higiene i Demografia (1896).

Junt amb Pedro Diz, és l'únic membre d'aquest grup de parlamentaris que adopta postures plenament en sintonia amb les demandes de les corporacions econòmiques catalanes, amb les que tenia relació. Així, a més de ser soci de la madrilenya SEMAP, era també membre de la comissió permanent de la SEGAP a Madrid, directiu del CIMG, al que representà a la reunió de lligues de contribuents de Madrid d'octubre de 1879, i, posteriorment, membre de la comissió permanent de l'IACSI a Madrid i vocal de la LA. El 1884 va ser vocal de la CCDF, organisme en el que l'IACSI hi tenia un especial interès.

Com a parlamentari, s'interessà per les demandes dels sectors econòmics catalans. Així, el 1878 el veiem participant en comissions per la crisi industrial i per les demandes de la marina mercant, i per l'aplicació dels beneficis de la llei de 1876 a la TBF i al FMSJA; el 1879 és secretari d'una comissió de parlamentaris de Girona, encarregada de gestionar davant del ministre d'Hisenda el tema dels suros i davant del de Foment, la construcció de noves carreteres; forma part d'una comissió de diputats de províncies marítimes encarregada de gestionar davant del ministre d'Ultramar la suspensió de l'aplicació de la llei sobre dret diferencial de bandera a Filipines. El 1883 treballà amb els diputats de l'anomenada *secció tercera*, propera a les tesis de les lligues de contribuents.

---

295. Sobre ell, veure: TÉBAR: *La segundas Cortes ...*

296. TÉBAR: *Las segundas Cortes...*, tom 1, p.212.